

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI

PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, PROFESSIONAL TA'LIM BOSHQARUV
HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA TAYYORLASH VA ULARNING
MALAKASINI OSHIRISH INSTITUTI

30711404

**Avtomobil elektr va elektron
jihozlariga xizmat ko'rsatish kasbi**

O'QUV DASTURLARI TO'PLAMI

Toshkent – 2022

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, PROFESSIONAL TA'LIMI
BOSHQARUV HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA
TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH INSTITUTI**

BOSHLANG'ICH PROFESSIONAL TA'LIMNING

**30711404- Avtomobil elektr va elektron jihozlariga xizmat ko'rsatish kasbi
bo'yicha**

Elektr sxemalarni o'qish fanidan

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:

- 1. Avtomobil elektr va elektron jihozlariga texnik xizmat ko'rsatish bo'yicha elektrochilangar**
- 2. Avtomobil texnik holatini diagnostika qilish bo'yicha operator**
- 3. "B" yoki "BC" toifali avtomobil haydovchisi**

O'quv rejadagi tartib raqami:

2.01

Ajratilgan soat:

40

O'quv dasturi pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Yer usti transport tizimlari va ularning ekspluatatsiyasi (transport turlari bo'yicha) yo'nalishlari bo'yicha o'quv-metodik birlashmasining 2022-yil 24-avgustdagi 4-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2022-yil 29-avgustdagi 5-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2022-yil 30-avgustdagi 295-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.**

Tuzuvchilar:	A.Madjitov	Pedagogik innovatsiyalar instituti Ta'lim texnologiyalari, o'quv reja va dasturlarini ishlab chiqish bo'limi bosh mutaxassisi
	A.Mirzayev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi O'IBDO'
	E.Ergashev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi'
	O.Nurmatov	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi'
	F.Mirzayev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
	O.Urmonov	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
Taqrizchilar:	S.Ibragimova	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
	J.Hamidov	«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish bo'limi boshlig'i
	R. Ataboyev	«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish bo'yicha ikkinchi mutaxasiz

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Elektr sxemalarini o'qish
Ajratilgan soat	40
O'qituvchining mashg'ulotida qatnashib o'zlashtirilishi lozim bo'lgan mavzular soni	8
Dasturning maqsadi	O'quvchilarga avtomobillarning elektr sxemalarini tuzishni, o'qishni, ulardagi jixoz va moslamalarni shartli belgilar bilan belgilash qoidalari bilan tanishtirish bilimlari shakllantiriladi.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	Dasturni o'zlashtirish natijasida o'quvchilar avtomobillarning elektr sxemalarini tuzishni, o'qishni, ulardagi jixoz va moslamalarni shartli belgilar bilan belgilash bo'yicha bilimlarga ega bo'ladi
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> • chizmachilik va geometriya asoslarini • elektr sxemalar haqida umumiy ma'lumotlar, elektr sxemalarni chizish va o'qish qoidalari. sxemalarning shartli belgilari; • konstruktorlik, texnologik va boshqa normativ xujjatlarning asosiy talablari. • sxemalarni tuzish uchun – konstruktorlik hujjatlari yagona tizimi (YeSKD) va texnologik xujjatlar yagona tizimi (YeSTD) talablarini; • sxemalarning turlari; qurilma va jihozlarni tasvirlashni asosiy vositalari; • shartli grafik belgilashlarni qurish
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> • sxemalar va grafiklarni o'qish va chizish; • turli xil murakkablikdagi elektr va montaj sxemalarni o'qish va bajarish avtomobil elektr jihozlari priborlari, uzal va mexanizmlarni elektr sxemalarini o'qish; funksional, tizimli, ulash, birlashtirish, joylashish va umumiy sxemalar. • elektr sxemalarni bajarish uchun umumiy talablar: GOST 2.701 84 Sxemalar • elektr xemalarda shartli grafik belgilashlarni oddiy geometrik namunalardan (nuqta, kesim, to'g'ri chiziq, dumaloq va uning qismlari, to'g'riburchak va uchburchak) foydalanib qurish
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fanning nomi	Fizika, matematika va geometriya.
O'qitishni tashkiliy shakli	N – Nazariy ta'lim; A – Amaliy ta'lim; NA – Nazariy va amaliy ta'lim birgalikda tashkil etiladi;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhda belgilangan o'qitish tili asosida
Baholash tartibi	Baholash bo'yicha amaldagi tartib asosida
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2.O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
		I bo'lim. Chizmachilik texnikasi			
1	Kirish Elektr sxemalar xaqida umumiy ma'lumotlar	Sxemalar va grafiklarni o'qish va chizish	2	N	
2	elektr sxemalarni chizish va o'qish qoidalari	Turli xil murakkablikdagi elektr va montaj sxemalarni o'qish va bajarish avtomobil elektr jihozlari priborlari,uzel va mexanizmlarni elektr sxemalarini o'qish	8	N/A	2
3	sxemalarning shartli belgilari	Funksional, tizimli, ulash, birlashtirish, joylashish va umumiy sxemalar funksional, tizimli, ulash, birlashtirish, joylashish va umumiy sxemalar	6	N/A	2
4	Konstruktorlik, texnologik va boshqa normativ xujjatlarning asosiy talablari	Jaxon standartlari talablariga javob beradigan konstruktolik texnologik va boshqa normativ xujjatlarni ishlash.	4	N/A	2
5	.Sxemalarni tuzish uchun konstruktorlik hujjatlari yagona tizimi (YeSKD) va texnologik xujjatlar yagona tizimi (YeSTD) talablari	Elektr sxemalarni bajarish uchun umumiy talablar: GOST 2.701 84 "Sxemalar. Turlari va xillari" GOST 2.702 75 "elektr sxemalarni bajarish qoidalari"	8	N/A	4
6	Sxemalarning turlari	Turli rusumdagi avtomobillarning elektr sxemalarini o'qish.	4	N/A	2
7	Qurilma va jihozlarni tasvirlashni asosiy vositalari	Qurilma va jixozlarni elektr sxemalarida shartli belgilar bilan ko'rsati.	4	N/A	1
8	Shartli grafik belgilshlarni qurish	Elektr sxemalarda shartli grafik belgilashlarni oddiy geometrik namunalardan (nuqta,kesim, to'g'ri chiziq,dumaloq va uning qismlari, to'g'riburchak va uchburchak) foydalanib qurish	4	N/A	1
	Jami:		40	28	14

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim, ko'nikma va malakalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi. Baholash usullari, savol-javob va amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati:

1. K.Madumarov, A.Norqulov Texnikaviy chizmachilik Niso poligraf 2017 y.
2. E.Ruziyev va boshkalar Chizmachilik (topshiriqlar to'plami) Ilm Ziyo 2015 y.
3. Y.Ibragimov Texnikaviy chizmachilik va elektron sxemalarni o'qish Ilm Ziyo 2015y.
4. A.Umronxo'jayev, Sh.Jumanov "Mashinasozlik va qurilish chizmachiligi" 2005y
5. A.Ashirboyev-"Chizmachilik" Yangi nashr 2008 y.
6. J.Y.Yodgorov, A.X.Narzullayev "Mashinasozlik chizmachiligi" 2009 y.
7. YE..Ro'ziyev, A..Ashirboyev "Muxandislik grafikasini o'qitish metodikasi" 2010 y.

Internet saytlari

1. https://kitobsevar.uz/kxpv/xrpt_66kpm9sh3hucre8md2sxjc0jz3k0xyjssv97trdk1zmg5ku8bculfux6l859uepd1o0j8cux294.pdf
2. <https://kitobxon.com/oz/kitob/mehnat-muhofazasi-va-texnika-xavfsizligi>
3. <https://uz.denemetr.com/docs/134/index-234700.html>]
4. <http://staff.tiiame.uz/storage/users/516/books/huVOXVRPjPV3N7OSXwRrpV5w9lWkrdNpAiBMkVFc.pdf>
5. https://vaqt.ucoz.com/publ/avtomobillar_olami/avtomobillarni_diagnozlash_va_ularga_texnik_xizmat_ko'rsatish_va_ta'mirlash_tizimi/2-1-0-12
6. <http://staff.tiiame.uz/storage/users/300/books/Hq9aCFAJwi5DxApSZqeFNbBbctAZgK5rn5XPz4gE.pdf>
7. <https://cyberleninka.ru/article/n/avtotransport-korxonalarida-texnik-xizmat-ko-rsatish-va-ta-mirlash-ishchilarini-kompetensiyaviy-yondoshuv-asosida-tayyorlash>
8. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.mirodil.avtotest/>
9. https://fvv.uz/uz/handbook/behave_street_roud
10. https://www.google.com/search?q=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidolari+60mashg+to%27plami&rlz=1C1IXYC_ruUZ948UZ948&oq=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidolari+60mashg+to%27plami&aqs=chrome..69i57j69i58.59262j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, PROFESSIONAL TA'LIMI
BOSHQARUV HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA
TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH INSTITUTI**

BOSHLANG'ICH PROFESSIONAL TA'LIMNING

**30711404- Avtomobil elektr va elektron jihozlariga xizmat ko'rsatish kasbi
bo'yicha**

Mehnat muhofazasi va havfsizlik texnikasi fanidan

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:

- 1. Avtomobil elektr va elektron jihozlariga texnik xizmat ko'rsatish bo'yicha elektrochilangar**
- 2. Avtomobil texnik holatini diagnostika qilish bo'yicha operator**
- 3. "B" yoki "BC" toifali avtomobil haydovchisi**

O'quv rejadagi tartib raqami:

2.02

Ajratilgan soat:

40

Toshkent – 2022

O'quv dasturi pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Yer usti transport tizimlari va ularning ekspluatatsiyasi (transport turlari bo'yicha) yo'nalishlari bo'yicha o'quv-metodik birlashmasining 2022-yil 24-avgustdagi 4-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2022-yil 29-avgustdagi 5-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2022-yil 30-avgustdagi 295-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.**

Tuzuvchilar:	A.Madjitov	Pedagogik innovatsiyalar instituti Ta'lim texnologiyalari, o'quv reja va dasturlarini ishlab chiqish bo'limi bosh mutaxassisi
	A.Mirzayev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi O'IBDO'
	E.Ergashev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi'
	O.Nurmatov	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi'
	F.Mirzayev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
	O.Urmonov	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
Taqrizchilar:	S.Ibragimova	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
	J.Hamidov	«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish bo'limi boshlig'i
	R. Ataboyev	«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish bo'yicha ikkinchi mutaxasiz

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Mehnat muhofazasi va xavfsizlik texnikasi
Ajratilgan soat	40
O'qituvchining mashg'ulotida qatnashib o'zlashtirilishi lozim bo'lgan mavzular soni	19
Dasturning maqsadi	Bo'lajak mutaxassislarga mehnat faoliyatlarida yuzaga keladigan havflarning kelib chiqish sabablarini, hususiyatlarini, oqibatlarini va ularni yo'qotish qoidalarini, havfsiz ish sharoitlarini yaratish, tabiiy, texnogen, ekologik va boshqa turdagi favqulodda vaziyatlardan aholini himoya qilish, ularni nazariy va amaliy jihatdan himoyalashga hamda jarohat olganlarga birlamchi tibbiy yordam ko'rsatish qoidalarini o'rgatishdan iborat.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	Ishlab chiqarish va mehnat faoliyatlarida yuzaga keladigan havflarni identifikatsiyalash va ularni o'rganish, ishlab chiqarish jarayonlarida havfsiz mehnat sharoitlarini yaratish, texnosferada kasb kasalliklarini kamaytiradigan va baxtsiz hodisalarni oldini oladigan chora-tadbirlarni o'rganish.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – mehnat muhofazasi bo'yicha asosiy meyoriy hujjatlar; – avtomobil transporti korxonalarida xavfli va zararli ishlab chiqarish omillari; – zararli moddalar bilan ishlashda xavfsizlik choralari; – shaxsiy muhofaza vositalari; – kasb kasalligining oldini olish; – mehnat muhofazasini xududiga, ishlab chiqarish va yordamchi binolarga talabi; – mehnatni sanitar gigiyenik sharoitlari; – harakat tarkibini texnik holati va jihozlanishga umumiy talablar; – yuk ortish va tushirishda xavfsizlik texnikasi talablari; – avtomobillarga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlashda xavfsizlik texnikasi qoidalarini; – siqilgan gaz va havoni kuvvatidan foydalanishdagi xavfsizlikni asosiy shartlari; – elektr xavfsizligi; – transport korxonalarida yong'in xavfsizligi; – atrof muhitni muhofazasi
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – mehnat muhofazasi bo'yicha asosiy meyoriy hujjatlarni tushunish va hujjatlar bilan ishlay olish; – avtomobil transporti korxonalarida xavfli va zararli ishlab chiqarish omillari aniqlash, zararli moddalar bilan ishlashda xavfsizlik choralari ko'rish, shaxsiy muhofaza vositalarini ish turiga qarab tanlay olishni; – mehnat muhofazasini xududiga, ishlab chiqarish va yordamchi binolarga talabi bo'yicha meyorlarni bilishi;

	<ul style="list-style-type: none"> – ish joyida mehnatni sanitar gigiyenik sharoitlarini ta'minlash; – harakat tarkibini texnik holatini tekshirish va jihozlanishni talabasosida bajarish; – yuk ortish va tushirishda xavfsizlik texnikasiga rioya qilish; – avtomobillarga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlashda xavfsizlik texnikasi koidalariga rioya qilish; – siqilgan gaz va havoni kuvvatidan foydalanishdagi xavfsizlikni ta'minlash; – elektr xavfsizligi bo'yicha ko'nikmalarga ega bo'lish; – transport korxonalarida yong'in xavfsizligiga rioya qilish; – atrof muhitni muhofaza qilish
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fanning nomi	“Mehnatni muhofaza qilish” dasturi
O'qitishni tashkiliy shakli	<p>N – Nazariy ta'lim;</p> <p>A – Amaliy ta'lim;</p> <p>NA – Nazariy va amaliy ta'lim birgalikda tashkil etiladi;</p> <p>MX – Maxsus xonada o'tkaziladigan mashg'ulot.</p>
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhda belgilangan o'qitish tili asosida
Baholash tartibi	Baholash bo'yicha amaldagi tartib asosida
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1.	Kirish	Mamlakatimizda harakat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha amalga oshirilayotgan ishlar to'g'risida	2	N/A	
I bo'lim. Mehnat muhofazasining umumiy masalalari					
2.	Mehnat muhofazasi bo'yicha asosiy meyoriy hujjatlar.	<p>Mehnat sharoitini sog'lomlashtirish va yaxshilash uning xavfsizligini oshirish xo'jalik va kasaba uyushma tashkilotlarining muhim vazifasidir. Konstitutsiyadagi mehnat muhofazasi masalalari. Davlat korxonasi (birlashma) to'g'risidagi SIJni qonundagi mehnat muhofazasi masalalari. Korxona, muassasa tashkilotlarining ishchi va xizmatchilari uchun namunaviy mehnat tartibi qoidasi. Mehnat muhofazasining qoida va meyorlari. Mehnat muhofazasi bo'yicha tarmoq qoidalari, yo'riqnomalar.</p> <p>Mehnat sharoitini yaxshilashdagi mehnat havfsizligi standartlari tuzilmasining ahamiyati va o'рни. Mehnat xavfsizligi standartlar belgilashning tuzilishi. Standartlashtirish joylari. Avtomobil transporti korxona va tashkilotlarida mehnat havfsizligi standartlarini tatbiq qilish bo'yicha ishni tashkil qilish. Mehnat havfsizligining asosiy standartlari: GOST 12.0.001-82 (ST SEV 829-77), MXST "Asosiy koidalar", GOST 12.0.003-74 (ST SEV 79-77), MXST "Havfli va zararli ishlab chiqarish omillar GOST 12.0.004-79 "Ishchilarni mehnat xavfsizligiga o'qitishni tashkil qilish" GOST 12.3.017 "Avtomobillarni ta'mirlash va texnik xizmat ko'rsatishda xavfsizlikning umumiy talablari». Mehnat muhofazasi holati ustidan davlat, jamoat va muassasa nazorati. «Davsanoatavtonazorati», «Davsannazorati», «Davyonnazorati», «Davlat avtomobil</p>	2	N/A	1

		nazorati», kasaba uyushmasi, kasaba ittifoqi qo'mitasini mehnat muhofazasi bo'yicha xay'ati, mehnat muhofazasi jamoatchi nazorati, yuqori xo'jalik tashkilotlari mehnat muhofazasi xizmatining huquqi va vazifalari. Mehnat muhofazasi qonunlari qoida va meyorlarini buzganligi uchun intizomiy-ma'muriy, moddiy va jinoiy javobgarlik.			
3.	Mehnat muhofazasini boshqarish.	Avtomobil transportidagi mehnat muhofazasini boshqarish tuzilmasi. Boshqarishning vazifasi va masalalari. Mehnat muhofazasi bo'yicha mansabdor shaxslarning huquq va vazifalari, lavozim yo'riqnomalari. Mehnat muhofazasi bo'yicha ishni rejalash. Jamoa shartnomasi. Jamoa shartnomasiga ilova kilinadigan mehnat muhofazasi bo'yicha bitim. Mehnat muhofazasi bo'yicha ishlarni mablag' bilan ta'minlash. Korxonaning mehnat muhofazasi xizmati. Mehnat muhofazasi muhandisligini asosiy vazifalari. Mehnat muhofazasi holati ustidan tezkor va ma'muriy jamoat nazorati ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalarni tekshirish va hisobga olish tartibi. Zararli baxtsiz xodisalarni va o'lim bilan yakunlangan baxtsiz xodisalar maxsus tekshiruv. Ishlab chiqarishdagi baxtsiz xodisalar to'g'risidagi xisobot (N-I shakli № 7-TVN shakli). Mehnat sanitar texnik holatini xujjatlashtirish, mehnat muhofazasi darajasini hisobga olish, tahlil qilish va baholash. Mehnat muhofazasi yuzasidan ishni rag'batlantirish.	2	N/A	1
4.	Avtomobil transporti korxonalarida xavfli va zararli ishlab chiqarish omillari. Zararli moddalar bilan ishlashda xavfsizlik choralari. Shaxsiy muhofaza vositalari.	Avtomobil transporti korxonalaridagi xavfli va zararli ishlab chiqarish omillari. Mehnatni sanitar gigiyenik sharoitini nazorat qilish. Gazlanganlikni, havoning changlanganligini, obi-havo sharoitini, yoritilganlikni, shovqin va titrashni, avtomobillar chiqaradigan zararli gazlardagi va oqava suvlardagi zararli moddalarning miqdorini tekshiradigan asboblari. Etillangan benzin, antifriz, metanol, epoksid omillari, tormoz suyuqliklari bilan muomala qilishdagi qoidalar. Shaxsiy	2	N/A	1

		muhofaza vositalari. Ta'minlash tartibi, berish meyori saqlash tartibi. Oldini oluvchi ishlov va tuzatish.			
5.	Avtomobil transporti korxonalarida ishlab chiqarish va shikastlanishi.	Havfli va zararli ishlab chiqarish omillarini o'lchovchi asboblardan va changlanganlikni, gazlanganlikni, shovqin va titrashni o'lchash. Olingan ma'lumotlarni yo'l qo'yiladigan yuqori miqdorlar bilan taqqoslash. O'lchangan ma'lumotlarni sanitar texnik xolatini hujjatda qayd qilish..	2	N/A	
6.	Kasb kasalligining oldini olish.	Ishlab chiqarish kasbi va kasb kasalliklarining asosiy sabablari (texnikaviy, ruhiy, fiziologik, iqtisodiy). Avtotransport korxonalarida o'ziga xos baxtsiz hodisalar. Ishlab chiqarish shikastini tahlil qilish usullari. Shikastni tahlil qilishning vaziyat usuli. Sababning oqibat bilan bog'liqlik sxemalari. Mehnat xavfsizligini oshirish bo'yicha tashkiliy tadbirlar. Mehnat muhofazasi bo'yicha yo'l-yo'riq berish. O'ta xavfli ishlarda band bo'lgan ishchilar va muhandis texnik xodimlarini o'qitishga qo'yiladigan maxsus talablar. Avtotransport korxonalari va uning bo'limlarini va mutaxassislarini o'qitish. Mehnat muhofazasi bo'yicha burchaklar, xonalar va ogohlantiruvchi suratlar. Mehnat muhofazasi bo'yicha ma'ruzalar, amaliy ishlar, ko'rik musobakalarni tashkil qilish. Ishlash va dam olishning eng ma'qul maromini ta'minlash. Qo'shimcha ta'tilga chiqish va qisqartirilgan ish kuni huquqini beradigan ishlab chiqarishlar, bo'limlar, kasblar, mansablar. 18 yoshdan kichik bo'lgan shaxslarga ish vaqtining qisqartirilgan muddati. Ishlovchilarni davolash, kasallikni oldini oluvchi xizmat ko'rsatishni tashkil qilish. Dastlabki va davriy ijobiy ko'riklar. Amaliy ishlar quyidagi xollarda shikastlardagi baxtsiz hodisalarni vaziyatga qarab sababini oqibati bilan bog'liqlik bayonini tuzish barobarida tahlil kilinsin: -vaqtinchalik tayanchga ko'tarib o'rnatib qo'yilgan avtomobilning tushib ketishi;	2	N/A	1

		-ishchi ustiga yukni tushib ketishi; -avtomobilning o'z-o'zidan harakatga tushishi			
	II bo'lim. Ishlab chiqarish sanitariyasi mehnat gigiyenasi.				
7.	Mehnat muhofazasining hududiga, ishlab chiqarish va yordamchi binolarga talabi.	Mehnat muhofazasini avtotransport korxonasi hududiga transportni kelishi va o'tish yo'llariga, odamlar o'tish yo'llariga, avtomobillarni saqlash xonalariga va ta'mirlanish joylariga talablari. Mehnat muhofazasini, avtomobillarni dala sharoitlarida vaqtinchalik turish joylariga qo'yiladigan talablar. Siqilgan va suyultirilgan gazda ishlaydigan avtomobillar saqlanadigan xonalarga qo'yiladigan ko'shimcha talablar. Mehnat muhofazasini avtomobillarga texnik xizmat ko'rsatish va ularni ta'mirlash xonalariga, yuvish joylariga, akkumulyator ishlari bajariladigan xonalarga, ma'muriy yordamchi va sanitar maishiy xonalarga qo'yiladigan talablari.	2	N/A	1
8.	Mehnatni sanitar gigiyenik sharoitlari.	Avtomobil transporti korxonalari ish muhitining havosi. Havodagi zararli moddalar va ularni odam a'zolariga ta'siri ish muhiti havosidagi zararli moddalarning yo'l qo'yiladigan yuqori quyuqligi. Ish muhiti havosida bo'lgan zararli moddalardan ishlovchilarni himoya qilishning biologik tadbirlari. Ishlab chiqarish xonalarining ob-havo sharoitlari. Harorat, nisbiy namlik va havo harakati tezligining eng maqbul va yo'l qo'yiladigan ko'rsatgichlari. Maqbul ob-havo sharoitini ta'minlash bo'yicha tadbirlar. Havo almashtirish. Isitish. Ishlab chiqarish shovqinni, ultratovush va titrashga qarshi kurash usullari. Ishlab chiqarishdagi yoritish. Texnika nafosati. Ishlab chiqarish xonalarini ichki qiyofasini maqbul rangga bo'yash.	2	N/A	1
	III bo'lim. Xavfsizlik texnikasi.				
9.	Harakat tarkibining texnik holati va jihozlanishiga umumiy talablar.	Haydovchining ish joyi. Yuk avtomobillarini, tirkama va yarim tirkamalarni, odamlar tashish uchun belgilangan yuk avtomobillari, shaharlararo va xalqaro tashishni bajaruvchi avtobuslar va avtomobillarning texnik holati	2	N/A	1

		va jihozlanishiga ko'shimcha talablar. Sovuq fasllarda ishlatiladigan moslamalar.			
10.	Xavfli yuklarni tashish paytida xavfsizlik texnikasi talablari.	Yuklarni havflilik darajasi bo'yicha toifasi. Havfli yuklarga belgi qo'yish. GOST 19433-81 "Havfli yuklar». Toifalash, havf belgilari. Havfli yuk tashiladigan harakat tarkibiga talablar. Chiqarish kuvuriga, yoqilg'i idishiga, elektruskunalarga va kuzovga qo'yiladigan talablar. Suyultirilgan gazlar, oson aralashtiruvchan va yonuvchan suyuqliklarni tashishga belgilangan avtotsisternalarga qo'yiladigan talablar. Har xil turdagi havfli yuklarni tashishda havfsizlik talablari. Havfli yuklarni tashishda qatnashuvchi haydovchi va kuzatib ketuvchi shaxslarga qo'yiladigan talablar.	2	N/A	1
11.	Yuk ortish va tushirishda xavfsizlik texnikasi talablari.	Yuklarni qo'lda ko'tarish va tashishdagi yo'l qo'yiladigan yukni eng yuqori og'irligi meyor. Yuk ortish va tushirish ishlarini tashkil qilish. Yuklarni og'irligi bo'yicha toifalari (turi). Yuk ortish va tushirish maydonlari, omborlariga qo'yiladigan talablar. Ko'tarish-tashish qurilmalarini ishlatishdagi havfsizlik shartlari. Yuk ko'tarish kranlarni Davsanoat nazorati tashkilotlarida ro'yxatdan o'tkazish. Yuk ko'tarish kranlarini texnik tekshirishdan o'tkazish, ko'tarish, tashish qurilmalarini tuzatilishiga, ilgich tuzilmalari va moslamalarini ishlatishga qo'yiladigan havfsizlik texnikasi talablari. Po'lat arqonlarni, payvandlangan va parchinlangan zanjir va ilgaklarni ishga yaroqliligini aniqlash. Idishni ko'zdan kechirish. Yukdan tushirish ishlarini bajaruvchi xodimga qo'yiladigan talablar. Yuklarni yuklash va joylashtirish qoidalari.	4	N/A	1
12.	Avtomobillarga texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlashda xavfsizlik texnikasi qoidalari.	Avtomobillarga texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlashda xavfsizlikning umumiy talablari. GOST 12.3. 17-79 «Avtomobillarni ta'mirlash va texnik xizmat ko'rsatish. Havfsizlikning umumiy talablari. Avtomobil, agregat va agregat qismlarni tozalash va yuvish paytida havfsizlik talablari.	2	N/A	1

		<p>Avtomobil va agregatlarning texnikaviy holatini tekshirish. Gaz balonli avtomobillarga texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlashda havfsizlik texnikasining ko'shimcha talablari. Nuqsonni aniqlash, chilangarlik, akkumulator, payvandlash, temirchilik, resor, misgarlik tunukasoqlik, kuzov, g'ildirak yig'ish, rulonlash, buyoqchilik, zangga qarshi ishlov berish ishlari, metall va yog'ochlarga mexanik ishlov berishda havfsizlik texnikasi talablari. Harakat tarkibiga texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash texnologik jarayonlari turi bo'yicha.</p>			
13.	<p>Siqilgan gaz va havo kuvvatidan foydalanishdagi xavfsizlikning asosiy shartlari.</p>	<p>Bosim ostida ishlovchi idishlarni ishlatishdagi havfsizlik talablari. Bosim ostida ishlovchi idishlarni «Davlatsanoatatom-nazorati» tashkilotlarida ro'yhatdan o'tkazish. Bosim ostida ishlovchi idishlarni texnikaviy sinovdan o'tkazish. Avtomobillarda yonilg'i sifatida ishlatiladigan istilgan gazli balonlarni texnikaviy sinovdan o'tkazish. Bug' va suv isitiladigan qozonlarni ishlatish paytidagi havfsizlik talablari. Qozonlarni, bug' isitgichlarni va ekonomayzerlarni «Davlatsanoatatom-nazorati» tashkilotlari ro'yxatidan o'tkazish. Qozonlarni, bug' isitgichlarni va ekonomayzerlarni texnikaviy sinash. Tekshirish-o'lchash asboblari. Qozonxonaga qo'yiladigan talablar. Qozonxonalarni tuzatishda xavfsizlik texnikasi talablari. Havo siqish uskunalari xavfsizlik qurilmalari: saqlagich, xabar berish va blokirovkalash. Havo siqish uskunasi davriy va rejali ko'rikdan o'tkazish. Havo o'tkazgichga qo'yiladigan talablar. «Davlatsanoatatom-nazorati» nazoratidagi joylarda nazorat va havfsizlik ishlariga bosim ostida ishlovchi idishlarga: qozonlarga, bug' isitgichlarga, ekonomayzerlarga va xavo isitgichlarga xizmat ko'rsatishni yo'lga qo'yish tartibi. Xizmat ko'rsatuvchi xodimlarni o'qitish va bilimlarini davriy tekshirish.</p>	2	N/A	1
14.	Elektr xavfsizligi.	Elektr tokining odam a'zolariga ta'siri. GOST	2	N/A	1

		12.1. 038-82 «Elektr xavfsizligi. Tegish kuchlanishlari va toklarni yoʻl qoʻyiladigan yuqori darajalari». Elektr uskunalari va ishlab chiqarish xonalarining elektr havfsizligi darajasi boʻyicha toifalari. Elektr tokidan shikastlanishdan himoyalashning texnik usullari va vositalari. Elektr uskunalarini ishlatishda elektr havfsizligi talablari. Kuchli elektr simlari, yoritish qurilmalari elektron harakatga keltirgichlarini, transformator va ATKning boshqa elektr xoʻjaligi ishlaridagi elektr havfsizlik talablari. Elektr asboblari va koʻchma elektr chirogʻidan foydalanishdagi xavfsizlik talablari. Statik elektr tarmogʻining havfli taʼsiridan himoyalash.			
	IV boʻlim. Yongʻin–xavfsizligi.				
15.	Transport korxonalarida yongʻin xavfsizligi.	Yongʻin havfsizligini taʼminlash boʻyicha davlat chora-tadbirlari. Yongʻin nazorati tashkilotlarining vazifalari va ularni huquqlari. Avtotransport korxonalaridagi yongʻin sabablari, qurilish inshootlari va tuzilmalari, ularni yongʻinga havfli xususiyatlari. Oʻtga chidamlilik chegarasi va oʻtni tarqalish chegarasi. Avtotransport korxonalarining xonalarini portlash va yonish xavfi boʻyicha toifasi.	2	N/A	1
16.	Yongʻinni oldini olish.	Yongʻinning oldini olishning vazifalari va umumiy choralar. Yongʻindan saqlanishni tashkil qilish. Avtotransport korxonasi va uni alohida ustaxonalari, boʻlimlarini yongʻin havfsizligiga javobgar shaxslari va ularning vazifalari. Yongʻinga qarshi koʻngilli uyushmalar. Yongʻin–texnikaviy xayʼati. Yongʻinga qarshi yoʻl-yoʻriq. Yongʻin texnikasi boʻyicha eng zarur bilim berish yuzasidan mashgʻulotlar. Yongʻindan xabar berish va aloqa vositalari. Yongʻinlarni oʻchirish usullari va vositalari. Avtotransport korxonalarining ishlab chiqarish xonalari uchun birlamchi oʻt oʻchirish vositalarining meyorlari.	2	N/A	1
17.	Yongʻin xavfsizligi.	Ishlab chiqarish boʻlinmasida ishlatiladigan oson alanganuvchan yoki yonuvchan suyuqlikni chaqnash harorati aniqlansin va	2	N/A	1

		olingan natijalar asosida ayni bo'linmaning xonasini portlash, yonish yoki yong'in havfi bo'yicha qaysi turga kirishi haqida xulosa qilinsin. O'tni o'chirgichlar, qum va suv bilan o'chirish usullarini mashq qilish.			
	V bo'lim. Atrof-muhitni muhofaza qilish.				
18.	Atrof – muhitni muhofaza qilish muammolari.	Atrof-muhitni muhofaza qilish to'g'risidagi qonunlar. Atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiiy boyliklardan unumli foydalanish, umuminsoniy muammolar ichida eng dolzarb muammolardan biridir. Davlatning atrof-muhitni muhofaza qilish yuzasidan g'amxo'rligining asosiy qonuni Konstitutsiyada, hukumat qarorlarida aks etishi.	2	N/A	
19.	Atrof–muhitni muhofaza qilish bo'yicha chora-tadbirlar.	Avtotransport korxonalarining atmosferaga zararli moddalarni chiqarishini kamaytirish. Atrof-muhitni avtomobillar ishlab chiqqan gazlarni zararli tarkiblaridan ifloslanishini kamaytirish usullari. Ishlab chiqarilgan gazlarni tekshirish usullari va yo'l qo'yiladigan zararlilik meyori. (GOST 17.2.2. 03-87 "Tabiat muhofazasi. Atmosfera. Benzinli dvigatellar ishlab chikargan gazlardagi uglerod oksidi va uglevodorod meyori va ularni o'lchash usullari"), (GOST 21 393-75 "Dizelli avtomobillar" ishlab chiqargan gazlarni tutuniligi. Meyorlari va o'lchash usullari). Avtotransport va avtotuzatish korxonalarining oqava suvlarini tozalash usullari va sifatini tekshirish. Avtomobillarning tashqi shovqinini kamaytirish.	2	N/A	1
	Jami		40	N/A	14

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati:

1. Yo'ldoshev O', Usmanov U, Qudratov O. «Mehnatni muhofaza qilish». O'quv qo'llanma. Toshkent. "Mehnat" 2001 y.
2. Xalilov. « Ekologiya» (lotin). –Toshkent: O'kituvchi, 2004 yil
3. Yo'ldoshev O'.R, Raimov O.D, Xo'jakulov R.T.Xasanova "Mehnatni muhofaza qilish" Toshkent Fan va tenologiya-2005 yil
4. Yormatov G'. " Mehnatni muhofaza qilish". Toshkent: O'qituvchi, 2001 yil
5. Kulmuxamedov J.R. "Avtomobillardan foydalanish va avtotransportning mehnat muhofazasi". Toshkent: O'qituvchi, 2002 yil

Internet manbalari

1. https://kitobsevar.uz/khvp/hrpt_66kpm9sh3hucre8md2shjc0jz3k0hyjssv97trdk1zmg5ku8bculfuh6l859uepd1o0j8cuh294.pdf
2. <https://kitobhon.com/oz/kitob/mehnat-muhofazasi-va-tehnika-havfsizligi>
3. <https://uz.denemetr.com/docs/134/indeh-234700.html>]
4. <http://staff.tiame.uz/storage/users/516/books/huVOHVRPjPV3N7OSHwRrpV5w9lWkrdNpAiBMkVFc.pdf>
5. https://vaqt.ucoz.com/publ/avtomobillar_olami/avtomobillarni_diagnozlash_va_ularga_tehnik_xizmat_ko'rsatish_va_ta'mirlash_tizimi/2-1-0-12
6. <http://staff.tiame.uz/storage/users/300/books/Hq9aCFAJwi5DhApSZqeFNbBbctAZgK5rn5HPz4gE.pdf>
7. <https://cyberleninka.ru/article/n/avtotransport-korhonalarda-tehnika-xizmat-ko-rsatish-va-ta-mirlash-ishchilarini-kompetensiyaviy-yondoshuv-asosida-tayyorlash>
8. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.mirodil.avtotest/>
9. https://fvv.uz/uz/handbook/behave_street_roud
10. https://www.google.com/search?q=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidalari+60mashg+to%27plami&rlz=1C1IHYC_ruUZ948UZ948&oq=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidalari+60mashg+to%27plami&aqs=chrome..69i57j69i58.59262j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF
11. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.chorraha.uz/>

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, PROFESSIONAL TA'LIMI
BOSHQARUV HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA
TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH INSTITUTI**

BOSHLANG'ICH PROFESSIONAL TA'LIMNING

**30711404- Avtomobil elektr va elektron jihozlariga xizmat ko'rsatish kasbi
bo'yicha.**

Elektrotexnika va elektronika asoslari fanidan

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:

- 1. Avtomobil elektr va elektron jihozlariga texnik xizmat ko'rsatish bo'yicha elektrochilangar**
- 2. Avtomobil texnik holatini diagnostika qilish bo'yicha operator**
- 3. "B" yoki "BC" toifali avtomobil haydovchisi**

O'quv rejadagi tartib raqami:

2. 03

Ajratilgan soat:

40

Toshkent – 2022

O'quv dasturi pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Yer usti transport tizimlari va ularning ekspluatatsiyasi (transport turlari bo'yicha) yo'nalishlari bo'yicha o'quv-metodik birlashmasining 2022-yil 24-avgustdagi 4-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2022-yil 29-avgustdagi 5-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2022-yil 30-avgustdagi 295-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.**

1.

Tuzuvchilar:

A.Madjitov

Pedagogik innovatsiyalar instituti
Ta'lim texnologiyalari, o'quv reja va
dasturlarini ishlab chiqish bo'limi bosh
mutaxassisi

A.Mirzayev

Asaka tuman 2-son kasb-hunar
maktabi O'IBDO'

E.Ergashev

Asaka tuman 2-son kasb-hunar
maktabi maxsus fan o'qituvchisi'

O.Nurmatov

Asaka tuman 2-son kasb-hunar
maktabi maxsus fan o'qituvchisi'

F.Mirzayev

Asaka tuman 2-son kasb-hunar
maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi

O.Urmonov

Asaka tuman 2-son kasb-hunar
maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi

S.Ibragimova

Asaka tuman 2-son kasb-hunar
maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi

Taqrizchilar:

J.Hamidov

«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik
jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish
bo'limi boshlig'i

R. Ataboyev

«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik
jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish
bo'yicha ikkinchi mutaxasiz

2. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Elektrotexnika va elektronika asoslari
Ajratilgan soat	40
O'qituvchining mashg'ulotida qatnashib o'zlashtirilishi lozim bo'lgan mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	O'zbekiston Respublikasi energetikasini rivojlantirish bosqichlari, energetika sistemasi, elektrotexnika magnit va elektromagnit zanjirlar, doimiy va o'zgaruvchan toklarni ishlab chiqarish, elektr mashinalari, elektr jihozlar, elektr apparatlar, lektron va o'lchov asboblari, elektr manbalari, elektron texnikasini tuzilishi, tavsifi va ishlash prinsiplarini o'rgatadi.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	Ushbu o'quv dasturn o'zlashtirish natijasida o'quvchi kondensatorlar, elektr sig'im, kondensatorlarni ulash, qarshiliklarni ulash usullari, o'tkazgichlarda kuchlanish va quvvatning yo'qotilishi, tok rezonasi, quvvat koefitsiyenti, aktiv va reaktiv energiyasini, uch fazali zanjirdagi aktiv, reaktiv va to'la quvvati, uch fazali iste'molchilarining uchburchak shaklida ulangan zanjirini tekshirish, etalon asbob yordamida o'lchov asboblari tekshirish, parallel uyg'otgichli o'zgarmas tok dvigatelini tekshirish bir fazali transformatorlarning ishlash tartibi, ekvivalent miqdorlar usuli bilan elektrodvigatellarni tanlash usullarini o'rganadi va mustaqil bajara oladi.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – o'zgarmas va o'zgaruvchan elektr toki xususiyatlarini; – elektr tokining kuchi, kuchlanishi, quvvatini, o'tkazuvchilar qarshiligini o'lchov birliklarini, ularni o'lchash usullarini; – sodda elektrik, magnit va elektron zanjirlarni asosiy parametrlarini hisoblash va o'lchash usullarini; – o'tkazuvchilar va tok manbaalarini ketma-ket va parallel ulash prinsiplarini; – elektr o'lchov asboblari (ampermetr, voltmeter) tuzilishini, ularning ishlash prinsiplarini, elektr zanjiriga ulash qoidalarini; – o'zgarmas va o'zgaruvchan tok dvigatellari magnit maydoni xususiyatlarini, ularning tuzilishi va ishlash prinsiplarini; – ishlatayotgan dastgohlarida o'rnatilgan elektrodvigatellarini ishga tushirish va to'xtatish qoidalarini; – elektrodvigatellarning himoya apparatlarini; – qisqa tutashuvdan saqlanish (yerga ulash, nollash) usullari
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – sodda va montaj elektr sxemalarini o'qish; – sodda elektrik, magnit va elektron zanjirlarni asosiy parametrlarini o'lchash; – elektr o'lchov asboblari bilan ishlash;

	– ishlatayotgan dastgohlarida oʻrnatilgan elektrodvigatellarini ishga tushirish va toʻxtatish
Oʻquv rejasiga muvofiq oʻzaro bogʻliq boʻlgan fanning nomi	fizika, matematika, kimyo, informatika, texnikaviy chizmachilik
Oʻqitishni tashkiliy shakli	N – Nazariy taʼlim; A – Amaliy taʼlim; NA – Nazariy va amaliy taʼlim birgalikda tashkil etiladi;
Dasturga qoʻyilgan talab	Majburiy
Oʻqitish tili	Guruhda belgilangan oʻqitish tili asosida
Baholash tartibi	Baholash boʻyicha amaldagi tartib asosida
Oʻquvchilarning bilim va koʻnikmalarini baholash	Yozma, ogʻzaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Elektr maydoni.	Kulon qonuni. Elektr maydonining ta'riflari: kuchlanish, potensial kuchlanish. Elektr maydondagi. O'tkazgichlar elektrostatik induksiya. Dielektriklarning mustahkamligi. Elektroizolatsion materiallar to'g'risida ma'lumotlar. Kondensatorlar, elektr sig'im, kondensatorlarni ulash.	2	N/A	
2	O'zgarmas tok elektr zanjirlari.	Elektr zanjirlari to'g'risida umumiy ma'lumotlar, ta'rifi va tavsifi. Elektr tokining ta'rifi va turlari. Elektr zanjirining elementlari, manbaning EYK va iste'molchining qisqichlardagi kuchlanishi. Murakkab elektr zanjirini hisoblash.	2	N/A	1
3	Elektromagnitizm.	Elektr maydonining aniqlanishi va tarifi. Magnit maydon va magnitmaydon zanjirlari. Magnit yurituvchi kuch(MYUK), Magnit oqimi. To'la tok qonuni va uni maydonni xisoblashda qo'llash. Magnit maydonda mexanik kuchlar. Elektrostatik maydon. 2-amaliyot ishi	2	N/A	1
4	Bir fazali o'zgaruvchan tok zanjirlari.	O'zgaruvchan tok miqdorining aniqlanishi. O'zgaruvchan tokning olinishi. O'zgaruvchan tok miqdorlari. Tokning oniy amplitudasi, effekt qiymatlari va EYK, davr, burchak chastotasi, davriy chastota, boshlang'ich faza, fazalar siljishi, sinusoida qiymatlarining vektor tasviri. O'zgaruvchan tok zanjirida aktiv qarshilik vektor diagrammasi, tenglamasi va grafigi. O'zgaruvchan tok zanjirida induktiv g'altak, tenglamasi, grafigi va vektor diagrammasi. O'zgaruvchan tok zanjirida faqatgina sig'im, tenglamasi, grafigi va vektor diagrammasi. Aktiv qarshilik va induktiv g'altak ketma-ket ulangan zanjir, tenglamasi, grafigi va vektor diagrammasi. Kuchlanish lar rezonansi. Tarmoqlanmagan o'zgaruvchan tok zanjiri. Tenglamasi, grafigi va vektor diagrammasi. Toklar rezonasi, quvvat koefitsiyenti, aktiv va reaktiv energiya. Aktiv qarshilikli, induktiv g'altakli va kondensatorli tarmoqlanman o'zgaruvchan tok zanjiri. Bir fazali o'zgarchan zanjirlarini tekshirish.	4	N/A	1
5	Uch fazali tok zanjirlari.	Uch fazali EYKni olish tartibi. Uch fazali zanjir. Uch faza generatorining cho'lg'amlarini yulduz shaklida ulash. Uch fazali generatorni cho'lg'amlarini	2	N/A	1

		yulduzcha shaklida ulash. Uch fazali generatorning cho'lg'amlar uchburchak shaklda ulash. Faza va liniyali kuchlanishlar, ular orasida bog'lanish. Elektr iste'molchilarini yulduz va uchburchak shaklida ulash. Uch fazali va liniyaviy toklar va ular orasidagi bo g'lanish. Uch fazali simmetrik nosimmetrik zanjirlar to'g'risida tushuncha. Nol simning ahamiyati,vazifasi. Uch fazali zanjirdagi aktiv, reaktiv va to'la quvvat. Uch fazali iste'molchilarining yulduz shaklida ulangan zanjirda tekshirish.			
6	Elektr o'lchovlari.	Elektr o'lchovlar va elektr o'lchov asboblari to'g'risida umumiy tushuncha. To'g'ri va qo'shimcha yo'l bilan o'lchash, o'lchov hatoliklari, o'lchov asboblari shartli belgilari, elektr o'lchov-asboblarining umumiy qismlari. Kuchlanishni o'lchash. Magnitoelektrik o'lchov mexanizmlari. Elektr tokini o'lchash asboblari. Ampermetr va voltmetrlarda o'lchash. quvvatni o'lchash. Induksion o'lchov mexanizmlar, induksion schetchik yordamida elektroenergiyani o'lchash. Elektr qarshiligini o'lchash. Ommetrni o'lchash mexanizmi. Qarshiliklarni o'lchash usullari. Taqqoslash usullari va asboblari. Qarshilikni taqqoslash usullari bilan o'lchash. Etalon asbob yordamida o'lchov asboblarini tekshirish.	2	N/A	
7	Transformatorlar.	Transformatorlarning vazifasi va turlari. Bir fazali transformatorning tuzilishi va ishlash tartibi, asosiy shakli. Transformatsiyalash koeffitsenti, nominal miqdorlar, magnit o'tkazgichlar, cho'lg'amlar. Transformatorning ishlash rejimlari: ishchi rejimi, qisqa tutashuv rejimi. Transformatorning energiya yo'qotishi, F.I.K. Uch fazali ko'p cho'lg'amli payvandlash ,o'lchov transformatorlari va avtotransformatorlir. Bir fazali transformatorlarning ishlash tartibi.	2	N/A	1
8	O'zgarmas tok elektr mashinalari.	O'zgarmas tok elektr mashinalari. O'zgarmas tok mashinalarining tuzilishi, mashinalarning qaytaruvchanligi. O'zgarmas tok mashinalarining ishlash tartibi. O'zgarmas tok generatori. O'zgarmas tok dvigateli. Yakor reaksiyasi. O'zgarmas tok mustaqil uyg'otgichli, O'z-o'zini o'yg'otgichli generatorlar. O'zgarmas tok elektrodvigatei. Umumiy ma'lumot. Parallel uyg'otgichli o'zgarmas tok dvigatelini tekshirish.	2	N/A	
9	O'zgaruvchan tok elektr mashinalari.	O'zgaruvchan tok mashinalarining turlari. Uch fazali asinxron dvigatelining tuzilishi va aylanish tezligi. Rotor sirpanishi. qisqa tutashgan rotorli va faza rotorli asinxron dvigatellarni yurg'izib yuborish,	4	N/A	2

		aylanish chastotasini rostdash. Qisqa tutashgan rotrli va fazali rotrli asinxron dvigatellarni yurgizib yuborish, aylanish chastotasini rostdash.			
10	Avtomatikaning elektr va magnit elementlari.	Avtomatika to'g'risida umumiy tushunchalar. Avtomatika sistemalari va ishlab chiqarish jarayonini avtomatlashtirish. O'lchov datchiklari. Parametrli datchiklar. Generatorli datchiklar. avtomatika avtotransportda tutgan o'rni.	2	N/A	1
11	Elektr yuritma asoslari.	Elektr yuritma to'g'risida tushuncha. Mexanik ta'rifnoma bo'yicha elektr dvigatellarni tanlash. Tashqi muhit ta'siridan saqlash turi buyicha elektrodvigate'llarning turlari. Elektrodvigate'llarni ishlash tartibi. Elektrodvigate'llarning qizishi va sovushi. Elektrodvigate'llarni quvvati bo'yicha tanlashni umumiy sharti. Ekvivalent miqdorlar usuli (Tok, kuvvat, moment) bilan elektrodvigate'llarni tanlash.	2	N/A	1
12	Elektr energiyani ishlab chiqarish va taqsimlash.	Elektroenergiya iste'molchilarini elektr bilan ta'minlash sxemalari. Elektrosistema va energosistema to'g'risida tushuncha.	2	N/A	1
II bo'lim. Elektronika asoslari					
13	Elektrovakuum va gazorazryadli asboblari.	Elektrovakuum lampaning tuzilishi, ishlash tartibi, diod, uning voltamper tavsifnomasi va parametrlari. Ko'p elektrodli elektrovakuum asboblari to'g'risida tushuncha, elektron lampalarni belgilash. Gazorazryad asboblari. Nomustaqil yoyli elektron razryadli asboblari. Shartli belgilari.	2	N/A	1
14	Yarim o'tkazgichli asboblari.	Yarim o'tkazgichlarning o'tkazuvchanligi. Yarim o'tkazgichli diod. Voltamper tavsifnomasi. Parametrlar belgilanishi va bog'lanishi, diodning ishlatilishi. Diodning tuzilishi, ulanish usullari. Umumiy emitter sxemasida ulangan tranzistorlarning parametrlari va tavsifnomasi. Tranzistorlarning shartli belgilari, tamg'alanishi. Teristorlarning tuzilishi, ishlash tartibi. Dinistorlar, voltamper tavsifnomalari. Yarim o'tkazgich diodning volt-ampere xarakteristikasini olish.	2	N/A	1
15	Fotoelektron asboblari.	Tashqi va ichki fotoeffektli fotoelementlar. Lampali fotoelementlarning tuzilishi, ish tartibi, asosiy tavsifnomalari va parametrlari. Fotoelektron kuchaytirgichlar, fotorezistorlar. quyosh fotoelementlari va fotodiodlar, shartli belgilari, ishlatiladigan sohasi. Bir va ikki yarim davrli kuchlanish to'g'rilagichlarning ossilograf yordamida chiqish kuchlanishni tekshirish.	2	N/A	1
16	Elektron to'g'rilagichlar va	To'g'rilagichlar haqida asosiy ma'lumotlar. To'g'rilagichlarning tuzilishi. Bir fazali va uch fazali	2	N/A	1

	stabilizatorlar.	to'g'rilagichlar, shakli, ishlash jarayoni. Silliqlovchi filtrlar. Tok va kuchlanish stabilizatorlari, ularning vazifasi. Tok va kuchlanish elektron stabilizatorilarining sxemasi, ularning ishlash tartibi.			
17	Elektron kuchaytirgichlar.	Kuchlanish, tok va quvvatni kuchaytirish turlari. Kuchaytirgichlarning turlari va vazifasi. Kuchaytirgichlarning asosiy ko'rsatgichlari, tavsifnomasi. Kuchaytirgich pog'onasi. Kuchaytirgich elementlarini dinamik tavsifi, yuklama grafigi, ichki nuqtani aniqlash, yuklamali zanjirda tok va kuchlanishning grafigini ko'rish.	2	N/A	1
18	Elektron generatorlar o'lchov asboblari Mikroelektronika asoslari.	Sinusoidal tebranishli elektron generatorlar. Arrasimon kuchlanish generatorlari, elektron ossilograf, elektron voltmetrlar. elektronikaning avtotransport texnikasi rivojlanishidagi istiqboli. Integral mikrosxema klassifikatsiyasi. Mikrosxemalarni tayyorlash asosiy texnologik protsesslari. Akalog va raqamli integral mikrosxemalar.	2	N/A	
	Jami		40	N/A	14

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim, ko'nikma va malakalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi. Baholash usullari, savol-javob va amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati:

1. Shavkat Mirziyoyev "Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
2. M.T.Turdiyev Elektrotexnika va elektronika asoslari Noshir 2016
3. A.Abdullayev Elektoradiomateriallar Iqtisod moliya 2017
4. Q.Odilov. Umumiy elektrotexnika va elektronika asoslari(lotin). –Toshkent: Ilm-ziyo-2005y.
5. Karimov A.S, Mirxaydarov M.M, Shoyakubov G'.M, Abdullayev B.A,Bleyxman S.G Elektrotexnika va elektronika asoslari» Toshkent: O'qituvchi, -1995y.
6. Yakubov.M. Elektrotexnikaning nazariy asoslari va elektr o'lchamlari: Toshkent, O'qituvchi-2002y.
7. U.Ibragimov «Elektr mashinalari» Toshkent, O'qituvchi-2002y
8. M.Mirzaraximov .T.Usmonov "Elektr radio-o'lchashlar va metrologiya asoslari" Toshkent, O'qituvchi-2003y
9. S.F.Amriyev.M.S.Yoqubov.N.G'Jabborov «Elektr o'lchashlar» Toshkent -2004y
10. S.Majidov «Elektr mashinalari va elektr yuritmalari» Toshkent -2005y.

Internet manbalari

1. https://kitobsevar.uz/khpbv/hrpt_66kpm9sh3hucre8md2shjc0jz3k0hyjssv97trdk1zmg5k_u8bculfuh6l859uepd1o0j8cuh294.pdf
2. <https://kitobhon.com/oz/kitob/mehnat-muhofazasi-va-tehnika-havfsizligi>
3. <https://uz.denemetr.com/docs/134/indeh-234700.html>]
4. http://staff.tiiame.uz/storage/users/516/books/huVOHVRPjPV3N7OSHwRrpV5w9lWkr_dNpAiBMkVFc.pdf
5. https://vaqt.ucoz.com/publ/avtomobillar_olami/avtomobillarni_diagnozlash_va_ularga_tehnik_xizmat_ko'rsatish_va_ta'mirlash_tizimi/2-1-0-12
6. <http://staff.tiiame.uz/storage/users/300/books/Hq9aCFAJwi5DhApSZqeFNbBbctAZgK5rn5HPz4gE.pdf>
7. <https://cyberleninka.ru/article/n/avtotransport-korhonalarda-tehnika-xizmat-korsatish-va-ta-mirlash-ishchilarini-kompetensiyaviy-yondoshuv-asosida-tayyorlash>
8. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.mirodil.avtotest/>
9. https://fvv.uz/uz/handbook/behave_street_roud
10. https://www.google.com/search?q=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidalari+60mashg+to%27plami&rlz=1C1IHYC_ruUZ948UZ948&oq=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidalari+60mashg+to%27plami&aqs=chrome..69i57j69i58.59262j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8
11. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.chorraha.uz/>

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, PROFESSIONAL TA'LIMI
BOSHQARUV HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA
TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH INSTITUTI**

BOSHLANG'ICH PROFESSIONAL TA'LIMNING

**30711404- Avtomobil elektr va elektron jihozlariga xizmat ko'rsatish kasbi
bo'yicha**

Biznes asoslari fanidan

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:

- 1. Avtomobil elektr va elektron jihozlariga texnik xizmat ko'rsatish bo'yicha elektrochilangar**
- 2. Avtomobil texnik holatini diagnostika qilish bo'yicha operator**
- 3. "B" yoki "BC" toifali avtomobil haydovchisi**

O'quv rejadagi tartib raqami:

2. 04

Ajratilgan soat:

120

Toshkent – 2022

O'quv dasturi Pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim boshqaruvi hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Biznes va boshqaruv yo'nalishlari bo'yicha O'quv-metodik birlashmasining 2022 yil 25 avgust 4-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2022 yil 29-avgustdagi 5-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2022 yil 30-avgustdagi 295-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**

TUZUVCHILAR

Z.Ya.Xudayberdiyev	Pedagogik innovatsiyalar, kasb-hunar ta'limi boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularni malakasini oshirish instituti direktori, i.f.d.,professor
N.K.Abdurahmonova	Professional ta'limni innovatsion rivojlantirish boshqarmasi bosh mutaxassisi
N.R.Sirojiddinova	Ta'lim texnologiyalari, o'quv rejalari va dasturlarini ishlab chiqish bo'limi bosh mutaxassisi
D.R.Raxmatullayeva	Pedagogik innovatsiyalar, kasb-hunar ta'limi boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malaka oshirish institut "Ta'limda boshqaruv" kafedrasida dotsenti, PhD.

TAQRIZCHILAR

F.U.Mamarasulov	Pedagogik innovatsiyalar, kasb-hunar ta'limi boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularni malakasini oshirish instituti "Ta'limda boshqaruv" kafedrasida mudiri, iqtisod fanlari nomzodi
M.B.Kalonov	TDIU huzuridagi "O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning ilmiy asoslari va muammolari" ilmiy tadqiqot markazi direktori, universitet prorektori, i.f.n.,professor

1. O'QUV DASTURI UMUMIY TALABLARI

Dastur nomi	Biznes asoslari
Ajratilgan soat	120
O'qituvchining mashg'ulotida qatnashib o'zlashtirilishi lozim bo'lgan mavzular soni	26
Dasturning maqsadi	O'quvchilarga shaxsiy daromad topish va o'zini o'zi bandligini ta'minlash orqali biznes faoliyatini yo'lga qo'yishga o'rgatish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ol style="list-style-type: none"> 1.O'z shaxsiy biznesini tashkil etish uchun zarur bo'lgan biznes muhitni tahlil qilish; 2.Biznesni boshlashning huquqiy jihatlarini baholash; 3.O'z shaxsiy biznes-rejalarini ishlab chiqish va amaliyotga tadbqiq etish; 4.Shaxsiy biznesni tashkil etish, uni davlat ro'yxatidan o'tkazish. 5.O'z shaxsiy biznesini yuritishda moliyaviy faoliyatni amalga oshirish.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> –zamonaviy tadbirkorlik faoliyatining mazmun va mohiyati; –tadbirkorning huquq va majburiyatlari; –tadbirkorlik faoliyatining tashkiliy-huquqiy shakllari va ta'sis hujjatlari; –yangi korxona tashkil etish va faoliyat yo'nalishlarini tanlay olish; –biznes-rejaning vazifasi va asosiy bo'limlari; –korxona ta'sis hujjatlari; –tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda banklarning roli, bankdan kredit olish va rasmiylashtirish tartibi; –bozor iqtisodiyoti sharoitida marketingning ahamiyati, marketing tadqiqotlari va o'z mahsulotini reklama qilish yo'llari; –tadbirkorlik faoliyatida buxgalteriya hisobini yuritish va zamonaviy buxgalteriya dasturlari haqida ma'lumotga ega bo'lish; –tadbirkorlik sub'yektlarini soliqqa tortish tartibi; –tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirishda qonuniy va me'yoriy hujjatlar yuzasidan axborotga ega bo'lish.
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – shaxsiy biznesni tashkil etish va uni davlat ro'yxatidan o'tkazish tartibi; – biznes-reja ishlab chiqish, shaxsiy biznes faoliyatini yuritish va uni boshqarish; – o'zini o'zi bandligini ta'minlash; – biznes faoliyatini yuritish uchun marketing

	tadqiqotlarini o'tkazish va tahlil qilish; – mahsulot va xizmatlarni reklama qilish; – bank kreditlarini rasmiylashtira olish; – “Start-up” loyihalarini ishlab chiqish; – soliq va kredit imtiyozlaridan foydalana olish; – ishbilarmonlik etikasiga ega bo'lish, undan foydalanish va boshqalar.
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fanning nomi	Umumkasbiy va maxsus fanlar.
O'qitishni tashkiliy shakli	N – Nazariy ta'lim; A – Amaliy ta'lim; NA – Nazariy va amaliy ta'lim birgalikda tashkil etiladi; MX – Maxsus xonada o'tkaziladigan mashg'ulot.
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhda belgilangan o'qitish tili asosida
Baholash tartibi	Baholash bo'yicha amaldagi tartib asosida
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2. O'QUV DASTURI MAZMUNI

No	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
I-BOB. Tadbirkorlik faoliyatini tashkil etishning nazariy-uslubiy asoslari					
1.	Zamonaviy tadbirkorlik faoliyatining mazmun va mohiyati	Tadbirkorlik va biznes tushunchalari mazmuni. Iqtisodiy taraqqiyot va farovonlikni ta'minlashda tadbirkorlik faoliyatining roli. Tadbirkorlik va biznesning asosiy belgilari. Tadbirkorlik va biznesni amalga oshirish sabablari.	2	N	1
2.	Biznes g'oyalarni shakllantirish va amalga oshirish	Biznes g'oyalar: mazmuni, turlari shakllantirish bosqichlari. Biznes g'oyalarni amalga oshirishda muvaffaqiyatli tadbirkorlar tajribalari. Biznes g'oyalar tahlili.	4	N, A, MX	1
3.	Tadbirkorlik faoliyati turlari va shakllari	Mikro biznes, kichik va o'rta biznes. Tadbirkorlik turlari. Xususiy korxona va uning xususiyatlari. Mas'uliyati cheklangan jamiyat, afzalliklari va kamchiliklari. Qishloq joylarida tadbirkorlik. Shaxsiy yordamchi xo'jalik. Dehqon xo'jaligi. Fermer xo'jaligi.	4	N, A	2

		Agrofirmalar.			
4.	Tadbirkorlikda o'z o'zini band qilish faoliyati va uning imkoniyatlari	O'zini o'zi band qilish faoliyati va uning imkoniyatlari. O'zini o'zi band qilish faoliyat yo'nalishlari. O'zini o'zi band qilish faoliyatini ro'yxatdan o'tkazish tartibi. O'zini o'zi band qilishda frilanserlik.	2	N	1
5.	Oilaviy tadbirkorlik va oilaviy korxona	Oilaviy tadbirkorlik faoliyati mazmuni, afzallik va kamchiliklari. Oilaviy korxonani tashkil etish asoslari va imkoniyatlari. Oilaviy korxona faoliyati uchun belgilangan imtiyoz va qulayliklar.	4	N, A	1
6.	Yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish	Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda yoshlarning o'rni. Yoshlarni daromad topishga va o'zini o'zi bandligini ta'minlashga o'rgatish. Davlat dasturlari va yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish bo'yicha me'yoriy huquqiy hujjatlarda yoshlarga berilayotgan imkoniyatlar, imtiyozli kreditlar va subsidiyalar olish tartibi.	2	N, A	1
7.	Shaxsiy biznes faoliyatining ta'sis hujjatlarini ishlab chiqish	Biznes faoliyatining yo'nalishiga mos holda ta'sis hujjatlarini ishlab chiqish: korxona ustavi, ta'sischilar shartnomasi, korxona nizomi va boshqalar. Ta'sis hujjatlarda o'z ifodasini topishi zarur bo'lgan muhim jihatlar. Ta'sis hujjatlarning mukammal emasligi oqibatida kelib chiqishi mumkin bo'lgan salbiy holatlar.	4	N, A, MX	1
8.	Tadbirkorlik sub'yektlarining davlat ro'yxatidan o'tkazish	O'z tadbirkorlik faoliyat yo'nalishini tanglagan holda davlat ro'yxatidan o'tkazish tartibi: Davlat xizmatlar agentligidan ro'yxatdan o'tkazish, bankda korxona hisob-raqamlarini ochish va rasmiylashtirish hamda boshqalar. Tadbirkorlik faoliyatini elektron tarzda davlat ro'yxatidan o'tkazish. ERI olish tartibi.	4	N, A, MX	1
9.	Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda banklarning ahamiyati	Bank va bank tizimi hamda ularning bajaradigan vazifalar. Markaziy bank va tijorat banklari hamda ularning funktsiyalari. Kredit tizimi. Kredit turlari. Kredit tamoyillari. Kichik biznes sub'yektlarini mikrokreditlash. Imtiyozli kredit tushunchasi. Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda banklarning roli.	4	N, A	1
10.	Tadbirkorlik va biznes faoliyatini boshqarish	Tadbirkorlik va biznesni tashkil etishda xodimlarni tanlash va ularni boshqarish.		N, A, MX	

		Xodimlarni tanlash. Boshqaruv uslublari.	4		1
11.	Bozor iqtisodiyoti sharoitida marketingni ahamiyati	Marketing va uning vazifalari hamda usullari. Marketing tadqiqotlari. Shaxsiy biznes faoliyatini ochishda marketing tadqiqotlarini o'tkazish usullari. Segmentatsiya va bozorni segmentlash. Shaxsiy biznes faoliyatini ochishda marketing tadqiqotlarini o'tkazish usullari.	4	N, A	1
12.	O'z mahsulotini reklama qilish yo'llari va marketing tadqiqotlarini o'tkazish	Reklama. Tovarining hayotiy davrida reklamaning o'rni va vazifalari. SMM va Targeting ijtimoiy tarmoqlarda korxona va mahsulot brendini yaratish. Biznesda to'g'ri brend tanlay oladilar. Tovarni iste'molchiga etkazish, firmaning ijtimoiy javobgarligi, marketing tadqiqotlarining bosqichlari, "4P" va "12P" ning o'zaro farqlari. Axborot manbalarini tanlash, axborot yig'ish, yig'ilgan axborotlarni tahlil qilish va muhimlarini tanlash, olingan natijalarini taqdim etish	8	N, A	2
13.	Tadbirkorlik sub'yektlarini joriy faoliyatini moliyaviy qo'llab quvvatlash	Korxona faoliyatini moliyalashtirishning ichki manbalari. Tadbirkorlik faoliyatini tashqi moliyalashtirishning asosiy shakllari. Moliyaviy mablag'larni jalb qilishga yo'naltirilgan shartnomalar tahlili (faktoring, lizing shartnomalari, kredit shartnomalari). Tadbirkorlik faoliyatida lizing, investitsiyalar, davlat subsidiyalaridan foydalanish.	4	N, A, MX	2
14.	O'zbekiston Respublikasida soliq tizimi va uning tarkibiy tuzilishi	O'zbekiston Respublikasida soliq tizimi va rivojlanish bosqichlari. Soliqlarning funktsiyalari. Umumdavlat va mahalliy soliqlar. Soliq yukini kamaytirishga qaratilgan soliq siyosati. Soliqlarning funktsiyalari. O'zbekiston Respublikasi hududida amaldagi soliq va boshqa majburiy to'lovlar. To'g'ri va egri soliqlar.	4	N, A, MX	2
15.	Tadbirkorlik sub'yektlarini soliqqa tortish tartibi	Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlarini soliqqa tortish tartibi. Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlaridan soliq olish qoidalari va soliq imtiyozlari. Soliq turlari va ularni hisoblash yo'llari. Yuridik shaxs va YATT larning hisobotlarini elektron yuborish. Soliqqa oid qonunbuzarliklar va ularga nisbatan qo'llaniladigan jazo choralari. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda qo'llaniladigan soliq imtiyozlari.	4	N,A	2

16.	"Start-up" loyihalari va ularning ahamiyati	"Start-up" loyihalarining mazmuni, tayyorlash jarayoni. "Start-up" loyihalarining muvaffaqiyatga erishish shartlari. Xorijiy mamlakatlar va O'zbekistondagi muvaffaqiyatli "start-up" loyihalari tajribalari. fermermaktab.uz platformasi imkoniyatlari. Tadbirkorlik faoliyatiga innovatsion ishlanmalarni joriy etish.	6	N, A, MX	2
17.	Biznesni rivojlantirishda kommunikatsiya	Tadbirkorlik madaniyati va ishbilarmonlik aloqalari. Biznes va tadbirkorlikni yuritishda mijoz va xaridorlar bilan ishlash. Mijozlar turi va ular bilan to'g'ri munosabat o'rnatish. Bo'lajak tadbirkorlar uchun zarur bo'lgan kompetensiyalarni shakllantirish.	4	A	2
18.	Biznes-rejaning mazmuni, tuzish tartibi va bo'limlari	Biznes-rejaning mohiyati, mazmuni va tuzish zaruriyati. Kichik biznesni rivojlantirishda biznes-rejaning ahamiyati. Biznes-rejani tuzish tartibi va bo'limlari. Bozor tahlili. Biznes-reja qismlari: rejaning qisqa bayoni, korxona tavsifi, ishlab chiqariladigan mahsulot, mo'ljallanayotgan bozor tahlili, marketing strategiyasi, boshqaruv tuzulmasi, ishlab chiqarish va tushumlar jadvali, kerakli kapital, moliyaviy reja.	4	N, A	1
II-BOB. Tadbirkorlik sub'yektlari faoliyatini tashkil etish					
19	Korxona ta'sis hujjatlarini tayyorlash	O'quvchilar ta'sis shartnomasini o'zlari ochmoqchi bo'lgan bizneslari uchun to'ldiradilar.	4	A	1
20	Tadbirkorlik sub'yektlarini davlat ro'yxatidan o'tkazish	Shaxsan kelgan holda va internet orqali tadbirkorlik faoliyatini davlat ro'yxatidan o'tkazish(o'quvchilar o'z bizneslarini davlat ro'yxatidan virtual ravishda o'tkazadilar)	4	A	2
21	Bankda hisob raqami ochish	Bankda hisob raqami ochish tartibi. Joriy faoliyatni amalga oshirish maqsadida depozit bank hisobini ochish. Banklarda hisobraqam ochish uchun arizani rasmiylashtirish. Imzo va muhr namunasi blankasini rasmiylashtirish. (o'quvchilar o'z bizneslari uchun bankda hisob raqami ochadilar hamda imzo va muhr namunasi blankasini to'ldiradilar)	4	A	1
22	Buxgalteriya hisobi va 1C: Buxgalteriya dasturi	1C bazaga tashkilot haqida ma'lumotlarni kiritish, hisob siyosati, 1C Buxgalteriya 8: tezkor o'zlashtirish. Kadrlarni ishga olish. Ish haqi hisoblash: tabel yasash, ish haqi hisoblash, ish haqidan ushlanmalar ushlash. Aksiz solig'i, ish haqi va QQS hisobotlarini	12	A	4

		jo'natish.			
23	Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish	Yakka tartibdagi tadbirkorlikning mazmuni. Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish. Aylanmadan olinadigan soliq va qat'iy belgilangan miqdordagi soliqlarni hisoblash.	4	A	2
24	Soliq hisobotlarini topshirish	Tadbirkorlik sub'yektlari tomonidan topshiriladigan aylanmadan olinadigan soliq hisob-kitobi bo'yicha hisobotlarni topshirish	4	A	1
25	Statistik hisobotlarni topshirish	Tadbirkorlik sub'yektlari tomonidan topshiriladigan statistik hisobotlarni tayyorlash va yuritish.	4	A	1
26	Biznes-rejani ishlab chiqish va taqdim etish	Biznes-rejaning bo'limlarini shakllantirish. Biznes-reja va investitsion takliflarning taqdimoti.	12	A	4
	Jami		120		42

3. O'QUVCHILARNING BILIM VA KO'NIKMALARINI BAHOLASH

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. TAVSIYA ETILADIGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. "Tadbirkorlik sub'yektlariga "yagona darcha" tamoyili bo'yicha davlat xizmatlari ko'rsatish tartibini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaror, -T.: 2015 yil 28 sentyabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016 yil 5 oktyabrdagi "Tadbirkorlik faoliyatining jadal rivojlanishini ta'minlashga, xususiyl mulkni har tomonlama himoya qilishga va ishbilarmonlik muhitini sifat jihatidan yaxshilashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 8 sentyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 704-son Qarori.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 19 iyundagi "Biznesning qonuniy manfaatlari davlat tomonidan muhofaza qilinishi va tadbirkorlik faoliyatini yanada rivojlantirish tizimini tubdan takomillashtirishga doir chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-5087-sonli Farmoni.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 18 apreldagi "O'zbekiston Respublikasi Xususiylashtirilgan korxonalarga ko'maklashish va raqobatni rivojlantirish davlat qo'mitasi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2897-sonli qarori.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 27 iyuldagi "Tadbirkorlik sub'yektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5490-son farmoni.

7. «Yoshlar - kelajagimiz» Davlat dasturi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2018 yil 27 iyundagi 5466-sonli Farmoni.

8. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2018 yil 7 iyundagi "Har bir oila-tadbirkor» dasturini amalga oshirish to'g'risidagi PQ-3777-sonli Qarori.

9. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2018 yil 14 iyuldagi «Aholi bandligini ta'minlash borasidagi ishlarni takomillashtirish va samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-3856-sonli Qarori.

10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 22 yanvardagi "2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini «Faol tadbirkorlik, innovatsion g'oyalar va texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash yili»da amalga oshirishga oid davlat Dasturi to'g'risida»gi PF-5308-sonli Farmoni.

11. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Har bir oila-tadbirkor» dasturini amalga oshirish to'g'risidagi 2018 yil 7 iyundagi PQ-3777-sonli Qarori.

12. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 14 iyuldagi «Aholi bandligini ta'minlash borasidagi ishlarni takomillashtirish va samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-3856-sonli Qarori.

13. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 7 martdagi "Hududlarda aholini tadbirkorlikka keng jalb qilish va oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»gi PQ-4231-sonli Qarori.

14. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 14 maydagi "Tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash va himoya qilish tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi Farmoni.

15. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 24 oktyabrdagi "Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish davlat dasturlari doirasida amalga oshirilayotgan loyihalarni kreditlash tartibini takomillashtirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida»gi Qarori.

16. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 20 maydagi «Har bir oila-tadbirkor» dasturini moliyalashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risidagi PQ-4720-sonli Qarori.

17. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 30 iyundagi "Aholi tomorqalaridan foydalanish samaradorligini oshirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida»gi Qarori.

18. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 8 iyundagi «Tadbirkorlik faoliyati va o'zini o'zi band qilishni davlat tomonidan tartibga solishni soddalashtirish chora-tadbirlari to'g'risida» PQ-4742-son Qarori.

19. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020 yil 23 dekabrda "O'zini o'zi band qilgan shaxs sifatida faoliyatni amalga oshirish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida»gi 806-son qarori.

20. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 26 martdagi "O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi hamda uning tizim tashkilotlari faoliyatini tashkil etish to'g'risida»gi 4653-sonli Qarori.

21. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 27-martdagi "Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish dasturlari doirasida amalga oshiriladigan qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»gi Qarori.

22. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 24-apreldagi "Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish, ishbilarmonlik muhitini yanada yaxshilash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida» Qarori.

23. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021 yil 18 yanvardagi "O'zbekistonda yoshlarga oid davlat siyosatini 2025 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida»gi 23-sonli Qarori

24. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 20 apreldagi «Yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash va bandligiga ko'maklashish, ularni ijtimoiy himoya qilish hamda bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»gi PF-6208-son Farmoni.

25. O'zbekiston Respublikasining 2022 yil 9 fevraldagi "Fuqarolarning va tadbirkorlik sub'ektlarining huquqlari kafolatlari yanada kuchaytirilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi 752-son Qonuni.

26. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 8 apreldagi "Tadbirkorlik muhitini yaxshilash va xususiy sektorni rivojlantirish orqali barqaror iqtisodiy o'sish uchun shart-sharoitlar yaratish borasidagi navbatdagi islohotlar to'g'risida" Farmoni.

Ilmiy adabiyotlar

1. Abdullayeva Sh.Z.. Pul muomalasi va kredit. O'quv qo'llanma. T., «ILM ZIYO», 2013.
2. Abdurahmonov Q.X. Mehnat iqtisodiyoti: nazariya va amaliyot. Darslik. Qayta ishlangan va to'ldirilgan 3-nashri – T.: O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi «FAN» nashriyot davlat korxonasi, 2019. – 592 b.
3. Abduraxmanova G.Q. Kichik biznesda aholini ish bilan ta'minlash. Monografiya. – T.: "Iqtisodiyot", 2014. -216 b.
4. Aybeshev H. va boshq. Marketing asoslari. O'quv qo'llanma. T., «ILM ZIYO», 2013.
5. Vaxabov A.V., Toshmatov Sh.A. va boshq. Moliyaviy savodxonlik asoslari: o'quv qo'llanma. –T.: Baktria press. 2013, 288 b.
6. Egamberdiyev E.. Mikroiqtisodiyot. O'quv qo'llanma. T., «ILM ZIYO», 2013.
7. Jo'rayev A.S.Yuridik va jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. Kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma. T., «O'qituvchi», 2007.
8. Inoyatov U., Ahmedov S. Iqtisodiyot va tadbirkorlik. T., «O'qituvchi», 2004.
9. Кемпбел Кетрин. Венчурный бизнес: новые подходы. М., «Алпина Паблишер», 2008.
10. Raxmatullayeva D.R. Kasb-hunar kollej o'quvchilarini tadbirkorlik faoliyatiga yo'naltirib o'qitish.O'quv qo'llanma. –T.: "Adabiyot uchqunlari", 2017. 260 –bet.
11. Raxmatullayeva D.R. Kollejda biznesni yuritish. O'quv uslubiy qo'llanma. –T.: 2019 "Lesson Press". -B. 76.
12. Raxmatullayeva D.R. Kasb-hunar ta'limi muassasalari o'quvchilarini tadbirkorlik faoliyatiga yo'naltirib o'qitishning tashkiliy pedagogik shart-sharoitlari. Uslubiy tavsiyanoma. – T.: 2019. –B. 96.
13. Raxmatullayeva D.R. Yoshlarning bandlik muammolarini bartaraf etishda tadbirkorlik sohalariga jalb etish. "O'zbekiston yoshlar ittifoqi"// Halqaro ilmiy-amaliy konferensiya. –T.: 2018.
14. Raxmatullayeva D.R. "Kasb-hunar ta'limi muassasalari o'quvchilarini tadbirkorlik faoliyatiga yo'naltirib o'qitishni takomillashtirish". Pedagogika fanlari bo'yicha Falsafa doktori (PhD) doktorlik dis. –T.:2018. –B.130.
15. Raxmatullayeva D.R. Mehnat bozori ehtiyojlari asosida kadrlarni tayyorlashda halqaro tajribalar // Professional ta'lim tizimida islohotlar: Malaka oshirish ta'lim turlarida innovatsion g'oyalar. Pedagogik innovatsiyalar instituti. –T.:2020, - 346-349 b.
16. Raxmatullayeva D.R. O'quvchilarning tadbirkorlik faoliyatiga tayyorgarlik darajasini aniqlash metodikasini joriy etish va pedagogik samaradorligini baholash uslubiyati. Fan, ta'lim va innovatsiya jurnali. –T.:2020, -№2. –B. 17

17. Raxmatullayeva D.R. Yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish. "O'zbekiston olimlari va yoshlarining innovatsion ilmiy-amaliy tadqiqotlari" mavzusidagi 28-son 1-qism konferensiyasi - Toshkent: "Tadqiqot", 2021. – 18-20 b.
18. Raxmatullayeva D.R. Professional ta'lim muassasalari o'quvchilarida tadbirkorlik kompetensiyasini shakllantirish tamoyillari UzMU xabarlar jurnali. –T.: 2020, -№2. –B.127-130.
19. Raxmatullayeva D.R. Tadbirkorlikni tashkil etish O'quv qo'llanma. "Tafakkur bo'stoni". –T.: 2022. - Bet 120.
20. Raxmatullayeva D.R. Professional ta'lim muassasalari o'quvchilarida tadbirkorlik kompetensiyalarini shakllantirish. O'quv qo'llanma. "Tafakkur bo'stoni". –T.: 2022. - Bet 112.
21. Samadov A.N., Ostanaqulova G.N. Kichik biznes va tadbirkorlik. –T.: "Moliya-iqtisod". 2008.
22. Stiven Spinelli-m., Robert M.Rozenberg, Syu Berli. Franchayzing. M., «Vilyams», 2006.
23. Uzoqov T., Nosirov E.I., M.A. Sultonov. Kichik va o'rta biznes investitsiyalarini kreditlash. O'quv qo'llanma. T., «Moliya», 2001.
24. G'ulomov S.S.. Tadbirkorlik va kichik biznes. –T.: SHarq, 2002.
25. G'afurov U.V., Sharipov Q.B. Tadbirkorlik asoslari: umumiy o'rta ta'lim muassasalarining 11-sinfi va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari uchun darslik. – T.: «O'zbekiston» NMIU, 2018. – 144 b.
26. Xudayberdiyev Z.Ya., Homitov K.Z. va boshqalar. Tadbirkorlik va biznes asoslari. Kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma (6-nashr). - T., «ILM ZIYO», 2014. -352 b.
27. Xudayberdiyev Z.Ya., Xomitov K.Z., Murodov A., Ko'paysinova L.K., Arabov N.U. "Tadbirkorlik va ishga joylashtirish texnologiyasi asoslari". Kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma. –T.: "ILM ZIYO", 2017. -344 b.
28. Xodiev B.Yu., Qosimova M.S., Samadov A.N. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik. – T.: TDIU, 2010. – 267 b.
29. Xudoyqulov S. Soliq tizimi. O'quv qo'llanma. –T.: "ILM ZIYO", 2013.
30. Ayzekson Uolter. Stiv Jobs [Matn] / U. Ayzekson. – Toshkent: «Ofset-print» MCHJ, «Nihol» nashriyoti, 2019. -624 b.

Internet saytlari

https://lex.uz/search/all?form_id=3972

https://lex.uz/search/all?form_id=3973

<https://cbu.uz/oz/credit-organizations/banks/head-offices/ao/mikrokreditbank/>

- "Mikrokreditbank" ATB rasmiy sayti

<https://www.un.org/ru/ga/undp> / – Birlashgan Millatlar Tashkiloti Taraqqiyot dasturining (ПРООН) O'zbekiston Respublikasidagi vakolatxonasi sayti

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, PROFESSIONAL TA'LIMI
BOSHQARUV HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA
TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH INSTITUTI**

BOSHLANG'ICH PROFESSIONAL TA'LIMNING

**30711404- Avtomobil elektr va elektron jihozlariga xizmat ko'rsatish kasbi
bo'yicha**

Avtomobillar tuzilishi fanidan

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:

- 1. Avtomobil elektr va elektron jihozlariga texnik xizmat ko'rsatish bo'yicha elektrochilangar**
- 2. Avtomobil texnik holatini diagnostika qilish bo'yicha operator**
- 3. "B" yoki "BC" toifali avtomobil haydovchisi**

O'quv rejadagi tartib raqami:

2.05

Ajratilgan soat:

80

Toshkent – 2022

O'quv dasturi pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Yer usti transport tizimlari va ularning ekspluatatsiyasi (transport turlari bo'yicha) yo'nalishlari bo'yicha o'quv-metodik birlashmasining 2022-yil 24-avgustdagi 4-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2022-yil 29-avgustdagi 5-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2022-yil 30-avgustdagi 295-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.**

Tuzuvchilar:	Madjitov A.	Pedagogik innovatsiyalar instituti Ta'lim texnologiyalari, o'quv reja va dasturlarini ishlab chiqish bo'limi bosh mutaxassisi
	Yusupova G.	Shayxontohur tuman kasb-hunar maktabi direktori
	Tuxtamuratov O.	Shayxontohur tuman kasb-hunar maktabi o'quv ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari
Taqrizchilar:	J.Xakimov	Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti "Mashinasozlik" fakulteti "Energiya mashinasozligi va kasb talimi" kafedrası mudiri
	O.Daminov	Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti "Mashinasozlik" fakulteti "Energiya mashinasozligi va kasb talimi" kafedrası Dotsent

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Avtomobillar tuzilishi.
Ajratilgan soat	80
O'qituvchining mashg'ulotida qatnashib o'zlashtirilishi lozim bo'lgan mavzular soni	23
Dasturning maqsadi	Avtomobillar klassifikatsiyasi. Avtomobillar umumiy tuzilishi va ularning tavsifnomalari haqidagi bilimlarni o'rganish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	Avtomobil mexanizmlari, asboblari va detallarini, ichki yonuv dvigatelida sodir bo'layotgan jarayonlarni, zamonaviy avtomobillarning tuzilishini, avtomobil dvigatellari tuzilishini, mexanizmlar, asboblari, detallarning tuzilishi va ishlashini o'rganish bo'yicha nazariy va amaliy ko'nikmalarga ega bo'lish
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – avtomobillarning umumiy tuzilishi; – dvigatellarni umumiy tuzilishi va ish sikllari; – dvigatelni mexanizm tizimlari tuzilishi va ishlash prinsipi; – transmissiyaning vazifasi, tuzilishi va ishlash prinsipi; – yurish qismining vazifasi va tuzilishi; – boshqarish organlarining vazifasi va tuzilishi.
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – avtomobillarni tuzilishini bo'laklarga bo'lib o'rganish; – dvigatellarni mexanizm va sistemalari tuzilishi buyicha amaliy mashg'ulotlarni mustaqil ravishda bajarish; – avtomobillarning transmissiyasi, yurish qismi, boshqarish, organlarini tuzilishi bo'yicha amaliy mashg'ulotlarni mustaqil ravishda bajarish; – barcha turdagi avtomobillarni tavsifnomalarini maxsus ma'lumotnoma asosida tuzib chiqish.
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fanning nomi	fizika, matematika va kimyo, elektrotexnika va elektronika asoslari va texnikaviy chizmachilik.
O'qitishni tashkiliy shakli	N – Nazariy ta'lim; A – Amaliy ta'lim; NA – Nazariy va amaliy ta'lim birgalikda tashkil etiladi;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhda belgilangan o'qitish tili asosida
Baholash tartibi	Baholash bo'yicha amaldagi tartib asosida
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1.	Kirish.Avtomobillar ning umumiy tuzilishi.	Avtomobillar klassifikatsiyasi, o'rganiladigan avtomobillarning qisqacha tavsifnomasi. Avtomobil-larning umumiy tuzilishi. Avtomobil agregat, tizim, mexanizm, detal, dvigatel tushunchalari.	2	N/A	
2.	Dvigatelning umumiy tuzilishi va asosiy ko'rsatkichlari.	Dvigatelning umumiy tuzilishi va asosiy ko'rsatkichlari. Dvigatelmexanizm va tizimlari. Porshenning ilgarilanma-qaytma harakatini tirsakli valning aylanma harakatiga aylantirib berish. Dvigatelning asosiy ko'rsatkichlari: pastki va yuqori chekka nuqtalari,porshen yo'li, yonish kamerasining hajmi, silindrning to'la va ishchi hajmlari, litraj, siqish darajasi.	2	N/A	1
3.	Ish sikllari.	Quyidagi tushunchalar: ishchi sikllar,takt, 4 taktli dvigatel, 2 taktli dvigatel, 4 taktli karbyuratorli dvigatelning gazli va dizel dvigatellarga nisbatan afzalligi va kamchiliklari.Bir silindrli dvigatelning kamchiliklari. Ko'p silindrli dvigatelning ishlash tartibi.Silindrlari bir qator joylashgan 4taktli dvigatellarning (4 va 6silindr) va silindrlari 2 qator Vsimon joylashgan dvigatellarning (4 va 6 silindrli) ishlashi. Ko'psilindrli dvigatellarningafzalligi va kamchiliklari.	4	N/A	1
4.	Krivoship–shatun mexanizmi.	Krivoship-shatun mexanizmining vazifasi. Krivoship-shatun mexanizmining turlari. Qo'zg'aluvchan va qo'zg'almas detallar. Krivoship-shatun mexanizmi tuzilishi	6	N/A	2
5.	Gaz taqsimlash mexanizmi.	Gaz taqsimlash mexanizmining vazifasi. Mexanizmning turlari. Mexanizm qismlarini tuzilishi. Klapanlar, pastda va yuqorida joylashgan mexanizm qismlari va o'zaro ta'sirlanishi. Mexanizmdagi oraliq tirqishi (zazor). Gaz taqsimlash fazalari va uning dvigatel ishiga ta'siri.	6	N/A	2
6.	Sovutish tizimi.	Sovutish tizimining vazifasi. O'ta sovutish va qizdirishning dvigatel ishiga ta'siri. Sovutish tizimining turlari. Suyuqlik bilan sovutish tizimining umumiy tuzilishi,ishlashi tuzilishi. Dvigatel doimiy issiqlik rejimining ahamiyati, uni ushlab turish usullari. Sovutish suyuqliklari. Sovutish tizimi qismlarining tuzilishi. Sovutish tizimini yurgizib yuborish oldidan qizdirish. Dvigatel yurgizib yuborish qizdirgichlarining tuzilishi va ishlashi.Suyuqlik va havo bilan sovutish tizimining afzallik va kamchiliklari.	4	N/A	1
7.	Moylash tizimi.	Moylash tizimining vazifasi. Ishlatiladigan moylar.	4	N/A	1

		Ishqalanuvchi yuzalarga moyni uzatish usullari. Moylash tizimining umumiy tuzilishi .Moylash tizimi qismlarining tuzilishi va ularga texnik xizmat ko'ratish. Moyni filtrlash. Har xil filtrlarning filtrlash sifati bo'yicha va filtrlash qobiliyatining doimiyligi bo'yicha taqqoslash.Dvigatel karterini shamollatish. Sovutish tizimining vazifasi, turlari, tuzilishi va ishlashi. Dvigatel karterining shamollatishni atrof muhitgata'siri.			
8.	Karbyuratorli va injektorli dvigatelning ta'minlash tizimi.	Ta'minlash tizimining vazifasi. Ta'minlash tizimining umumiy tuzilishi,ishlashi. Karbyuratorli va injektorli dvigatellar uchun ishlatiladigan yonilg'ilar. Dvigatelning detonatsiyasi to'g'risida tushuncha. Quyidagi tushunchalarini aniqlang. Yonuvchi aralashma. Ishchi aralashma, yonuvchi aralashma tarkibi. Havoning ortiqlik koeffitsenti. Yonuvchi aralashmaning alangalanish chegaralari. Yonuvchi aralashmaga qo'yiladigan talablar. Aralashma tarkibining dvigatel quvvatiga va tejamli ishlashiga va atrof muhitga ta'siri. Karbyurator va injektorning vazifasi, tuzilishi va qo'yiladigan texnik talablar. Dvigatelning ish tarkiblari va bu tarkiblarda yonuvchi aralashmaning tarkiblari. Asosiy tozalash tizimining vazifasi, o'rganilayotgan karbyuratorli tizimning turlari, tuzilishi va ishlashi. Karbyuratorning yordamchi qurilmalari.Tirsakli val cheklagichining tuzilishi va ishlashi. Karbyuratorni boshqarish. Yonuvchi aralashma hosil qiluvchi va ishlatilgan gazlarni chiqaruvchi qurilmalarning tuzilishi, ishlashi. Ishlatilgan gazlar tarkibining atrof muhitga ta'siri. Ishlatilgan gazlarning zaharligini kamaytirish usullari. Yonilg'ini purkash elektron tizimi. Katalitik neytralizatorlar tuzilishi va ishlashi.	4	N/A	2
9.	Gaz balon qurilmali dvigatelning ta'minlash tizimi.	Avtomobillar uchun ishlatiladigan gaz holatidagi yonilg'ilardan foydalanish va ularning afzalliklari. Suyuq va siqilgan gazda ishlaydigan gaz balonli qurilmalarning umumiy tuzilishi, ishlashi. Gaz balonli avtomobillar uchun yonilg'ilar. Gaz balon qurilmali dvigatelni yurgazib yuborish va ishlashi. Havfsizlik texnikasi va yonilg'i xavfsizligi bo'yicha asosiy talablar.	4	N/A	2
10.	Dizel dvigatelning ta'minlash tizimi.	Dizel dvigatelli avtomobillarni ishlatishdagi afzalliklar. Dizel dvigatelning ta'minlash tizimini umumiy tuzilishi, ishlashi tuzilishi. Dizel yoqilg'ilari. Dizel dvigatelida aralashma hosil qilish. Alangalanishning tutilish davri to'g'risida tushuncha. Dizel dvigatelning ta'minlash tizimi uskunalarini tuzilishi, ishlashi. Dizel dvigatelning ishlashini atrof-muhitga ta'siri.	2	N/A	1
11.	O't oldirish tizimi.	Elektr tok manbai vazifasi, tuzilishi. Generator tuzilishi. O't oldirish tizimining vazifasi va uning turlari. Kontakli va kontaktli-tranzistorli, o't oldirish tizimining umumiy tuzilishi, ishlash. Yuqoridagi o't oldirish tizimlarining afzallik va kamchiliklari. O't oldirish tizimi uskunalarining tuzilishi. O't oldirishni ilgarilatish burchagini rostlash. Yurgizib yuborish tizimining vazifasi, tuzilishi.	6	N/A	2

		Startyor va uning yuritmasi tuzilishi, ishlashi. Dvigatelni yurgizish va to'xtatish. Elektron o't oldirish tizimining umumiy tuzilishi.			
12.	Transmissiya.	Transmissiyaning vazifasi va turlari. G'ildirak formulasi. G'ildirak formulasi 4x2, 4x4, 6x4, 6x6 mexanik transmissiyalarining sxemalari. Transmissiya agregatlarining vazifasi, joylashishi.	2	N/A	
13.	Ilashish muftasi.	Ilashish muftasining vazifasi va turlari. Bir diskli va ikki diskli ilashish muftalarining tuzilishi. Aylanma tebranishlarni so'ndirgichlari. Ilashish muftalarini gidravlik, mexanik yuritmalari, ajratish mexanizmlari, tuzilishi, ishlashi. Ilashish muftasining ajratish mexanizmidagi erkin yo'l. Ilashish muftasi yuritmasidagi kuchaytirgichlarning tuzilishi, ishlashi.	4	N/A	2
14.	Uzatmalar qutisi.	Uzatmalar qutisining vazifasi va turlari. Tishli pog'onali uzatmalar qutisining sxemasi, tuzilishi, ishlashi. Uzatmalar soni to'g'risida tushuncha. 4,5,10 pog'onali uzatmalar qutilarining tuzilishi. Sinxronizatorning tuzilishi. Uzatmalar qutisini boshqarish mexanizmining tuzilishi, ishlashi tuzilishi. Gidromexanik uzatmalar qutisini tuzilishi. Uzatmalarni ajratib-qo'shishni boshqarishning elektron tizimi. Taqsimlash qutisining vazifasi, tuzilishi. Spidometrning vazifasi, tuzilishi. Spidometr yuritmasi.	4	N/A	1
15.	Kardanli uzatma.	Kardanli uzatmaning vazifasi, turlari, tuzilishi. Kardan sharnirlarini oraliq tayanchini, shlitsali birikmalarning, vallarning, yetakchi boshqariluvchi ko'prikdagi kardan sharnirlarining tuzilishi va ularga texnik xizmat ko'rsatish	2	N/A	
16.	Asosiy uzatmalar, differensial, yarim o'q. Boshqariluvchi g'ildirak yuritmasi.	Ko'priklar turlari. Yetakchi ko'priklarning vazifasi, tuzilishi. Yetakchi ko'priklar balkasining vazifasi, umumiy tuzilishi. Asosiy uzatmaning vazifasi, turlari. Birlamchi va ikkilamchi asosiy uzatmalarining tuzilishi, har xil asosiy uzatmalarining afzallik va kamchiliklari. Differensialning vazifasi va turlari. G'ildiraklararo differensialning va yuqori ishqalanishli differensialning tuzilishi. Yarim o'qlarning vazifasi, turlari, tuzilishi. Oraliq ko'priklarning vazifasi, tuzilishi. Boshqariluvchi yetakchi ko'priklarning vazifasi, tuzilishi.	4	N/A	2
17.	Rama	Ramaning vazifasi va turlari. Lonjeronli ramalarning tuzilishi. Agregatlar, mexanizmlar, uzellarning rama bilan biriktirilishi. Tortuvchi-ulovli qurilmaning tuzilishi.	2	N/A	1
18.	Oldingi boshqariluvchi ko'priklar.	Ko'priklarning vazifasi va turlari. Bo'linadigan va bo'linmaydigan oldingi boshqariluvchi ko'priklarning tuzilishi. Boshqariluvchi ko'priklarda g'ildiraklarni o'rnatish. G'ildiraklarning razval va yaqinlashuvi, shkvorenning ko'ndalang va bo'ylama tekislikda og'dirib o'rnatilishi. Boshqariluvchi ko'priklarda g'ildiraklarning harakat xavfsizligiga, shinalarni yeyilishiga va yonilg'i sarfiga ta'siri.	2	N/A	1
19.	Osmalar.	Osmalarning vazifasi va turlari. Mustaqil va nomustaqil osmalarning tuzilishi. Uch o'qli avtomobilning orqa osmasi.	4	N/A	1

		Ressorning vazifasi, turlari,tuzilishi. Ko'ndalang turg'unlik stabilizatorlarining vazifasi, tuzilishi. Osmalarni harakat xavfsizligiga ta'siri.			
20.	G'ildirak va shinalar.	G'ildirakning vazifasi va turlari. Chuqur va tekis obodali g'ildirakning tuzilishi, g'ildiraklar gupchagi va yarim o'qlarni mahqamlanish. Shinaning vazifasi va turlari. Kamerali va kamerasiz shinalarning tuzilishi. Diognal va radial shinalar to'g'risida tushuncha. Shinalarning rusumlari. Shinalarda havo bosimining meyorlari. Shina konstruksiyasi va holatining harakat havfsizligiga ta'siri.	2	N/A	1
21.	Kuzov, kabina	Kuzovning vazifasi. Yengil avtomobil va avtobuslarning kuzovlarining turlari. Ko'taruvchi kuzov yengil avtomobil va avtobusning tuzilishi. Yengil avtomobil va avtobusning ko'taruvchi kuzovining tuzilishi. Yuk avtomobili va avtobusning kabina va platformasining tuzilishi. Kuzov va kabinani o'rnatish. Zanglashdan himoyalash, o'rindiqlarning tuzilishi. Ehtiyot g'ildirakni mahkamlash usullari. Eshik mexanizmlar, qulflar, yukxonalar, oyna tozalagichlar, kuzgular, quyoshga qarshi himoya uskunalarining tuzilishi. Kuzov va kabinani shablatish va isitish. Kapot, radiator oblitsovka, qanotlar.	2	N/A	
22.	Rul boshqarmasi	Rul boshqarmasining vazifasi. Rul boshqarmasinnig asosiy qismlari. Avtomobilning burilish sxemasi. Rul trapetsiyasining vazifasi. Rul mexanizmining vazifasi, turlari, tuzilishi, ishlashi. Rul tortqichi lyufti va rul chambaragi lyufti to'g'risida tushuncha. Rul yuritmasi kuchaytirgichlarining vazifasi, turlari, tuzilishi, ishlashi. Rul boshqarmasi holatining harakat xavfsizligiga ta'siri.	4	N/A	2
23.	Tormoz tizimi	Tormoz tizimining vazifasi. Tormoz tizimining asosiy qismlari. Tormoz tizimi asosiy qismlarining avtomobilda joylashishi. Tormozmexanizmi vazifasi va turlari. G'ildirak va transmissiya tormoz mexanizmlarining tuzilishi,ishlashi. Tormoz yuritmasining turlari. Mexanik, gidravlik va pnevmatik yuritmalı tormoz mexanizmining ishlashi, tuzilishi. Tormoz yuritmasidagi kuchaytirgichlarning vazifasi, turlari, tuzilishi. Antiblokirovkali elektron tormoz xavfsizligi ta'siri.	4	N/A	2
	Jami:		80	N/A	28

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim, ko'nikma va malakalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi. Baholash usullari, savol-javob va amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati:

1. O..Salimov , J.Kulmuxamedov "Avtomobillarni tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash", "Ilm Ziyo" Toshkent-2017 yil.

2. A.Muxitdinov, J.Qulmuxamedov "Transport vositalarining tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2019 yil.
3. A.I.Kamilov, "Traktor va avtomobillar", "Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi" Toshkent-2007 yil.
4. A.Muxitdinov, V.Sattivaldiyev, Sh.Xakimov "Transport vositalarining tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2014 yil.
5. D.I.Xoshimov "GM-Uzbekistan avtomobillarning konstruksiyasi", "Avtomsan" Toshkent-2017 yil.
6. D.I. Xoshimov, G'.N.Maxmudov "Yengil avtomobillarning tuzilishi", "Avtomsan" Toshkent-2019 yil.
7. A.Abduraxmonov Avtomobillarni elektr jixozlarini ishlatish, diagnostika qilish va ta'mirlash(ixtisosliklar bo'yicha "Ilm Ziyo" 2016yil

Internet manbalari

1. https://kitobsevar.uz/khpv/hrpt_66kpm9sh3hucre8md2shjc0jz3k0hyjssv97trdk1zmg5ku8bculfuh6l859uepd1o0j8cuh294.pdf
2. <https://kitobhon.com/oz/kitob/mehnat-muhofazasi-va-tehnika-havfsizligi>
3. <https://uz.denemetr.com/docs/134/indeh-234700.html>]
4. <http://staff.tiiame.uz/storage/users/516/books/huVOHVVRPjPV3N7OSHwRrpV5w9lWkrdNpAiBMkVFc.pdf>
5. https://vaqt.ucoz.com/publ/avtomobillar_olami/avtomobillarni_diagnozlash_va_ularga_tehnik_xizmat_ko'rsatish_va_ta'mirlash_tizimi/2-1-0-12
6. <http://staff.tiiame.uz/storage/users/300/books/Hq9aCFAJwi5DhApSZqeFNbBbctAZgK5rn5HPz4gE.pdf>
7. <https://cyberleninka.ru/article/n/avtotransport-korhonalarda-tehnik-xizmat-ko-rsatish-va-ta-mirlash-ishchilarini-kompetensiyaviy-yondoshuv-asosida-tayyorlash>
8. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.mirodil.avtotest/>
9. https://fvv.uz/uz/handbook/behave_street_roud
10. https://www.google.com/search?q=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+goidalari+60mashg+to%27plami&rlz=1C1IHYC_ruUZ948UZ948&oq=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+goidalari+60mashg+to%27plami&aqs=chrome..69i57j69i58.59262j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8
11. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.chorraha.uz/>

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, PROFESSIONAL TA'LIMI
BOSHQARUV HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA
TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH INSTITUTI**

BOSHLANG'ICH PROFESSIONAL TA'LIMNING

**30711404- Avtomobil elektr va elektron jihozlariga xizmat ko'rsatish
kasbi bo'yicha**

Elektr chilangarlik ishlari fanidan

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:

- 1. Avtomobil elektr va elektron jihozlariga texnik xizmat ko'rsatish bo'yicha elektrochilangar**
- 2. Avtomobil texnik holatini diagnostika qilish bo'yicha operator**
- 3. "B" yoki "BC" toifali avtomobil haydovchisi**

O'quv rejadagi tartib raqami:

2.06

Ajratilgan soat:

60

Toshkent–2022

O'quv dasturi pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Yer usti transport tizimlari va ularning ekspluatatsiyasi (transport turlari bo'yicha) yo'nalishlari bo'yicha o'quv-metodik birlashmasining 2022-yil 24-avgustdagi 4-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2022-yil 29-avgustdagi 5-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2022-yil 30-avgustdagi 295-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.**

Tuzuvchilar:	A.Madjitov	Pedagogik innovatsiyalar instituti Ta'lim texnologiyalari, o'quv reja va dasturlarini ishlab chiqish bo'limi bosh mutaxassisi
	A.Mirzayev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi O'IBDO'
	E.Ergashev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi'
	O.Nurmatov	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi'
	F.Mirzayev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
	O.Urmonov	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
Taqrizchilar:	S.Ibragimova	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
	J.Hamidov	«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish bo'limi boshlig'i
	R. Ataboyev	«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish bo'yicha ikkinchi mutaxassis

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Elektr chilangarlik ishi
Ajratilgan soat	60
Mavzular soni	10
Dasturning maqsadi	Avtomobil elektr jihozlariga xizmat ko'rsatish chilangari kasbini egallayotgan o'quvchilar elektr chilangarlik ishi o'quv amaliyotida o'z ko'nikmalarini shakllantiradilar
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	Dasturni o'zlashtirish natijasida o'quvchi metallarni kesish, qirqish, to'g'irlash, detallarga parma, zenker va razvertka bilan ishlov berish, va boshqa chilangarlik ishlarini mustaqil bajarish ko'nikmasiga ega bo'ladi .-
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> - avtomobillarni elektr jihozlari, tizimlari va qismlari. - elektr simlarni ulash va birlashtirish usullari va ketma-ketligi. - elektrotexnik materiallarning asosiy turlari, xossalari va ulardan foydalanish. - elektr chilangarlik ishlarida qo'llaniladigan universal va maxsus moslamalar va nazorat-o'lchash asboblari vazifalari va ulardan texnika xavfsizligi qoidalariga amal qilib foydalanish. - elektr asboblardan foydalanish qoidalari. - elektr asboblarni ajratish-yig'ish texnologik ketma-ketligini bilish, elektr priborlarini yig'ilgandan so'ng ularni to'g'ri yig'ilganligi sifatini tekshirish va ularni sozlash
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> - avtomobillarni tuzilishini bo'laklarga bo'lib o'rganish; - elektr simlarni ulash va birlashtirishni ketma-ketlikda bajarish. - elektrotexnik materiallarning turlarini aniqlash va ularning xossalari o'rganish; - Universal va maxsus moslama hamda asboblardan to'g'ri foydalanish; - Avtomobildan elektr priborlarini bo'shatib olish va joyiga qo'yishni bilish; - avtomobil elektr priborlarini qismlarga ajratish va yig'ish qobiliyatiga ega bo'lish
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fanning nomi	<ul style="list-style-type: none"> - Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi , - Elektrotexnika va elektronika asoslari - Elektrotexnik materiallar
O'qitishni tashkiliy shakli	A – amaliy ta'lim; Elektr chilangarlik ustaxonasi.
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhda belgilangan o'qitish tili asosida
Baholash tartibi	Baholash bo'yicha amaldagi tartib asosida
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1.	Kirish.O'quv ustaxonasida xavfsiz-lik texnikasi va yong'in havfsizligi qoida-lari. Elektr chilangar ish joyini tashkil etish	O'kuvchilarni ustaxonalardagi barcha elektr chilangarlik uskunolari, moslamalari, dastgoxlari bilan tanishtirish.Elektr energiyada ishlaydigan jihozlarni massaga ulanishi. Barcha xavfsizlik texnikasi,yonginga karshi xavfsizlik,sanitariya gigiena koidalari bilan tanishtirish. O'kuvchi jarohat olsa birinchi tibbiy yordam ko'rsatish bo'yicha yo'riqnoma.	6	A	
2.	O'lchov asboblari tuzilishini o'rganish	O'lchov asboblari tuzilishini o'rganish. O'lchov asboblari turlari va ularning tuzilishi. O'lchov asboblari tanlash va detallar o'lchamlari o'lchash. Detallarni jazbad, uchburchak, shtangensirkul, kalibr, nitromer yordamida uzunligi va burchak o'lchamlari o'lchash.	6	A	2
3.	Rejalash, rejalash turlari, Tekislikda va fazoviy rejalash. Metallni kesish qismini belgilash	Metallni kesish kismini belgilangan (fazoviy va tekislikda). Fazoviy rejalashning vazifasi va mexnati. Fazoviy rejalashda kulllaniladigan jixozlar. Fazoviy rejalash kurol va moslamalari. Rejalashda chiziklar tanlash. Asosiy rejalash usullari	6	A	2
4.	Metallarni kesish va qirqish	Kesishning mohiyati va vazifasi. Metallni kesish jarayonlari, kesish asboblari va metallarni kesishning asosiy usullari va koidalari. Kesish jarayonini mexanizatsiyalash. Qirqish jarayonining mohiyati va vazifasi. Arralar va arra polotnolari. Arra bilan qirqish. Metallarni dastgoxlarda qirqish. Qaychilar va mexanik qaychilar bilan qirqish.Trubalarni qirqish. Metallarni qirqish asbob va moslamalari.	6	A	3
5.	Metallarni to'g'rilash, egish.va egovlar bilan ishlov berish	To'g'rilash jarayonining mohiyati. Turli buyumlarni to'g'rilash. Metallni mexanizatsiyalashgan usulda to'g'rilash. Metallarni egish . Egish paytida zagotovka uzunligini aniklash. Egishning asosiy qoida va usullari. Egish usullarini	6	A	3

		mexanizatsiyalash. Trubalarni egish. Listlarni egib detal tayyorlash . Egovlashning mohiyati va vazifalari. Egovlarning turlari. Egovlashning asosiy koidalari. Tekis yuzalarga ishlov berish. Burchak ostida joylashgan tekisliklarni egovlash. Egri chizikli yuzalarni egovlash.			
6.	Jilvirlash va o'lchamlarga yetkazish, qo'yim va o'tkazish. Detallarga parma, zenker va razvertka bilan ishlov berish	Ishkalagichlar. Ishkalash va saykallash usullari. Ishkalab moslash ishlarini mexanizatsiyalash. Teshiklarga ishlov berish, parmalash va parmalash turlarini, parmalash jixozlari, dastgoxlari va moslamalari. Parmalashdagi qirqish tartiblari. Turli teshiklarni parmalash usullari. Zenkerlash. Yo'nib kengaytirish.	6	A	3
7.	Simlar uchlarini kavsharlashni o'rganish	Kavsharlar tayyorlash, kavsharlash jihozlaridan foydalanib, turli diametrdagi simlarni kavsharlash	6	A	2
8.	Yelimlash, yelimlar tayyorlash	Yelimlash, yelimlashni mohiyati. Detallarni yelimlab biriktirish. Yelimlarning turlari Yelimlash texnologiyasi. Yelimlab biriktirishdagi nuksonlar	6	A	2
9.	Elektr izolyatsiyalovchi materiallarni ishlatishni o'rganish	Laklar, bo'yoqlar, aliflar yordamida o'tkazgichlar izolyatsiyasini tiklashni o'rganish	6	A	2
10.	Kompleks ishlar. Amaliy ishlarni tekshirish	Metallarni parchinlash Parchinlash jarayonini mohiyati va vazifasi. Parchin mixlar va parchinlash turlari. Qulda parchinlash. Parchinlashni mexanizatsiyalash. Mashinalarda parchinlash Berilgan texnologik xaritaga asosan kompleks ishlardan birini bajarish	6	A	2
	Jami		60		21

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati:

1. K.Madumarov, A.Norqulov Texnikaviy chizmachilik Niso poligraf 2017 y.

2. Karimov SH.A. Chilangarlik asbob uskunalari kasb-hunar kasb-hunar maktabilari uchun o'quv qo'llanma. T. «Voris nashriyot» 2007. 184 b.
3. Zoirov I.U. Mexanik yig'ish ishlari texnologiyasi kasb-hunar kasb-hunar maktabilari uchun o'quv qo'llanma. T. «Yangi nashr» 2007. 207 b.
4. Mirzarahimov M., Mamajonov J., Yusupov B. Texnik tizimlarda o'lchash va tekshirish. kasb-hunar maktablari uchun o'quv qo'llanma. T. «Yangi nashr» 2008. 190 b.
5. B. Xaydarov «Chilangarlik ishlari» o'quv amaliyoti bo'yicha ta'lim texnologiyasi: metodik qo'llanma – Toshkent: ABU MATBUOT-KONSALT, 2016. – 212 b.
6. Dolgix A. I, «Slesarnoye delo»: «Nauchnaya kniga» 2013g. 620 s
7. Pokrovskiy B.S., Skakun V.A. «Slesarnoye delo». 2-ye izd. – M.: Akademiya, 2004. - 320 s.
8. G. V. Chumachenko, N. V. Mategorin, Y. T. Chumachenko «Slesarnoye delo i texnicheskiye izmereniya» (dlya avtoremontnix spetsialnostey). KnoRus 2020. 260 s.
9. Matkarimov A., Axmadjonov F. Materialshunoslik. Kasb-hunar kasb-hunar maktabilari uchun o'quv qo'llanma. T. «O'qituvchi» 2007. 80 b.

Internet manbalari

1. https://kitobsevar.uz/kxpv/xrpt_66kpm9sh3hucre8md2sxjc0jz3k0xyjssv97trdk1zmg5ku8bculfux6l859uepd1o0j8cux294.pdf
2. <https://kitobxon.com/oz/kitob/mehnat-muhofazasi-va-texnika-xavfsizligi>
3. <https://uz.denemetr.com/docs/134/index-234700.html>]
4. <http://staff.tiame.uz/storage/users/516/books/huVOXVRPjPV3N7OSXwRrpV5w9lWkrdNpAiBMkVFc.pdf>
5. https://vaqt.ucoz.com/publ/avtomobillar_olami/avtomobillarni_diagnozlash_va_ularga_texnik_xizmat_ko'rsatish_va_ta'mirlash_tizimi/2-1-0-12
6. <http://staff.tiame.uz/storage/users/300/books/Hq9aCFAJwi5DxApSZqeFNbBbctAZgK5rn5XPz4gE.pdf>
7. <https://cyberleninka.ru/article/n/avtotransport-korxonalarida-texnik-xizmat-ko-rsatish-va-ta-mirlash-ishchilarini-kompetensiyaviy-yondoshuv-asosida-tayyorlash>
8. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.mirodil.avtotest/>
9. https://fvv.uz/uz/handbook/behave_street_roud
10. https://www.google.com/search?q=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidalari+60mashg+to%27plami&rlz=1C1IXYC_ruUZ948UZ948&oq=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidala+ri+60mashg+to%27plami&aqs=chrome..69i57j69i58.59262j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8
11. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.chorraha.uz/>

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, PROFESSIONAL TA'LIMI
BOSHQARUV HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA
TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH INSTITUTI**

BOSHLANG'ICH PROFESSIONAL TA'LIMNING

**30711404- Avtomobil elektr va elektron jihozlariga xizmat ko'rsatish kasbi
bo'yicha.**

Avtomobillar tuzilishi o'quv amaliyoti fanidan

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:

- 1. Avtomobil elektr va elektron jihozlariga texnik xizmat ko'rsatish bo'yicha elektrochilangar**
- 2. Avtomobil texnik holatini diagnostika qilish bo'yicha operator**
- 3. "B" yoki "BC" toifali avtomobil haydovchisi**

O'quv rejadagi tartib raqami:

2.07

Ajratilgan soat:

90

O'quv dasturi pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Yer usti transport tizimlari va ularning ekspluatatsiyasi (transport turlari bo'yicha) yo'nalishlari bo'yicha o'quv-metodik birlashmasining 2022-yil 24-avgustdagi 4-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2022-yil 29-avgustdagi 5-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2022-yil 30-avgustdagi 295-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.**

Tuzuvchilar:	Madjitov A.	Pedagogik innovatsiyalar instituti Ta'lim texnologiyalari, o'quv reja va dasturlarini ishlab chiqish bo'limi bosh mutaxassisi
	Yusupova G.	Shayxontohur tuman kasb-hunar maktabi direktori
	Tuxtamuratov O.	Shayxontohur tuman kasb-hunar maktabi o'quv ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari
	Umarov M	Shayxontohur tuman kasb-hunar maktabi bosh ustasi
Taqrizchilar:	J.Xakimov	Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti "Mashinasozlik" fakulteti "Energiya mashinasozligi va kasb talimi" kafedrası mudiri
	O.Daminov	Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti "Mashinasozlik" fakulteti "Energiya mashinasozligi va kasb talimi" kafedrası Dotsent

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Avtomobillar tuzilishi o'quv amaliyoti.
Ajratilgan soat	90
O'qituvchining mashg'ulotida qatnashib o'zlashtirilishi lozim bo'lgan mavzular soni	10
Dasturning maqsadi	<p>Fanni o'qitishdan maqsad o'quvchilarga «Avtomobillar tuzilishi, avtomobil dvigatellariga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash ishlari» fanidan olgan bilimlarini mustahkamlashdan iborat.</p> <p>Fanni asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:</p> <ul style="list-style-type: none"> -avtomobilning tuzilishini o'rganish; -avtomobilning birikma, agregat, mexanizmlarni qismlarga ajratish-yig'ish, servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash ishlari bajarishda mustaqil ko'nikmalarni shakllantirish..
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	O'quvchi dasturni o'zlashtirish natijasida avtomobillarning umumiy tuzilishini, avtomobil dvigatellari tuzilishini, servis xizmat ko'rsatish mexanizmlar, asboblari, detallarning tuzilishi va ishlashini o'rganish ko'nikmalariga ega bo'ladi.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – avtomobillarning umumiy tuzilishi; – dvigatellarni umumiy tuzilishi; – dvigatel va mexanizm tizimlari tuzilishi va ishlash tartibi; – transmissiyaning umumiy tuzilishi va ishlash tartibi; – yurish qismining umumiy tuzilishi; – boshqarish organlarining umumiy tuzilishi.
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – avtomobillarni tuzilishini bo'laklarga bo'lib o'rganish; – dvigatellarni mexanizm va tizimlari tuzilishi bo'yicha amaliy mashg'ulotlarni mustaqil ravishda bajarish; – avtomobillarning transmissiyasi, yurish qismi, boshqarish organlarini tuzilishi bo'yicha amaliy mashg'ulotlarni mustaqil ravishda bajarish; – barcha turdagi avtomobillarni tavsifnomalarini maxsus ma'lumotnoma asosida tuzib chiqish. – avtomobilning birikma, agregat, mexanizmlarni qismlarga ajratish va yig'ish.
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fanning nomi	Elektrotexnika va elektronika asoslari, hamda texnikaviy chizmachilik, Avtomobillar tuzilishi, Avtomobil dvigatellariga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash
O'qitishni tashkiliy shakli	A – Amaliy ta'lim;

	O'quv amaliyoti darslari ta'lim muassasasi o'quv amaliyoti ustaxonasida yoki ish beruvchi bilan kelishgan holda ishlab chiqarish korhonasida tashkil etiladi.
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhda belgilangan o'qitish tili asosida
Baholash tartibi	Baholash bo'yicha amaldagi tartib asosida
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1.	Kirish. O'quv ustaxonasida xavfsizlik texnikasi va yong'in havfsizligi qoidalari. Chilangarlik ish joyini tashkil etish.	O'quvchilarni ustaxonalardagi barcha chilangarlik uskunolari, moslamalari, dastgoxlari bilan tanishtirish. Elektr energiyada ishlaydigan jihozlarni massaga ulanishi. Barcha xavfsizlik texnikasi, yong'inga qarshi xavfsizlik, sanitariya gigiyena qoidalari bilan tanishtirish. O'quvchi jarohat olsa birinchi tibbiy yordam ko'rsatish.	6	A	2
2.	Dvigatellarni qismlarga ajratish va yig'ish.	Dvigatellarni qismlarga ajratish, yuvish, tozalash, saralash, yig'ish va sinash ishlarini ketma ketlikda o'rganib bajarish.	6	A	2
3.	Krivoship–shatun mexanizmi va gaz taqsimlash mexanizmini qismlarga ajratish va yig'ish.	Krivoship–shatun mexanizmini qismlarga ajratish, yuvish va tozalash. Tirsakli val va unga o'rnatilgan detallarni ajratib yig'ish. Krivoship–shatun mexanizmini yig'ish. Gaz taqsimlash mexanizmini qismlarga ajratish yuvish, tozalash. Dvigatel ishonchiligini va uzoq ishlovchanligini oshiruvchi konstruktiv va texnologik tadbirlarni o'rganish. Dvigatelni ramaga mahkamlash usullari. Mexanizmlarning afzalliklari va kamchiliklari. Gaz taqsimlash fazalari. Ularning dvigatel ishiga ta'sirini aniqlash.	12	A	6
4.	Sovitish va moylash tizimlarini qismlarga ajratish va yig'ish	Sovitish tizimini germetikligini tekshirish. Matiz avtomobilining sovitish tizimini qismlarga ajratish. Suyuqlik nasosi va ventilator dvigateldan ajratib yig'ishni o'rganish. Neksiya avtomobilining sovitish tizimidagi radiator va jalyuzini ishlashini tekshirish. Termostatlarni detallarga ajratib yig'ish ishlarini bajarish. Moylash tizimini germetikligini tekshirish. Dvigateldagi moy satxini shchup yordamida tekshirish. Moy va moy filtirlarini almashtirishni o'rganib bajarish. Matiz avtomobili dvigateli moy nasosini	6	A	4

		detallarga ajratib yig'ish. Dvigatel karterini shamollatish. Shamollatish tizimining atrof-muhitta ta'siri.			
5.	Benzinli, gaz ballonli, dizel dvigatellarining ta'minlash tizimini qismlarga ajratish va yig'ish.	<p>Tizimning umumiy tuzilishi va ishlash tartibini o'rganish. Karbyuratorli va injektorli dvigatellarni taminlash tizimlarini qismlarga ajratish, yuvish, tozalash ishlarini bajarish. L-Jetronik yonilg'i purkash tizimini detallarga ajratib yig'ishni o'rganib bajarish. Xavo filtrlarini tozalash. Yonilg'i purkash tizimlarida ishlatiladigan datchik va ijrochi mexanizmlarni ishlashini o'rganish. Ovoz-so'ndirgich. Yoqilg'ini uzatish va yonib bo'lgan gazlarni chiqarish qismlarining ishlash tartibi o'rganish. Dvigatelning uzoq ishlashiga havoning ifloslik darajasining ta'siri.</p> <p>Dizel dvigatellarini ajratish va yig'ish. Yonilg'i filtrlarini tozalash. Xaydovchi nasos, yuqori bosimli yonilg'i nasosi, forsunkalarni dizel dvigatellaridan ajratib yig'ish va sinash.</p> <p>Suyultirilgan neftli gazda ishlovchi avtomobil dvigatelining gaz balonli taminot uskunalarini qismlarga ajratib yig'ishni o'rganib bajarish.</p>	12	A	5
6.	Avtomobil elektr jixozlarini qismlarga ajratib yig'ish	<p>Akkumulyator batareyasining nosozliklarini aniqlash. Akkumulyatorlar batareyasini zaryadlash. Generatorlarni qismlarga ajratib yig'ish. Startyorlarni nosozliklarini aniqlash. Startyorlarni tok keluvchi simlarini maxkamlash. Chyotkalar va kolektorning kirlanishini tozalashni o'rganish. Startyorlarni sinash ishlarini o'rganish. Yoritish va nazorat-o'lchash asboblarning asosiy nosozliklarni aniqlash. Xaroratni ko'rsatkichni sinash.</p>	6	A	2
7.	Transmissiya agregatlarini qismlarga ajratish va yig'ish.	<p>Ilashish mexanizmidagi tepkini erkin yo'lini o'lchashni o'rganish. Bir diskli va gidravlik xamda elektromagnit kukunli ilashish muftalarini qismlarga ajratib yig'ish. Yuk avtomobilining ilashish muftasini ajratib yig'ishni o'rganib bajarish. Neksiya avtomobilining</p>	12	A	3

		<p>diafragma prujinali ilashish muftasini ishlash tartibini o'rganib qismlarga ajratish va yig'ish.</p> <p>Uzatmalar qutisini qismlarga ajratish, ustki sirtini yuvish va tozalash. Uzatmalar qutisidagi moy satxini tekshirish. Shesternalarning tishlari uvalanishi yoki sinishi, uzatmalar o'z-o'zidan uzilishi, shesternalar shovqin bilan ishlashi, ikki uzatma bir vaqtda ulanib qolishi va uzatmalarning ulashning qiyinlashish sabablarini o'rganish. Sinxronizatorlarni ajratib yig'ish.</p> <p>Kardanli uzatmaning avtomobilda joylashishi. Kardan uzatmalarni nazoratdan o'tkazish. Kardan uzatmalarni qismlarga ajratish. Krestavinalar shiplari toreslarining yeyilishi ularning oralig'ini o'lchab aniqlash. Kardanli val vilkasidagi podshipniklar uchun mo'ljallangan teshiklar yeyilishini aniqlash. Kardanli uzatmaning ikki bosqichda yig'ish.</p> <p>Orqa ko'priklardagi differensial, yarim o'qlarni qismlarga ajratish va yig'ish. Asosiy uzatmalardagi moy satxi va germetikligini tekshirishni o'rganib bajarish.</p>			
8.	Yurish qismlarini qismlarga ajratish va yig'ish.	<p>Old g'ildiraklarning podshipniklarini rostlash. Orqa g'ildiraklarning podshipniklarini rostlash. G'ildiraklarning yaqinlashuvini tekshirish. Old ko'prik balkasining nuqsonlarini aniqlash. Burish sapfalarini tekshirishni o'rganish. Old ko'priklarni qismlarga ajratish va yig'ish. Ramalarning nuqsonlarini aniqlashni o'rganish. Kronshteynlarni maxkamlash. Amortizator va ressorlarni nuqsonlarini aniqlash va qismlarga ajratib yig'ish.</p> <p>Shinalarni tamirlash jixozlari bilan tanishish. Shinalarni ko'zdan kechirish. Shinalardagi xavo bosimini tekshirish zarur bo'lsa dam berish. Shinamontaj qurilmalaridan foydalanishni o'rganish.</p>	12	A	3
9.	Boshqarish mexanizmlarini	Rul boshqarmasini qismlarga ajratib va uni yig'ish. Rul boshqarmasining	12	A	3

	qismlarga ajratish va yig'ish	detallarining texnik xolatini ko'zdan kechirish va sinab ko'rishni o'rganib bajarish. Rul chamberagidagi luftni o'lchashni o'rganish. Rul chamberagi va kolonkasining maxkamlanishini tekshirish. Rul yuritmasi gidrokuchaytirgichi tizimi birikmalarining tekshirish. Rul boshqarmasiga tashxis qo'yish asboblardan foydalanishni o'rganish. Rul tortqilari sharnirlarining xolatini baxolash va rostlash. Chervyakning rolik bilan tishlashishi rul mexanizmini avtomobildan ajratib olmasdan rostlash. Tormoz tizimini qismlarga ajratib yig'ish. Tizimdagi xavoni chiqarib tashlash va germetikligini tekshirish. Tormoz tizimi naychalarining axvoli va zichligini tekshirish. Tormoz pedali va to'xtab turish tortqilarini erkin yo'lini xolatini aniqlash. Bosh tormoz silindridagi tormoz suyuqligini satxini o'lchash va to'ldirishni o'rganib bajarish. Gidroyuritmal va pnevmoyuritmal tormoz tizimlarini qismlarga ajratib yig'ish va sinash.			
10.	Sinov.	O'quvchilarni dastur asosida amaliyotni bajarishni nazorat qilish. Ko'nikma va malakalarini oshirish uchun sharoit yaratib berish. O'quvchilarni yakuniy nazorat sinovini o'tkazish.	6	A	1
		Jami	120	A	42

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi. Baholash usullari savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati:

1. O.U.Salimov "Avtomobillarni tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash", "Ilm Ziyo" Toshkent-2016 yil.
2. O.Salimov, J.Qulmuxamedov Avtomobillarning tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash "Ilm Ziyo" Toshkent-2017 yil
3. A.Muxitdinov, J.Qulmuxamedov "Transport vositalarining tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2019yil.

4. G'.N.Maxmudov "Avtotransport vositalarining elektrjixozlari", "Ilm Ziyo" Toshkent-2014yil.
5. A.I.Komilov, Q.A.Sharipov, N.T.Umirov, Z.Y.Yusupov "Traktor va avtomobillar", "Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi" Toshkent-2007yil.
6. A.Muxitdinov, V.Sattivaldiyev, Sh.Xakimov "Transport vositalarining tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2014yil.
7. D.I.Xoshimov "GM-Uzbekistan avtomobillarning konstruksiyasi", "Avtomsan" Toshkent-2017yil.
8. K.Shestonalov "Ustroystvo, texnicheskoye obslujivaniye i remont legkovyx avtomobiley", Izdatelskiy sentr "Akademiya"-2000g.
9. D.I. Xoshimov, G'.N.Maxmudov "Yengil avtomobillarning tuzilishi", "Avtomsan" Toshkent-2019 yil.

Internet manbalari

1. https://kitobsevar.uz/khpv/hrpt_66kpm9sh3hucrc8md2shjc0jz3k0hyjssv97trdk1zmg5ku8bculfuh6l859uepd1o0j8cuh294.pdf
2. <https://kitobhon.com/oz/kitob/mehnat-muhofazasi-va-tehnika-havfsizligi>
3. <https://uz.denemetr.com/docs/134/indeh-234700.html>
4. <http://staff.tiame.uz/storage/users/516/books/huVOHVRPjPV3N7OSHwRrpV5w9lWkrdNpAiBMkVFc.pdf>
5. https://vaqt.ucoz.com/publ/avtomobillar_olami/avtomobillarni_diagnozlash_va_ularga_tehnik_xizmat_ko'rsatish_va_ta'mirlash_tizimi/2-1-0-12
6. <http://staff.tiame.uz/storage/users/300/books/Hq9aCFAJwi5DhApSZqeFNbBbctAZgK5rn5HPz4gE.pdf>
7. <https://cyberleninka.ru/article/n/avtotransport-korhonalarda-tehnika-xizmat-ko-rsatish-va-ta-mirlash-ishchilarini-kompetensiyaviy-yondoshuv-asosida-tayyorlash>
8. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.mirodil.avtotest/>
9. https://fvv.uz/uz/handbook/behave_street_roud
10. https://www.google.com/search?q=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidalari+60mashg+to%27plami&rlz=1C1IHYC_ruUZ948UZ948&oq=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidalari+60mashg+to%27plami&aqs=chrome..69i57j69i58.59262j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8
11. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.chorraha.uz/>

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, KASB-HUNAR TA'LIMI
BOSHQARUV HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA
TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH INSTITUTI**

BOSHLANG'ICH PROFESSIONAL TA'LIMNING

**30711404- Avtomobil elektr va elektron jihozlariga xizmat ko'rsatish kasbi
bo'yicha.**

**Avtomobil elektr va elektron jihozlari tuzilishi, ularga texnik xizmat ko'rsatish va
ta'mirlash fanidan**

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	1. Avtomobil elektr va elektron jihozlariga texnik xizmat ko'rsatish bo'yicha elektrochilangar
O'quv rejadagi tartib raqami:	3.1.1.
Ajratilgan soat:	60

O'quv dasturi pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Yer usti transport tizimlari va ularning ekspluatatsiyasi (transport turlari bo'yicha) yo'nalishlari bo'yicha o'quv-metodik birlashmasining 2022-yil 24-avgustdagi 4-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2022-yil 29-avgustdagi 5-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2022-yil 30-avgustdagi 295-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.**

Tuzuvchilar:	A.Madjitov	Pedagogik innovatsiyalar instituti Ta'lim texnologiyalari, o'quv reja va dasturlarini ishlab chiqish bo'limi bosh mutaxassisi
	A.Mirzayev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi O'IBDO'
	E.Ergashev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi'
	O.Nurmatov	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi'
	F.Mirzayev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
	O.Urmonov	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
	S.Ibragimova	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
Taqrizchilar:	J.Hamidov	«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish bo'limi boshlig'i
	R. Ataboyev	«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish bo'yicha ikkinchi mutaxasiz

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

Dastur nomi	Avtomobil elektr va elektron jihozlari tuzilishi, ularga texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash
Ajratilgan soat	60
O'qituvchining mashg'ulotida qatnashib o'zlashtirilishi lozim bo'lgan mavzular soni	16
Dasturning maqsadi	O'quvchilarda avtomobillardagi elektr va elektron jihoz va uskunalarni tuzilishi va ishlash prinsiplarini o'rganishida ko'nikmalarini hosil qilish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - Avtomobilni elektr jihozlari va tizimlarini tashxislay oladi. - Avtomobillarni o't oldirish tizimiga servis xizmat ko'rsatish ishlarini bajaradi. - Avtomobil elektr jihozlarini yechish va nosozliklarini bartaraf etadi. - Servis xizmat ko'rsatish me'yoriy xujjatlarini rasmiylashtira oladi. - Ish jarayonida mehnatni muhofaza qilish va havfsizlikni ta'minlaydi.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> - o'zgarmas va o'zgaruvchan elektr toki xususiyatlarini; - elektr tokining kuchi, kuchlanishi, quvvatini, o'tkazuvchilar qarshiligini o'lchov birliklarini, ularni o'lchash; - elektromagnit va elektron zanjirlarni asosiy ko'rsatkichlarini; - o'tkazuvchilar va tok manbaalarini ketma-ket va parallel ulash prinsiplarini; - elektr o'lchov asboblari (ampermetr, voltmeter) tuzilishi ishlash prinsiplarini; - o'zgarmas va o'zgaruvchan tok generatorida magnit maydoni xususiyatlarini, ularning tuzilishi va ishlash prinsiplarini; - ishlatayotgan dastgohlarida o'rnatilgan elektrodvigatellarini ishga tushirish va to'xtatish qoidalarini; - elektr jihozlarining himoya apparatlarini; - qisqa tutashuvdan saqlanish (yerga ulash, nollash) usullari - elektr o'lchov asboblari (ampermetr, voltmeter) tuzilishi ishlash prinsiplarini;
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> - elektr tokining kuchi, kuchlanishi, quvvatini, o'tkazuvchilar qarshiligini o'lchov birliklarini, ularni o'lchash usullarini; - elektr sxemalarini o'qishni; - elektromagnit va elektron zanjirlarni asosiy ko'rsatkichlarni hisoblash va o'lchash usullarini; - o'tkazuvchilar va tok manbaalarini ketmaket va parallel ulash prinsiplarini bajara oladi; - elektr o'lchov asboblari bilan ishlashni; - elektr zanjiriga ulash qoidalarini; - ishlatayotgan dastgohlarida o'rnatilgan elektrodvigatellarini ishga tushirish va to'xtatish.
O'quv rejasiga muvofiq	Elektrotexnika va elektronika asoslari, avtomobil tuzilishi hamda

o'zaro bog'liq bo'lgan fanning nomi	maxsus fanlar bilan bog'liq
O'qitishning tashkiliy shakli	N – Nazariy ta'lim; A – Amaliy ta'lim; NA – Nazariy va amaliy ta'lim birgalikda tashkil etiladi; MX – Maxsus xonada o'tkaziladigan mashg'ulot.
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhda belgilangan o'qitish tili asosida
Baholash tartibi	Baholash bo'yicha amaldagi tartib asosida
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2 O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1.	Avtomobil elektr jihozlariga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash xizmati sohasi va uning bugungi kun istiqbollari	Bugungi kunda avtomobil sozlik sanoati jadal rivojlanib borayotgan bir davrda, ularning servis sohasiga ham muhim talablar qo'yilmoqda. Shunday ekan bu ishlarni bajarish zamirida malakali ishchi kasblariga bo'lgan talab ortib bormoqda. Avtomobil elektr jihozlariga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash bu sohada o'zo'rniga ega.	2	N	
2.	Avtomobil elektr jihozlarini tashxislash	Tashqi yoritish va daraklash tizimlari, Akkumulator batareyasi zichligi, Starter, generator, datchik va nazorat o'lchov asboblari tashxislash	4	N/A	2
3.	Avtomobil elektr jihozlari va ularning prinsipial sxemalarini o'rganish	Elektr jihozlari prinsipial sxemalarini har qaysi tizimlar bo'yicha yakka tartibda o'qib, o'rganish	4	N/A	1
4.	Akkumulator batareyasiga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash.	Akkumulator batareyasini muntazam ravishda qutb quloqlarini tozalash ularga texnik vazilini surtish va batareyaning ustki qismiga 10% li nashatir spirti eritmasi bilan tozalash, akkumulator batareyasining yaxshi maxkamlanganligini tekshirish, elektrolit satxini va zichligini tekshirish, akkumulatorni zaryadlash.	4	N/A	2
5.	O'zgaruvchan va o'zgarimas tok generatoriga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash	Generatorni uyg'otish cho'lg'ami uzilishlarini tashxislash, shetkalarini tozalash va prujinalarini tekshirish, Sirpanish podshipniklarini holatini tekshirish. O'ramlar orasidagi qisqa tutashuvlarini aniqlash, rotorni tozalash, ulanish joylarini tekshirish va tozalash, sirpanish podshipniklarini almashtirish generatorni yig'ish., o'rnatish, generator tasmasini taranglik holatini tekshirish va rostlash.	4	N/A	2

6.	Avtomobil starterlariga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash	Har bir texnik qarov vaqtida statorning ifloslangan joylarini tozalash, makxamlash va tortish boltlarini qotirish, statorni kankat boltlarini tozalash, qisqichlar mustakxam tortilganini tekshirish, akkumulator va statorni o'zaro bog'lab turuvchi o'tgazgichni ulangan joylarini tekshirish. Starterni qismlarga ajratish sirpanish podshipniklarini(vtulkalar) almashtirish, razvertkalash, jilvirlab moslashtirish va nuqsonlarni aniqlab bartaraf qilish va yig'ish	2	N/A	1
7.	Kontaktli o't- oldirish tizimiga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash.	O't-oldirish g'altagi, uzgich taqsimlagich qopqog'i va kontaktlari, o't-oldirish shami elektrodleri orasidagi tirqishlarni tekshirish, zanjirlardagi izol yatsiyalarni shikastlanganligi, ifloslanganligi va eskirganligi yuqori kuchlanishni yuzaga o'tib ketishiga olib kelishini bartaraf qilish. Zanjirlardagi izol yatsiyalarni shikastlanganligi, ifloslanganligi va eskirganligi yuqori kuchlanishni yuzaga o'tib ketishiga olib kelishini bartaraf qilish.	4	N/A	1
8.	Avtomobil dvigateli o't oldirish tizimi datchik taqsimlagichiga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash	Ko'mirli kontaktni almashtirish, rotorni kuyan markaziy kontaktlarini tozalash yoki almashtirish, rotor qopqog'ini almashtirish	4	N/A	1
9.	Yoritish va yorug'lik darakchilarini ishlatish va ularga servis xizmat ko'rsatish vata'mirlash	Yoritish texnikasi asboblari.Yorug'lik va tovushli signal, almashlab ulagich yoki uzgichdagi nosozlik, yoritish zanjiri va simlarida uzilish, saqlagichlarning kuyishi, lampa patroni kontaktlarining oksidlanishi. Qisqa tutashuv, lampa spiralining kuyishi, izolyatsiya buzilishi, faralarni sozlanishining buzilishi, burilish ko'rsatkichlardagi nosozliklarnita'mirlash va bartaraf qilish.	4	N/A	1

10.	Avtomobil faralariga txk	Fara lampalari patronini almashtirish, simlarini ko'zdan kechirish, fara korpuslarini kuzovga mahkamlash vintlarini qotirish, darz ketgan bo'lsa almashtirish	4	N/A	2
11.	Axborot tizimlarini ishlatish, ularga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash	Nazorat o'lchov asboblari, datchiklar, elektron blok, displeylar, spidometr, taxometr, bosib o'tilgan yo'lni xisoblagich holatini tekshirish va txk. Zanjirlardagi uzilishlar, qisqa tutashuvlarni aniqlash, yaroqsiz simlar va kuygan saqlagichlarni almashtirish.	4	N/A	2
12.	Yordamchi elektr jixozlarni ishlatish va ularga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash.	Elektr uzatmasi mexanizmlari va yordamchi elektr jixozlariga, oyna tozalagichlar, fora tozalagichlar va fara yuvgichlar, oyna ko'targichlar, oyna va o'rindiqlik elektr isitgichlar, orqa ko'rinish oynasi va antennalar holatini sozlovchi motoreduktorlar. Antennalar holatini sozlovchi motoreduktorlar tishli uzatmalarini qismlarga ajratish rostlash va yig'ish.	4	N/A	1
13.	Avtomobil elektr isitgichi jixozlarini ta'mirlash	Elektr isitgich radiatorlarini kavsharlash, kondisioner tasmalarini yangisiga almashtirish, shlang va quvurlarni butligini tekshirish	4	N/A	2
14.	Avtomobil sovitish tizimi elektr jixozlariga texnik xizmat ko'rsatish	Termostat elektr simlari va kontaktlari sozligi, sovitish ventilatori dvigateli va elektr simlarini butligini tekshirish va nazorat qilish.	4	N/A	1
15.	Benzin dvigatelli avtomobillar yonilg'i purkash elektron boshqarish tizimiga servisxizmat ko'rsatish	Taqsimlagich kontaktlarini texnik sozligini tekshirish, yonilg'i purkashni sozlash.	4	N/A	2
16.	Avtomobillar elektr jixozlarini umumiy texnik ko'rikdan o'tkazib borish	Avtomobil barcha elektr tizimlarini surunkali nazorat qilish, diagnostika jixozlari bilan ishlash	4	N/A	
	Jami		60		21

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim, ko'nikma va malakalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi. Baholash usullari, savol-javob va amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati:

1. O..Salimov , J.Kulmuxamedov "Avtomobillarni tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash", "Ilm Ziyo" Toshkent-2017 yil.
2. A.Muxitdinov, J.Qulmuxamedov "Transport vositalarining tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2019 yil.
3. A.I.Kamilov, "Traktor va avtomobillar", "Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi" Toshkent-2007 yil.
4. A.Muxitdinov, V.Sattivaldiyev, Sh.Xakimov "Transport vositalarining tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2014 yil.
5. D.I.Xoshimov "GM-Uzbekistan avtomobillarning konstruksiyasi", "Avtomsan" Toshkent-2017 yil.
6. D.I. Xoshimov, G'.N.Maxmudov "Yengil avtomobillarning tuzilishi", "Avtomsan" Toshkent-2019 yil.
7. A.Abduraxmonov Avtomobillarni elektr jixozlarini ishlatish, diagnostika qilish va ta'mirlash(ixtisosliklar bo'yicha "Ilm Ziyo" 2016yil

Internet manbalari

1. https://kitobsevar.uz/khvp/hrpt_66kpm9sh3hucr8md2shjc0jz3k0hyjssv97trdk1zmg5ku8bculfuh6l859uepd1o0j8cuh294.pdf
2. <https://kitobhon.com/oz/kitob/mehnat-muhofazasi-va-tehnika-havfsizligi>
3. <https://uz.denemetr.com/docs/134/indeh-234700.html>]
4. <http://staff.tiame.uz/storage/users/516/books/huVOHVRPjPV3N7OSHwRrpV5w9lWkrdNpAiBMkVFc.pdf>
5. https://vaqt.ucoz.com/publ/avtomobillar_olami/avtomobillarni_diagnozlash_va_ularga_tehnik_xizmat_ko'rsatish_va_ta'mirlash_tizimi/2-1-0-12
6. <http://staff.tiame.uz/storage/users/300/books/Hq9aCFAJwi5DhApSZqeFNbBbctAZgK5rn5HPz4gE.pdf>
7. <https://cyberleninka.ru/article/n/avtotransport-korhonalarda-tehnika-xizmat-korsatish-va-ta-mirlash-ishchilarini-kompetensiyaviy-yondoshuv-asosida-tayyorlash>
8. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.mirodil.avtotest/>
9. <https://fvv.uz/uz/handbook/behavestreetroad>
10. <https://www.google.com/search?q=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidalari+60mashg+to%27plami&rlz=1C1IHYC ruUZ948UZ948&oq=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidalari+60mashg+to%27plami&aqs=chrome..69i57j69i58.59262j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8>
11. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.chorraha.uz/>

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, KASB-HUNAR TA'LIMI
BOSHQARUV HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA
TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH INSTITUTI**

BOSHLANG'ICH PROFESSIONAL TA'LIMNING

**30711404- Avtomobil elektr va elektron jihozlariga xizmat ko'rsatish kasb
bo'yicha**

**Avtomobil elektr va elektron jihozlari tuzilishi, ularga texnik xizmat ko'rsatish va
ta'mirlash ishlari fanidan**

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	1.Avtomobil elektr va elektron jihozlariga texnik xizmat ko'rsatish bo'yicha elektrochilangar
O'quv rejadagi tartib raqami:	3.1.2
Ajratilgan soat:	90

Toshkent – 2022

O'quv dasturi pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Yer usti transport tizimlari va ularning ekspluatatsiyasi (transport turlari bo'yicha) yo'nalishlari bo'yicha o'quv-metodik birlashmasining 2022-yil 24-avgustdagi 4-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2022-yil 29-avgustdagi 5-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2022-yil 30-avgustdagi 295-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.**

Tuzuvchilar:	A.Madjitov	Pedagogik innovatsiyalar instituti Ta'lim texnologiyalari, o'quv reja va dasturlarini ishlab chiqish bo'limi bosh mutaxassisi
	A.Mirzayev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi O'IBDO'
	E.Ergashev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi'
	O.Nurmatov	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi'
	F.Mirzayev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
	O.Urmonov	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
	S.Ibragimova	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
Taqrizchilar:	J.Hamidov	«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish bo'limi boshlig'i
	R. Ataboyev	«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish bo'yicha ikkinchi mutaxasiz

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

Dastur nomi	Avtomobil elektr va elektron jihozlari tuzilishi, ularga texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash ishlari
Ajratilgan soat	90
Mavzular soni	15
Dasturning maqsadi	O'quvchilarda avtomobillardagi elektr va elektron jihoz va uskunalarini nosozliklarini aniqlash, ularga SXX va ta'mirlash ko'nikmalarini hosil qilish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	Avtomobilni elektr jihozlari va tizimlarini tashxislay oladi. Avtomobillarni o't oldirish tizimiga servis xizmat ko'rsatish ishlarini bajaradi. Avtomobil elektr jihozlarini yechish va nosozliklarini bartaraf etadi. Servis xizmat ko'rsatish me'yoriy xujjatlarini rasmiylashtira oladi. Ish jarayonida mehnatni muhofaza qilish va havfsizlikni ta'minlaydi.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> - avtomobil elektr jihozlariga servis xizmat ko'rsatishning ketma ketligi; - xizmat ko'rsatish turlari va usullari hamda davri; - avtomobil elektr jihozlarini tashxislash; - avtomobil elektr jihozlarini qismlarga ajratish, ta'mirlash va yig'ish; - avtomobil elektr jihozlarini sinash.
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> - avtomobil elektr jihozlariga servis xizmat ko'rsatishning ketma ketligi, xizmat ko'rsatish turlari va usullari hamda davrini aniqlash; - elektr jihozlarini texnik holatiga talablar xujjatlari va ularni to'ldirishni bilish; - avtomobilni o't oldirish tizimi, yoritish tizimi elektr jihozlarini tekshirish tashxislash; - elektr jihozlarini qismlarga ajratish, detallarni saralash, qayta tiklash, almashtirish, yig'ish, rostlash va kamchiliklarni bartaraf etish.
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fanning nomi	Konstruksion materiallar, Elektrotexnika va elektronika asoslari, avtomobil tuzilishi Hamda kasbiy va maxsus fanlar mavzularidagi texnik chizmalar, elektr stansiyalar chizmalari va standart talablari bilan bog'liq
O'qitishning tashkiliy shakli	A – Amaliy ta'lim
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhda belgilangan o'qitish tili asosida
Baholash tartibi	Baholash bo'yicha amaldagi tartib asosida
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2 O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzularni nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1.	Avtomobil elektr jixozlarini tashxislash	Tashqi yoritish va daraklash tizimlari, Akkumulator batareyasi zichligi, Starter, generator, datchik va nazorat o'lchov asboblari tashxislash	6	A	
2.	Avtomobil elektr jixozlari va ularning, prinsipial sxemalarini o'rganish	Elektr jihozlari prinsipial sxemalarini har qaysi tizimlar bo'yicha yakka tartibda o'qib,o'rganish	6	A	3
3.	Akkumulator batareyasiga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash.	Akkumulator batareyasini muntazam ravishda qutb quloqlarini tozalash ularga texnik vazilin surtish vabatareyaning ustki qismiga 10%li nashater spirti eritmasi bilan tozalash, akkumulator batareyasining yaxshi maxkamlanganligini tekshirish, elektrolit satxini va zichligini tekshirish, akkumulatorni zaryadlash.	6	A	2
4.	O'zgaruvchan va o'zgarmas tok Generatorga servis xizmat ko'rsatish	Generatorni uyg'otish cho'lg'ami uzilishlarini teshkirish, shetkalarini tozalash va prujinalarini tekshirish, Sirpanish podshipniklarini holatini tekshirish.	6	A	2
5.	Avtomobil starterlariga servis xizmat ko'rsatish	Har bir texnik qarov vaqtida statorning ifloslangan joylarini tozalash, makxamlash va tortish boltlarini qotirish, statorni kankak boltlarini tozalash,qisqichlar mustakxam tortilganini tekshirish, akkumulator va statorni o'zaro bog'lab turuvchi o'tgazgichni ulangan joylarini tekshirish . Elektrmagnit tortish rele si g'altagidagi uzilish, rele shtogini qisilib qolishini aniqlab, ta'mirlash yoki almashtirish	6	A	2
6.	Kontaktli o't-oldirish tizimiga servis xizmat ko'rsatish .	O't-oldirish g'altagi, uzgich taqsimlagich qopqog'i va kontaktlari, o't-oldirish shami elektrod lari orasidagi tirqishlarni tekshirish., zanjirlardagi izol yatsiyalarni shikastlanganligi, ifloslanganligi va eskirganligi yuqori kuchlanishni yuzaga o'tib ketishiga olib kelishini bartaraf qilish.	6	A	3
7.	Avtomobil dvigateli o't oldirish tizimi datchik	Ko'mirli kontaktni almashtirish, rotni kuygan markaziy kontaktlarini tozalash yoki almashtirish, rotor qopqog'ini	6	A	2

	taqsimlagichiga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash	almashtirish			
8.	Yoritish va yorug'lik darakchilarini ishlatish va ularga servis xizmat ko'rsatish	Yoritish texnikasi asboblari. Yorug'lik va tovushli signal, almashlab ulagich yoki uzgichdagi nosozlik, yoritish zanjiri va simlarida uzilish, saqlagichlarning kuyishi, lampa patroni kontaktlarining oksidlanishi	6	A	3
9.	Avtomobil faralariga servis xizmat ko'rsatish	Fara lampalari patronini almashtirish, simlarini ko'zdan kechirish, fara korpuslarini kuzovga mahkamlash vintlarini qotirish, darz ketgan bo'lsa almashtirish	6	A	2
10.	Axborot tizimlarini ishlatish, ularga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash	Nazorat o'lchov asboblari, datchiklar, elektron blok, displeylar, spidometr, taxometr, bosib o'tilgan yo'lni xisoblagich holatini tekshirish va servis xizmat ko'rsatish	6	A	3
11.	Axborot tizimlarini ta'mirlash	Zanjirlardagi uzilishlar, qisqa tutashuvlarni aniqlash, yaroqsiz simlar va kuygansaqlagichlarni almashtirish.	6	A	3
12.	Yordamchi elektr jihozlarni ishlatish va ularga servis xizmat ko'rsatish.	Elektr uzatmasi mexanizmlari va yordamchi elektr jihozlariga, oyna tozalagichlar, fora tozalagichlar va fara yuvgichlar, oyna ko'targichlar, oyna va o'rindiqlik elektr isitgichlar, orqa ko'rinish oynasi va antennalar holatini sozlovchi motoreduktorlar.	6	A	2
13.	Avtomobil elektr isitgichi jihozlarini ta'mirlash. Avtomobil sovitish tizimi elektr jihozlariga texnik xizmat ko'rsatish	Elektr isitgich radiatorlarini kavsharlash, kondinsioner tasmalarini yangisiga almashtirish, shlang va quvurlarni butligini tekshirish. Termostat elektr simlari va kontaktlari sozligi, sovitish ventilyatori dvigateli va elektr simlarini butligini tekshirish va nazorat qilish.	6	A	3
14.	Benzin dvigatelli avtomobillar yonilg'i purkash elektron boshqarish tizimiga servis xizmat ko'rsatish	Taqsimlagich kontaktlarini texnik sozligini tekshirish, yonilg'i purkashni tizimini sozlash.	6	A	2
15.	Avtomobillar elektr jihozlarini umumiy texnik ko'rikdan o'tkazib borish	Avtomobil barcha elektr tizimlarini surunkali nazorat qilish, diagnostika jihozlaribilaran ishlash	6	A	
		Jami	90		32

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati:

1. O.U.Salimov "Avtomobillarni tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash", "Ilm Ziyo" Toshkent-2016 yil.
2. O.Salimov, J.Qulmuxamedov Avtomobillarning tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash "Ilm Ziyo" Toshkent-2017 yil
3. A.Muxitdinov, J.Qulmuxamedov "Transport vositalarining tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2019yil.
4. G'.N.Maxmudov "Avtotransport vositalarining elektrjixozlari", "Ilm Ziyo" Toshkent-2014yil.
5. A.I.Komilov, Q.A.Sharipov, N.T.Umirov, Z.Y.Yusupov "Traktor va avtomobillar", "Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi" Toshkent-2007yil.
6. A.Muxitdinov, V.Sattivaldiyev, Sh.Xakimov "Transport vositalarinig tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2014yil.
7. D.I.Xoshimov "GM-Uzbekistan avtomobillarning konstruksiyasi", "Avtomsan" Toshkent-2017yil.
8. K.Shestonalov "Ustroystvo, texnicheskoye obslujivaniye i remont legkovqx avtomobiley", Izdatelskiy sentr "Akademiya"-2000g.
9. D.I. Xoshimov, G'.N.Maxmudov "Yengil avtomobillarning tuzilishi", "Avtomsan" Toshkent-2019 yil.

Internet manbalari

1. https://kitobsevar.uz/khpv/hrpt_66kpm9sh3hucre8md2shjc0jz3k0hyjssv97trdk1zmg5ku8bculfuh6l859uepd1o0j8cuh294.pdf
2. <https://kitobhon.com/oz/kitob/mehnat-muhofazasi-va-tehnika-havfsizligi>
3. <https://uz.denemetr.com/docs/134/indeh-234700.html>]
4. <http://staff.tiiame.uz/storage/users/516/books/huVOHVRPjPV3N7OSHwRrpV5w9lWkrdNpAiBMkVFc.pdf>
5. https://vaqt.ucoz.com/publ/avtomobillar_olami/avtomobillarni_diagnozlash_va_ularga_tehnik_xizmat_ko'rsatish_va_ta'mirlash_tizimi/2-1-0-12
6. <http://staff.tiiame.uz/storage/users/300/books/Hq9aCFAJwi5DhApSZqeFNbBbctAZgK5r n5HPz4gE.pdf>
7. <https://cyberleninka.ru/article/n/avtotransport-korhonalarda-tehnika-xizmat-ko-rsatish-va-ta-mirlash-ishchilarini-kompetensiyaviy-yondoshuv-asosida-tayyorlash>
8. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.mirodil.avtotest/>
9. https://fvv.uz/uz/handbook/behave_street_roud

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, KASB-HUNAR TA'LIMI
BOS HQARUV HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA
TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH INSTITUTI

BOSHLANG'ICH PROFESSIONAL TA'LIMNING

30711404- Avtomobil elektr va elektron jihozlariga xizmat ko'rsatish kasbi
bo'yicha

Ishlab chiqarish amaliyotidan

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	1. Avtomobil elektr va elektron jihozlariga texnik xizmat ko'rsatish bo'yicha elektrochilangar
O'quv rejadagi tartib raqami:	3.1.3
Ajratilgan soat:	180

O'quv dasturi pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Yer usti transport tizimlari va ularning ekspluatatsiyasi (transport turlari bo'yicha) yo'nalishlari bo'yicha o'quv-metodik birlashmasining 2022-yil 24-avgustdagi 4-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2022-yil 29-avgustdagi 5-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2022-yil 30-avgustdagi 295-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.**

Tuzuvchilar:	A.Madjitov	Pedagogik innovatsiyalar instituti Ta'lim texnologiyalari, o'quv reja va dasturlarini ishlab chiqish bo'limi bosh mutaxassisi
	A.Mirzayev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi O'IBDO'
	E.Ergashev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi'
	O.Nurmatov	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi'
	F.Mirzayev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
	O.Urmonov	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
	S.Ibragimova	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
Taqrizchilar:	J.Hamidov	«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish bo'limi boshlig'i
	R. Ataboyev	«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish bo'yicha ikkinchi mutaxasiz

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Ishlab chiqarish amaliyoti.
Ajratilgan soat	180
O'qituvchining mashg'ulotida qatnashib o'zlashtirilishi lozim bo'lgan mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	<p>Amaliyotni o'tash ta'lim muassasasi bilan avtokorxona va birlashmalar bilan tuzilgan shartnomaga muvofiq avtokorxonalarda o'tkaziladi. Amaliyotning maqsadi:</p> <p>-“ Avtomobil elektr va elektron jihozlariga xizmat ko'rsatish” kasbining nazariy va amaliy fanlarini o'qib tugatilgach uni amaliyot orqali mustahkamlash va korxonalardagi ish uslubi hamda tajribalarni o'rganishdan iborat.</p> <p>-Amaliyotni o'tish davrida talabalar avtokorxonaning bo'limlari bilan tanishadilar.</p> <p>Tasarruf xizmati ishini chuqurroq o'rganadilar. Xarakat xavfsizligi va texnika xavfsizligi bo'limlari ishini o'rganadilar. Amaliyotning vazifasi:</p> <p>Talabalar avtokorxonada bajargan ishlarini o'z kundalik daftariga qayd qilib boradilar. Amaliyot davrida o'rgangan bilimlari va ishlarini xisobot tariqasida yozib amaliyot so'ngida kasb-hunar maktabiga toshiradilar. Amaliyot xisobotini talaba, kasb-hunar maktabidan amaliyot rahbari, avtokorxonadan amaliyot rahbari o'z familiya va imzosi bilan tasdiqlaydilar va avtokorxona muxri qo'yiladi. Amaliyot hisobotini kasb-hunar maktabidagi amaliyot rahbari qabul qiladi va kasb-hunar maktabi arxiviga topshiradi.</p>
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	O'quvchilarni bozor munosabatlari sharoitida avtomobillarga servis xizmat ko'rsatish jarayonini to'g'ri tashkil etish. Avtomobil elektr va elektron jihozlariga xizmat ko'rsatish chilangari kasbini ma'sulyatini his qilishni o'rgatish.
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fanning nomi	Fizika, Matematika va Kimyo, Elektrotexnika va elektronika asoslari, Elektrochilangarlik ishlari, Avtomobillar tuzilishi, avtomobil elektr jihozlariga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash ishlari
O'qitishni tashkiliy shakli	A – Amaliy ta'lim.
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhda belgilangan o'qitish tili asosida
Baholash tartibi	Baholash bo'yicha amaldagi tartib asosida
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2.O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Kirish. O'quv ustaxonasida xavfsizlik texnikasi va yong'in havfsizligi qoidalari.	O'quvchilarni ustaxonalardagi barcha chilangarlik uskunalari, moslamalari, dastgoxlari bilan tanishtirish. Elektr energiyada ishlaydigan jihozlarni massaga ulanishi. Barcha xavfsizlik texnikasi, yong'inga qarshi xavfsizlik, sanitariya gigiyena qoidalari bilan tanishtirish. O'quvchi jarohat olsa birinchi tibbiy yordam ko'rsatish.	6	A	
2	Avtomobillarni elektr jixozlarini ta'mirlash ustaxonalarida mehnat muhofazasi, texnika havfsizligi va yong'in xavfsizligi qoidalari	Elektr jixozlarini ta'mirlash ustaxonalarida mehnat muhofazasi va xavfsizlik texnikasi bo'yicha amalga oshirilgan tadbirlar. Me'yoriy hujjatlar. Texnika xavfsizligi bo'yicha yo'riqnoma olish.Yong'in xavfsizligi qoidalarga rioya qilish.	6	A	2
3	Ishlab chiqarish amaliyoti o'tiladigan korxona va tashkilot bilan tanishish Korxonani joylashuvi va ichki tartib qoidalari,	Korxona ishlab chiqarish faoliyati,xizmat ko'rsatish turlari, Korxonaning joylashuvi, ichki tartib qoidalar, ish rejimlari, ish vaqti, tanaffus, dam olish kunlari, mehnat ta'tillari.	6	A	2
4	Korxonani boshqaruv tizilmasi. Korxonada mavjud sex va bo'limlar bilan tanishish.	Korxona rahbari, bosh muxandis, bo'lim boshliqlari, ishlab chiqarish ustalari ishi bilan tanishish ularni lavozimlari bilan tanishish va ish boshqarishni o'rganish, Avtomobillarni elektr jixozlarini ta'mirlash va servis xizmat ko'rsatish elektr qisimlarini montaj, Akkumulyatorlarni ta'mirlash, Generatorlarni ta'mirlash sexlari	6	A	2
5	Korxona sexlari va bo'limlarining o'zaro bog'liqligi Korxonani moliyaviy faoliyati bilan tanishish	Ta'mirlashda bajariladigan ishlar ketma – ketligi, yuvish sexi, qismlarga ajratish sexi, saralash, ta'mirlash, yig'ish sexi. Korxonaning iqtisodiy va texnik ko'rsatkichlari o'rganish.	12	A	2
6	Avtomobil elektr chilangari ishchi jihozlarini shay holatga keltirish.	Ish joyini tartibga solish, jihoz va uskunalarini shay holatiga keltirish.	12	A	5

7	Avtomobil elektr sxemalarini o'rganish.	Turli rusimdagi avtomobillarning elektr sxemalarini o'rganish.	12	A	5
8	Avtomobillarni elektr jixozlarini mantoj qilish.	Avtomobillarni elektr jixozlarini montaj qilish chilangari yordamchisi sifatida o'rganish.	6	A	2
9	Avtomobil elektr jixozlarini tashxislash.	Tashqi yoritish va daraklash tizimlari, akkumulyator batareyasi zichligi, Stator, generator, datchik va nazorat o'lchov asbobolarini tashxislash.	12	A	5
10	Avtomobil elektr tok manbalari va iste'molchilar.	Avtomobillarning elektor tok manbalari, akkumulator bataryasi, generator, kuchlanish relesi. Elektr tok isme'molchilari, o't oldirish shamchalari, nazorat o'lchov asboblari, tashki yoritish asboblari.	12	A	5
11	Akkumulator batareyasiga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash.	Akkumulator batareyasini muntazam ravishda qutub quloqlarini tozalash ularga texnik vazilin surtish va batareyaning ustki qismiga 10% li nashaten spirti eritmasi bilan tozalash, akkumulyator batareyasining yaxshi maxkamlanganligini tekshirish, elektrolit satxini va zishligini tekshirish, akkumulatorini zaryadlash.	12	A	5
12	O'zgaruvchan va o'zgarmas tok Generatorga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash	Generatorni uyg'atish cho'lg'ami uzilishlarini teshkirish, chotkalarni tozalash va prujinalarini tekshirish, o'ramlar orasidagi qisqa tutashuvlarini aniqlash, rotni tozalash, ulanish joylarini tekshirish va tozalash, generator tasmasini tekshirish.	12	A	5
13	Avtomobil statorlariga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash.	Xar bir texnik qarov vaqtida statorning ifloslangan joylarini tozalash, maxxamlash va tortish boltlarini qotirish, statorni kankak boltlarini tozalash, qisqichlar mustakxam tortilganini tekshirish, akkumulator va statorni o'zaro bog'lab turuvchi o'tgazgichni ulangan joylarini tekshirish, statorni qisimlarga ajratish nuxsonlarni bartaraf qilish va yig'ish.	12	A	5
14	Kantaqli o't-oldirish tizimiga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash ishlarini o'rganish.	O't oldirish galtagi, uzgich taxsimlagich qopqog'i va kantaqlari, o't oldirish shami elektrotlari orasidagi tirqishlarni tekshirish, zanjirlardagi izarotsyalarani shikaslanganligi, ifloslanganligi va eskirganligi yuqori kuchlanishni yuzaga o'tib ketishiga olib keladi.	12	A	4
15	Axborot tizimlarini ishlatish va ularga servis xizmat ko'rsatish.	Nazorat o'lchov asboblari, dachchiklar, elektron blog, displeylar, spedametir, taxometir, bosib o'tilgan yo'lni xisoblagich,	12	A	5

		zanjirlardagi uzilishlar, qisqa tutashuvlarni aniqlash, kuygan saqlagichlarni almashtirish.			
16	Yordamchi elektr jixozlarni ishlatish va ularga servis xizmat ko'rsatish.	Elektr uzatmasi mexanizmlari va yordamchi elektr jixozlariga, oyna tozalagichlar, fora tozalagichlar va fora yuvgichlar, oyna ko'targichlar, oyna va o'rindiqlik elektr isitgichlar, orqa ko'rinish oynasi va antennalar xoslatini sozlovchi motoreduktorlar kiradi.	12	A	4
17	Yoritish va yorug'lik darakchilarini ishlatish va ularga servis xizmat ko'rsatish.	Yoritish texnikasi asboblari.Yorug'lik va tovushli signal, almashlab ulagich yoki uzgichdagi nozazlik, yoritish zanjiri va simlarida uzilish, saqlagichlarning kuyishi, lombo potroni kontaktlarining oksidlanishi, qisqa tutashuv, lombo sperolining kuyishi, izolatsiya buzulishi, foralarni sozlanishining buzilishi, burilish ko'rsatkichlardagi nosazliklar.	12	A	5
18	Kundalik xamda xisobotlarini rasmiylashtirish va topshirish.	Avtomobillarni elektr jixozlarini ta'mirlash ustaxonasida ishlab chiqarish amaliyoti jarayonida o'rgangan bilim va ko'nikmalari kundalik xisobotlarida umumlashtirish rasmiylashtirish va topshirish.	6	A	
	Jami		180		63

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim, ko'nikma va malakalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi. Baholash usullari, savol-javob va amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati:

1. O..Salimov , J.Kulmuxamedov "Avtomobillarni tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash", "Ilm Ziya" Toshkent-2017 yil.
2. A.Muxitdinov, J.Qulmuxamedov "Transport vositalarining tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2019 yil.
3. A.I.Kamilov, "Traktor va avtomobillar", "Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi" Toshkent-2007 yil.
4. A.Muxitdinov, V.Sattivaldiyev, Sh.Xakimov "Transport vositalarining tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2014 yil.
5. D.I.Xoshimov "GM-Uzbekistan avtomobillarning konstruksiyasi", "Avtomsan" Toshkent-2017 yil.
6. D.I. Xoshimov, G'.N.Maxmudov "Yengil avtomobillarning tuzilishi", "Avtomsan" Toshkent-2019 yil.

7. A.Abduraxmonov Avtomobillarni elektr jixozlarini ishlatish, diagnostika qilish va ta'mirlash(ixtisosliklar bo'yicha "Ilm Ziyo" 2016yil

Internet manbalari

1. https://kitobsevar.uz/khpv/hrpt_66kpm9sh3hucre8md2shjc0jz3k0hyjssv97trdk1zmg5ku8bculfuh6l859uepd1o0j8cuh294.pdf
2. <https://kitobhon.com/oz/kitob/mehnat-muhofazasi-va-tehnika-havfsizligi>
3. <https://uz.denemetr.com/docs/134/indeh-234700.html>]
4. <http://staff.tiiame.uz/storage/users/516/books/huVOHVRPjPV3N7OSHwRrpV5w9lWkrdNpAiBMkVFc.pdf>
5. https://vaqt.ucoz.com/publ/avtomobillar_olami/avtomobillarni_diagnozlash_va_ularga_tehnik_xizmat_ko'rsatish_va_ta'mirlash_tizimi/2-1-0-12
6. <http://staff.tiiame.uz/storage/users/300/books/Hq9aCFAJwi5DhApSZqeFNbBbctAZgK5rn5HPz4gE.pdf>
7. <https://cyberleninka.ru/article/n/avtotransport-korhonalarida-tehnik-xizmat-ko-rsatish-va-ta-mirlash-ishchilarini-kompetensiyaviy-yondoshuv-asosida-tayyorlash>
8. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.mirodil.avtotest/>
9. https://fvv.uz/uz/handbook/behave_street_roud
10. https://www.google.com/search?q=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+goidalari+60mashg+to%27plami&rlz=1C1IHYC_ruUZ948UZ948&oq=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+goidalari+60mashg+to%27plami&aqs=chrome..69i57j69i58.59262j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8
11. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.chorraha.uz/>

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, KASB-HUNAR TA'LIMI
BOSHQARUV HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA
TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH INSTITUTI**

BOSHLANG'ICH PROFESSIONAL TA'LIMNING

**30711404- Avtomobil elektr va elektron jihozlariga xizmat ko'rsatish kasbi
bo'yicha
Diplom oldi amaliyotidan**

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	1. Avtomobil elektr va elektron jihozlariga texnik xizmat ko'rsatish bo'yicha elektrochilangar
O'quv rejadagi tartib raqami:	3.1.4
Ajratilgan soat:	96

Toshkent – 2022

O'quv dasturi pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Yer usti transport tizimlari va ularning ekspluatatsiyasi (transport turlari bo'yicha) yo'nalishlari bo'yicha o'quv-metodik birlashmasining 2022-yil 24-avgustdagi 4-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2022-yil 29-avgustdagi 5-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2022-yil 30-avgustdagi 295-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.**

Tuzuvchilar:	A.Madjitov	Pedagogik innovatsiyalar instituti Ta'lim texnologiyalari, o'quv reja va dasturlarini ishlab chiqish bo'limi bosh mutaxassisi
	A.Mirzayev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi O'IBDO'
	E.Ergashev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi'
	O.Nurmatov	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi'
	F.Mirzayev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
	O.Urmonov	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
Taqrizchilar:	S.Ibragimova	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
	J.Hamidov	«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish bo'limi boshlig'i
	R. Ataboyev	«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish bo'yicha ikkinchi mutaxasiz

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Diplom oldi amaliyoti.
Ajratilgan soat	96
O'qituvchining mashg'ulotida qatnashib o'zlashtirilishi lozim bo'lgan mavzular soni	17
Dasturning maqsadi	O'quvchilar avtomobil elektr jihozlariga xizmat ko'rsatish chilangari kasbi bo'yicha diplom ishi mavzusiga materiallar tayyorlash
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	Dasturni o'zlashtirish natijasida o'quvchilar ishlab chiqarish korxonalarining elektr jihozlariga xizmat ko'rsatish va ta'mirlash sexlari, postlarida ishlashadi, shuningdek diplom ishi mavzusiga kerakli materiallarni tayyorlaydi
Bilimlar	Kasbga doir umumkasbiy, maxsus fanlardan, o'quv amaliytilaridan olgan bilim va ko'nikmalarning amalda qo'llay olish.
Ko'nikmalar	Karxonalarda ish yuritish hujjatlari, kasbiy munosabatlar, Avtomobil elektr jihozlariga xizmat ko'rsatish chilangari mexnat xavfsizligini ta'minlashning huquqiy asoslari va intizomi. Avtomobil elektr jihozlariga xizmat ko'rsatish chilangarining boshqalar bilan o'zaro munosabati
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fanning nomi	Umumkasbiy, maxsus fanlar, o'quv amaliyotlari va ishlab chiqarish amaliyot fanlari bilan bog'liq
O'qitishni tashkiliy shakli	A – Amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhda belgilangan o'qitish tili asosida
Baholash tartibi	Baholash bo'yicha amaldagi tartib asosida
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Kirish. Avtokorxona bilan tanishish. Xavfsizlik texnikasi bilan tanishish va xujjatlashtirish. Korxona mutaxassislari bilan suxbat.	Avtokorxona bilan tanishish. Xavfsizlik texnikasi bilan tanishish va hujjatlashtirish. Korxona mutaxassislari bilan suxbat. Avtomobil dvigatellarini ta'mirlash, servis xizmat ko'rsatishni tashkil qilish, ishlab-chiqarish uchastkalarini texnik yoritish, korxonaning vazifasi va strukturasi. O'quvchilar bajaradigan ish turlari. Korxonaning ish rejimi. Ichki kun tartibi. Korxonada mehnatni muhofaza qilish. Ish joylarida xavfsizlik texnikasini o'rganish, hujjatlashtirish.	6	A	2
2	Avtomobillarni elektr jixozlarini ta'mirlash ustaxonalarida mehnat muhofazasi, texnika havfsizligi va yong'in xavfsizligi qoidalari	Elektr jixozlarini ta'mirlash ustaxonalarida mehnat muhofazasi va xavfsizlik texnikasi bo'yicha amalga oshirilgan tadbirlar. Me'yoriy hujjatlar. Texnika xavfsizligi bo'yicha yo'riqnoma olish. Yong'in xavfsizligi qoidalariga rioya qilish.	6	A	2
3	Avtomobil elektr chilangari ishchi jihozlarini shay holatga keltirish o'rganish.	Ish joyini tartibga solish, jihoz va uskunalarini shay holatiga keltirish bajarishni o'rganish.	6	A	2
4	Avtomobil elektr sxemalari o'qishni va elektr jixozlarini mantoj qilish bo'limida chilangar sifatida ishlash.	Turli rusimdagi avtomobillarning elektr sxemalarini o'rganishni usta chilangar yordamida sifatida ishlash va o'rganish. Avtomobillarni elektr jixozlarini mantoj qilish chilangari yor damchisi sifatida ishlash va o'rganish, izalosiysi eksirgan yoraqsiz xolatga kelgan simlarni almashtirish.	6	A	2
5	Avtomobil elektr tok manbalari va istemolchilarni nosozliklarini aniqlash va bartaraf qilish.	Avtomobillarning elektr tok manbalari akkumulator bataryasi, generator, kuchlanish relesi. Elektr tok iste'molchilari, o't oldirish shamchalari, nazorat o'lchov asboblari, tashqi yoritish asboblari servis xizmat ko'rsatish yordamchi chilangar usta sifatida ishlash.	6	A	2
6	Akkumulator batareyasiga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash bo'limida	Akkumulator batareyasini muntazam ravishda qutub quloqlarini tozalash ularga texnik vazilin surtish vabatareyaning ustki qismiga 10% li nashaten spirti eritmasi bilan	6	A	3

	yordamchi chilangar sifatida ishlash.	tozalash,Akkumulator batareyasining yaxshi maxkamlanganligini tekshirish, elektrolit satxini va zishligini tekshirish. Akkumulatorini zaryadlash ishlarini usta sifatida bajarish.			
7	Generatorlari va statorlariga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash	Generatorni uyg'atish cho'lg'ami uzilishlarini teshkirish, chotkalar tozalash va prujinalarini tekshirish, o'ramlar orasidagi qisqa tutashuvlarini aniqlash, rotni tozalash, ulanish joylarini tekshirish va tozalash, generator tasmasini tekshirish. Xar bir texnik qarov vaqtida statorning ifloslangan joylarini tozalash, maxkamlash va tortish boltlarini qotirish, statorni kantaq boltlarini maxkkamlash.	6	A	2
8	Kantaktli o't-oldirish tizimiga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash ishlarini o'rgansh.	O't oldirish galtagi, uzgich taxsimlagich qopqog'i va qantaqlari, o't oldirish shami elektortlari orasidagi tirqishlarni tekshirish,zanjirlardagi izalotsyalarani shikaslanganligi, ifloslanganligi va eskirganligi yuqori kuchlanishni yuzaga o'tib ketishiga olib keladi.	6	A	3
9	Axborot tizimlarini va yordamchi elektr jixozlariga servis xizmat ko'rsatish ta'mirlash ishlarini yordamchi chilangar usta sifatida bajarish.	Nazorat o'lchov asboblari, dachchiklar, elektron blog, displeylar, spedametir, taxometir, bosib o'tilgan yo'lni xisoblagich, zanjirlardagi uzilishlar, qisqa tutashuvlarni aniqlash, kuygan saqlagichlarni almashtirish. Elektr uzatmasi mexanizmlari va yordamchi elektr jixozlariga, oyna tozalagichlar, fora tozalagichlar va fora yuvgichlar ,oyna ko'targichlar, oyna va o'rindiqlik elektr isitgichlar, orqa ko'rinish oynasi va antennalar xosatini sozlavchi motoreduktorlar kiradi	6	A	2
10	Yoritish va yorug'lik darakchilarini ishlatish va ularga servis xizmat ko'rsatish ishlarini usta sifatida bajarish.	Yoritish texnikasi asboblari. Yorug'lik va tovushli signal, almashlab ulagich yoki uzgichdagi nozazlik,yoritish zanjiri va simlarida uzilish,saqlagichlarning kuyishi, lomp potroni kantaktlarining oksidlanishi, qisaq tutashuv, lomp sperolining kuyishi, izolatsya buzulishi, foralarni sozlanishining buzilishi, burilish ko'rsatkichlardagi nosazliklar.	6	A	2
11	Xavfsizlik texnikasi qoidalari bilan tanishish. Avtotransport korxonasi bilan tanishish.	Xavfsizlik texnikasi qoidalari bilan tanishish. Avtokorxona vazifasi va harakatlanuvchi qismga servis xizmat Ko'rsatish hamda uni saqlash tartibini o'rganish.	6	A	2
12	Tashkiliy diplom oldi amaliy ish. O'quvchilarning ishlab	Bo'lim (sex)ning ishlab chiqarish bazasini, ishlab-chiqarishdagi xodimlarni, ishchilarning mehnatini tashkil qilishni hamda mehnatga	6	A	2

	chiqarishda, Korxonadagi muxandis-texnik xodimlar vazifalarida ishlash.	<p>haq to'lash tizimini o'rganish. Bo'lim (sex) ustalarining lavozimi vazifalarini bilish. Bo'lim (sex)ning ishlab-chiqarish bazasi:</p> <ul style="list-style-type: none"> -bo'lim (sex)ning tavsifi va undagi dastgohlar; -dastgohlarni joylashtirish; -bo'limdagi texnika xavfsizligi holati va ishlab-chiqarish sanitariyasi; -ishlab-chiqarish bo'limidagi xodimlar -xodimlarni kvalifikatsiyasi va mehnat staji bo'yicha xarakteristikasi; -ilg'or ishchilar va ularning ish tajribalari; -ishchilarning malakasini oshirish; -jamoadi tarbiyaviy ishlarni tashkil qilish. <p>Mehnatni tashkil qilish:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Bo'lim (sex)ning ish tartibi; -smena vazifasini taqsimlash tartibi va uning bajarilishini nazorat qilish; -ishchi o'rinlarni material va asbob-uskunalar bilan ta'minlash: -bajarilgan ishni qabul qilish va uning sifatini nazorat qilish: -mehnatga haq, to'lash sistemasi. <p>Hisob-hisobot hujjatlarini rasmiylashtirishni o'rganish. Harakatlanuvchi qismning, texnik holati hamda harakatlanuvchi qismga texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlashni hisobga olgan holda, shina va yoqilg'i moylash materiallari bo'yicha texnik xizmat ko'rsatish grafigini, shina yoqilg'i materiallarini saqlash va ishlatilishini nazorat qilish. Texnik nazorat bo'limining ishini tashkil qilish, texnik nazorat bo'limi ustasi ishini bajarish. Texnik nazorat bo'limining vazifalari va tarkibi hamda ishchilarning vazifalari. Avtomobil dvigatellarini qaytganidan so'ng hamda chiqilishdan oldin tekshirishni o'rganish. Nosozliklar va avariya holatlarida akt hujjatlarini rasmiylashtirish, yo'l varaqasini tuzish va nazorat qilish.</p>			
13	Korxonaning ekspluatatsiya bo'limi ishini O'rganish.	Eksploatatsiya bo'limining vazifalari va tarkibi. Tashiladigan yukning xarakteri. Tashishning yangi ilg'or uslublarini o'rganish. Harakatlanuvchi vositalarning kunlik ishini rejalashtirish.	6	A	2
14	Rejalashtirish bo'limining ishini o'rganish.	Rejalashtirish bo'limining vazifasi va tarkibi. Korxona ish rejasining asosiy ko'rsatkichlari. Tashish tannarxini hisoblash.	6	A	2
16	Ishlab chiqarish ekskursiyasi.	Ishlab chiqarish bo'limlariga ekskursiya.	6	A	2

17	Diplom ishlar uchun olingan hujjatlarni umumlashtirish. Shaxsiy topshiriq va hisobotini rasmiylashtirish	Avtotransport korxonasi ishlab-chiqarish texnika bo'limining ish faoliyati. Rejalashtirish bo'limining ish faoliyati. Ekspluatatsiya bo'limining ish faoliyati. -ATK tarixi bo'yicha ma'lumot. -ATK harakatlanuvchi qism to'g'risida ma'lumotlar (turi, soni, sutkada bosib o'tilgan yo'li va boshqalar). ATK (ARZ) bosh rejası yoki ishlab chiqarish (uchastka) korpusining plani: O'quvchi ish rejasiga moslab bajarilgan ishi va kO'rganlarini yozadi va hisobotda korxona tarixi, ish faoliyatini ifodalaydi. Shuningdek, ishlab-chiqarish bo'limlari mansabdor shaxslarining burchlari, ish faoliyatidagi kamchiliklar, yutuqlar, mavjud kamchiliklarni bartaraf etish yo'llari ko'rsatiladi. Hisobotda korxona bosh plani, boshqarish sxemasi, ishlab chiqarish uchastkalari, sexlarning plani (eskiz holatda jihozlar bilan) aks etgiriladi. Hisobot hajmi 25-30 varroqda qo'lyozmadan iborat bo'lishi kerak.	6	A	2
	Jami		96		34

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim, ko'nikma va malakalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi. Baholash usullari, savol-javob va amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

1. O..Salimov , J.Kulmuxamedov "Avtomobillarni tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash", "Ilm Ziyo" Toshkent-2017 yil.
2. A.Muxitdinov, J.Qulmuxamedov "Transport vositalarining tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2019 yil.
3. A.I.Kamilov, "Traktor va avtomobillar", "Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi" Toshkent-2007 yil.
4. A.Muxitdinov, V.Sattivaldiyev, Sh.Xakimov "Transport vositalarinig tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2014 yil.
5. D.I.Xoshimov "GM-Uzbekistan avtomobillarning konstruksiyasi", "Avtomsan" Toshkent-2017 yil.10. D.I. Xoshimov, G'.N.Maxmudov "Yengil avtomobillarning tuzilishi", "Avtomsan" Toshkent-2019 yil.
6. A.Abduraxmonov Avtomobillarni elektr jixozlarini ishlatish, diagnostika qilish va ta'mirlash (ixtisosliklar bo'yicha) "Ilm Ziyo" 2016yil

Internet manbalari

1. https://kitobsevar.uz/khpv/hrpt_66kpm9sh3hucre8md2shjc0jz3k0hyjssv97trdk1zmg5ku8bculfuh6l859uepd1o0j8cuh294.pdf
2. <https://kitobhon.com/oz/kitob/mehnat-muhofazasi-va-tehnika-havfsizligi>
3. <https://uz.denemetr.com/docs/134/indeh-234700.html>]
4. <http://staff.tiiame.uz/storage/users/516/books/huVOHVRPjPV3N7OSHwRrpV5w9lWkrdNpAiBMkVFc.pdf>
5. https://vaqt.ucoz.com/publ/avtomobillar_olami/avtomobillarni_diagnozlash_va_ularga_tehnik_xizmat_ko'rsatish_va_ta'mirlash_tizimi/2-1-0-12
6. <http://staff.tiiame.uz/storage/users/300/books/Hq9aCFAJwi5DhApSZqeFNbBbctAZgK5rn5HPz4gE.pdf>
7. <https://cyberleninka.ru/article/n/avtotransport-korhonalarida-tehnik-xizmat-ko-rsatish-va-ta-mirlash-ishchilarini-kompetensiyaviy-yondoshuv-asosida-tayyorlash>
8. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.mirodil.avtotest/>
9. https://fvv.uz/uz/handbook/behave_street_roud
10. https://www.google.com/search?q=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+goidalari+60mashg+to%27plami&rlz=1C1IHYC_ruUZ948UZ948&oq=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+goidalari+60mashg+to%27plami&aqs=chrome..69i57j69i58.59262j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8
11. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.chorraha.uz/>

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAHSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, PROFESSIONAL TA'LIM
BOSHQARUV HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA
TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH INSTITUTI**

BOSHLANG'ICH PROFESSIONAL TA'LIMNING

**30711404- Avtomobil elektr va elektron jihozlariga xizmat ko'rsatish kasbi
bo'yicha**

Diagnostika apparatlarini tuzilishi va ishlash prinsiplari fanidan

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	1. Avtomobil texnik holatini diagnostika qilish bo'yicha operator
O'quv rejadagi tartib raqami:	3.2.1
Ajratilgan soat:	60

O'quv dasturi pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Yer usti transport tizimlari va ularning ekspluatatsiyasi (transport turlari bo'yicha) yo'nalishlari bo'yicha o'quv-metodik birlashmasining 2022-yil 24-avgustdagi 4-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2022-yil 29-avgustdagi 5-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2022-yil 30-avgustdagi 295-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.**

Tuzuvchilar:	A.Madjitov	Pedagogik innovatsiyalar instituti Ta'lim texnologiyalari, o'quv reja va dasturlarini ishlab chiqish bo'limi bosh mutaxassisi
	A.Mirzayev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi O'IBDO'
	E.Ergashev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi'
	O.Nurmatov	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi'
	F.Mirzayev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
	O.Urmonov	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
	S.Ibragimova	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
Taqrizchilar:	J.Hamidov	«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish bo'limi boshlig'i
	R. Ataboyev	«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish bo'yicha ikkinchi mutaxasiz

1.O'quv dasturi umumiy talablari

Ajratilgan soat	60
O'qituvchining mashg'ulotida qatnashib o'zlashtirilishi lozim bo'lgan mavzular soni	22
Dasturning maqsadi	O'quvchilarda avtomobillardagi elektr va elektron jihoz va uskunalarini diagnostika qilishda foydalaniladigan apparatlar tuzilishi va ishlash prinsiplari bo'yicha ko'nikmalar xosil qilish.
O'zlashtirish (o'qitish) natij	<ul style="list-style-type: none"> - Avtotransport vositalarining texnik xolatini tekshirish uchun ish joylarini tayyorlaydi; - Avtotransport vositalarini texnik xolatini diagnostika qurilmalarini qo'llay oladi; - Avtotransport vositalarining texnik xolatini tekshirish uchun texnologik uskunalarni ishlatay oladi; - Ish jarayonida mehnatni muhofaza qilish va havfsizlikni ta'minlaydi.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> - texnik diagnostika asboblari, shu jumladan o'lchash asboblari qurilmasi va ishlash printsiplari; - avtotransport vositalarini texnik ko'rikdan o'tkazish texnologiyasi; - texnik diagnostika vositalaridan va transport vositalarining agregatlari, agregatlari va tizimlarining ish jarayonlari parametrlarini o'lchash usullaridan foydalanish qoidalari - texnik diagnostika asboblari, shu jumladan o'lchash asboblari uchun foydalanish qo'llanmalariga qo'yiladigan talablar.
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> - texnik diagnostika vositalarini, shu jumladan o'lchash asboblari ishlagan tayyorlash; - avtotransport vositalarining texnik holatini tekshirish usullarini amalga oshirish uchun ish joylarini tayyorlash; - avtotransport vositalarining texnik holatini tekshirish usullarini amalga oshirish; - avtotransport vositalarining texnik holatini tekshirish usullarini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan qo'shimcha texnologik uskunalardan foydalanish.
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fanning nomi	Elektrotexnika va elektronika asoslari, avtomobil tuzilishi hamda maxsus fanlar mavzularidagi talablari bilan bog'liq
O'qitishni tashkiliy shakli	<p>N – Nazariy ta'lim;</p> <p>A – Amaliy ta'lim;</p> <p>NA – Nazariy va amaliy ta'lim birgalikda tashkil etiladi;</p> <p>MX – Maxsus xonada o'tkaziladigan mashg'ulot.</p>

Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhda belgilangan o'qitish tili asosida
Baholash tartibi	Baholash bo'yicha amaldagi tartib asosida
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1.	Avtomobil elektr jihozlari diagnostika qilish va uning bugungikun istiqbollari	Bugungi kunda avtomobil sozlik sanoati jadal rivojlanib borayotgan bir davrda ,ularning servis sohasiga ham muhim talablar qo'yilmoqda. Shunday ekan bu ishlarni bajarish zamirida malakali ishchi kasblariga bo'lgan talab ortib bormoqda. Avtomobil elektr jihozlari diagnostika qilish va ta'mirlash bu sohada o'zo'rniga ega.	2	N/A	1
2.	Avtomobil elektr jihozlari diagnostika qilish.	Tashqi yoritish va daraklash tizimlari, Akkumulator batareyasi zichligi, Starter, generator, datchik va nazorat o'lchov asboblari tashxislash	4	N/A	1
3.	Avtomobil elektr jihozlari va ularning. prinsipia sxemalarini o'rganish	Elektr jihozlari prinsipial sxemalarini har qaysi tizimlar bo'yicha yakka tartibda o'qib,o'rganish	2	N/A	1
4.	Akkumulator batareyasini diagnostika qilish va ta'mirlash.	Akkumulator batareyasini muntazam ravishda qutb quloqlarini tozalash ularga texnik vazilin surtish vabatareyaning ustki qismiga 10% li nashater spirti eritmasi bilan tozalash, akkumulator batareyasining yaxshi maxkamlanganligini tekshirish, elektrolit satxini va zichligini tekshirish, akkumulatorni zaryadlash.	4	N/A	1
5.	O'zgaruvchan va o'zgarmas tok Generatorni diagnostika qilish.	Generatorni uyg'otish cho'lg'ami uzilishlarini teshkirish, shetkalarini tozalash va prujinalarini tekshirish, Sirpanish podshipniklarini holatini tekshirish.	2	N/A	1
6.	O'zgaruvchan va o'zgarmas tok generatorlarini nosozliklarini aniqlash va ularni bartaraft etish	O'ramlar orasidagi qisqa tutashuvlarini aniqlash, rotni tozalash,ulanish joylarinitekshirish va tozalash, sirpanish podshipniklarini almashtirish generatorni yig'ish, o'rnatish, generator tasmasini taranglik holatini tekshirish va rostlash.	2	N/A	1
7.	Avtomobil starterlarini diagnostika qilish.	Har bir texnik qarov vaqtida statorning ifloslangan joylarini tozalash, maxxamlash va tortish boltlarini qotirish, statorni kankak boltlarini tozalash, qisqichlar mustakxam	2	N/A	1

		tortilganini tekshirish, akkumulator va statorni o'zaro bog'lab turuvchi o'tgazgichni ulanganjoylarini tekshirish .			
8.	Avtomobil starterlarini nosozliklarini aniqlash va ularni bartaraft etish.	Starterni qismlarga ajratish sirpanish podshipniklarini(vtulkalar) almashtirish, razvertkalash, jilvirlab moslashtirish va nuqsonlarni aniqlab bartaraf qilish va yig'ish	2	N/A	1
9.	Starterning elektrmagnit tortish relesini diagnostika qilish.	Elektrmagnit tortish relesi g'altagidagi uzilish, rele shtogini qisilib qolishini aniqlab, ta'mirlash yoki almashtirish .	2	N/A	
10.	Kontaktli o't- oldirish tizimini diagnostika qilish.	O't-oldirish g'altagi, uzgich taqsimlagich qopqog'i va kontaktlari, o't-oldirish shami elektrodleri orasidagi tirqishlarni tekshirish, zanjirlardagi izol yatsiyalarni shikastlanganligi, ifloslanganligi va eskirganligi yuqori kuchlanishni yuzaga o'tib ketishiga olib kelishini bartaraf qilish.	4	N/A	1
11.	Avtomobil dvigateli o't oldirish tizimi datchik taqsimlagichini nosozliklarini aniqlash va ularni bartaraft etish	Ko'mirli kontakti almashtirish, rotorni kuygan markaziy kontaktlarini tozalash yoki almashtirish, rotor qopqog'ini almashtirish	2	N/A	
12.	Yoritish va yorug'lik darakchilarini diagnostika qilish.	Yoritish texnikasi asboblari.Yorug'lik va tovushli signal, almashlab ulagich yoki uzgichdagi nosozlik, yoritish zanjiri va simlarida uzilish, saqlagichlarning kuyishi, lampa patroni kontaktlarining oksidlanishi	2	N/A	1
13.	Yoritish va yorug'lik darakchilarini ishlatish, nosozliklarini aniqlash va ularni bartaraft etish.	Qisqa tutashuv, lampa spiralining kuyishi, izolyatsiya buzilishi, faralarni sozlanishining buzilishi, burilish ko'rsatkichlardagi nosozliklarni ta'mirlash va bartaraf qilish.	2	N/A	
14.	Avtomobil faralarini diagnostika qilish.	Fara lampalari patronini almashtirish, simlarini ko'zdan kechirish, fara korpuslarini kuzovga mahkamlash vintlarini qotirish, darz ketgan bo'lsa almashtirish	4	N/A	1
15.	Axborot tizimlarini ishlatish va diagnostika qilish.	Nazorat o'lchov asboblari, datchiklar, elektron blok, displeylar, spidometr, taxometr, bosib o'tilgan yo'lni xisoblagich holatini tekshirish va txk	4	N/A	1
16.	Axborot tizimlarini nosozliklarini aniqlash va ularni bartaraft etish.	Zanjirlardagi uzilishlar, qisqa tutashuvlarni aniqlash, yaroqsiz simlar va kuygan saqlagichlarni almashtirish.	2	N/A	1
17.	Yordamchi elektr jixozlarni ishlatish va diagnostika qilish.	Elektr uzatmasi mexanizmlari va yordamchi elektr jixozlariga, oyna	2	N/A	1

		tozalagichlar, fora tozalagichlar va fara yuvgichlar ,oyna ko'targichlar, oyna va o'rindiqlik elektr isitgichlar, orqa ko'rinish oynasi va antennalar holatini sozlovchi motoreduktorlar .			
18.	Yordamchi elektr jixozlarni nosozliklarini aniqlash va ularni bartaraft etish.	Antennalar holatini sozlovchi motoreduktorlar tishli uzatmalarini qismlarga ajratish rostlash va yig'ish,	2	N/A	
19.	Avtomobil elektr isitgichi jihozlarni nosozliklarini aniqlash va ularni bartaraft etish.	Elektr isitgich radiatorlarini kavsharlash, kondinsioner tasmalarini yangisiga almashtirish,shlang va quvurlarni butligini tekshirish	4	N/A	1
20.	Avtomobil tirkamalarini diognostika qilish	Tirkamani elektr sxema bo'yicha ko'rikdan o'tkazish, qisqa tutashuv, lampa spiralining kuyishi, izolyatsiya, buzilishi, burilish ko'rsatkichlardagi nosozliklarni ta'mirlash va bartaraf qilish	4	N/A	1
21.	Avtomobil sovitish tizimi nosozliklarini aniqlash va ularni bartaraft etish.	Termostat elektr simlari va kontaktlari sozligi, sovitish ventilatori dvigateli va elektr simlarini butligini tekshiriish va nazorat qilish.	4	N/A	
22.	Benzin dvigatelli avtomobillar yonilg'i purkash elektron boshqarish tizimiga servis xizmat ko'rsatish	Taqsimlagich kontaktlarini texnik sozligini tekshirish, yonilg'i purkashni sozlash.	2	N/A	1
	Jami		60	N/A	21

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi. Baholash usullari savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yhati:

1. O.U.Salimov "Avtomobillarni tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash", "Ilm Ziyo" Toshkent-2016 yil.
2. O.Salimov, J.Qulmuhammedov Avtomobillarning tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash "Ilm Ziyo" Toshkent-2017 yil
3. A.Muhitdinov, J.Qulmuhammedov "Transport vositalarining tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2019yil.
4. G'.N.Mahmudov "Avtotransport vositalarining elektrjihozlari", "Ilm Ziyo" Toshkent-2014yil.
5. A.I.Komilov, Q.A.Sharipov, N.T.Umirov, Z.Y.Yusupov "Traktor va avtomobillar", "Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi" Toshkent-2007yil.
6. A.Muhitdinov, V.Sattivaldiyev, Sh.Hakimov "Transport vositalarining tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2014yil.

7. D.I.Hoshimov "GM-Uzbekistan avtomobillarning konstruksiyasi", "Avtomsan" Toshkent-2017yil.
8. K.Shestonalov "Ustroystvo, tehlicheskiye obslujivaniye i remont legkovqh avtomobiley", Izdatelskiy sentr "Akademiya"-2000g.
9. D.I. Hoshimov, G'.N.Mahmudov "Yengil avtomobillarning tuzilishi", "Avtomsan" Toshkent-2019 yil.

Internet manbalari.

1. https://kitobsevar.uz/khpv/hrpt_66kpm9sh3hucre8md2shjc0jz3k0hyjssv97trdk1zmg5ku8bculfuh6l859uepd1o0j8cuh294.pdf
2. <https://kitobhon.com/oz/kitob/mehnat-muhofazasi-va-tehnika-havfsizligi>
3. <https://uz.denemetr.com/docs/134/indeh-234700.html>]
4. <http://staff.tiiame.uz/storage/users/516/books/huVOHVVRPjPV3N7OSHwRrpV5w9lWkrdNpAiBMkVFc.pdf>
5. https://vaqt.ucoz.com/publ/avtomobillar_olami/avtomobillarni_diagnozlash_va_ularga_tehnik_xizmat_ko'rsatish_va_ta'mirlash_tizimi/2-1-0-12
6. <http://staff.tiiame.uz/storage/users/300/books/Hq9aCFAJwi5DhApSZqeFNbBbctAZgK5rn5HPz4gE.pdf>
7. <https://cyberleninka.ru/article/n/avtotransport-korhonalarida-tehnik-xizmat-ko-rsatish-va-ta-mirlash-ishchilarini-kompetensiyaviy-yondoshuv-asosida-tayyorlash>
8. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.mirodil.avtotest/>
9. https://fvv.uz/uz/handbook/behave_street_roud
10. https://www.google.com/search?q=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidalari+60mashg+to%27plami&rlz=1C1IHYC_ruUZ948UZ948&oq=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidalari+60mashg+to%27plami&aqs=chrome..69i57j69i58.59262j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8
11. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.chorraha.uz/>

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAHSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, KASB-HUNAR TA'LIMI
BOSHQARUV HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA
TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH INSTITUTI**

BOSHLANG'ICH PROFESSIONAL TA'LIMNING

**30711404- Avtomobil elektr va elektron jihozlariga xizmat ko'rsatish kasbi
bo'yicha.**

**Diagnostika apparatlarini ishlatish va ularni sozlash nosozliklarini bartaraf etish
Ishlari fanidan**

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	1.Avtomobil diagnostika operator	texnik qilish	holatini bo'yicha
O'quv rejadagi tartib raqami:	3.2.2		
Ajratilgan soat:	90		

O'quv dasturi pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Yer usti transport tizimlari va ularning ekspluatatsiyasi (transport turlari bo'yicha) yo'nalishlari bo'yicha o'quv-metodik birlashmasining 2022-yil 24-avgustdagi 4-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2022-yil 29-avgustdagi 5-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2022-yil 30-avgustdagi 295-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.**

Tuzuvchilar:	A.Madjitov	Pedagogik innovatsiyalar instituti Ta'lim texnologiyalari, o'quv reja va dasturlarini ishlab chiqish bo'limi bosh mutaxassisi
	A.Mirzayev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi O'IBDO'
	E.Ergashev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi'
	O.Nurmatov	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi'
	F.Mirzayev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
	O.Urmonov	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
	S.Ibragimova	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
Taqrizchilar:	J.Hamidov	«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish bo'limi boshlig'i
	R. Ataboyev	«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish bo'yicha ikkinchi mutaxasiz

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Diagnostika apparatlarini ishlatish va ularni sozlash nosozliklarini bartaraf etish. ishlari
Ajratilgan soat	90
O'qituvchining mashg'ulotida qatnashib o'zlashtirilishi lozim bo'lgan mavzular soni	15
Dasturning maqsadi	O'quvchilarda avtomobillardagi elektr va elektron jihoz va uskunalarini diagnostika qilishda foydalaniladigan apparatlar tuzilishi va ishlash prinsiplari bo'yicha ko'nikmalar xosil qilish.
O'zlashtirish (o'qitish) natij	avtotransport vositalarining texnik xolatini tekshirish uchun ish joylarini tayyorlaydi; avtotransport vositalarini texnik xolatini diagnostika qurilmalarini qo'llay oladi; avtotransport vositalarining texnik xolatini tekshirish uchun texnologik uskunalarni ishlatay oladi; ish jarayonida mehnatni muhofaza qilish va havfsizlikni ta'minlaydi.
Bilimlar	nosozliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish usullari transport vositalarining texnik holatini tekshirish avtotransport vositalarining texnik holatini tekshirish usullarini amalga oshirish. texnik diagnostika vositalariga, shu jumladan o'lchov vositalariga texnik xizmat ko'rsatish qoidalari
Ko'nikmalar	texnik diagnostika uskunalarini ta'mirlash, o'rnatish va sozlashni amalga oshirish; avtotransport vositalarining texnik holatini tekshirish usullarini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan qo'shimcha texnologik uskunalardan mustaqil foydalanish; universal asbob, maxsus qurilmalar (tortishgichlar) va himoya vositalaridan foydalanish; diagnostika apparatlaridan to'g'ri talablarga muvofiq qo'llash.
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fanning nomi	Elektrotexnika va elektronika asoslari, avtomobil tuzilishi hamda kasbiy va maxsus fanlar mavzularidagi texnik chizmalar, standart talablari bilan bog'liq
O'qitishni tashkiliy shakli	A – Amaliy ta'lim; MX – Maxsus o'quv amaliyot ustaxonada o'tkaziladigan mashg'ulot.
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhda belgilangan o'qitish tili asosida
Baholash tartibi	Baholash bo'yicha amaldagi tartib asosida
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1.	Avtomobil elektr jixozlarini tashxislash	Tashqi yoritish va daraklash tizimlari, Akkumulator batareyasi zichligi, Starter, generator, datchik va nazorat o'lchov Asboblarini sinash va ularni tekshirish uskunalarini o'rganish.	6	A	2
2.	Avtomobil elektr jixozlarini diagnostikalashni o'rganish	Elektr jihozlari prinsipial sxemalarini har qaysi tizimlar bo'yicha yakka tartibda diagnostika qilishni o'rganish.	6	A	2
3.	Akkumulator batareyasini diagnostikalash.	Akkumulator batareyasini elektrolit satxini va zichligini diagnostikalash, akkumulatorni zaryadlash.	6	A	2
4.	O'zgaruvchan va o'zgarmas tok generatorni diagnostikalash.	Generatorni uyg'otish cho'lg'ami uzilishlarini diagnostikalash. Ishlab chiqaryotgan tok kuchini diagnostikalash va sinash.	6	A	2
5.	Avtomobil starterlarini diagnostikalash	Elektrmagnit tortish relesi, g'altagidagi , Chulg'amlarni o'ramlarini diagnostikalash, Yakorni erkin aylanishini diagnostikalash.	6	A	2
6.	Kontaktli o't-oldirish tizimini diagnostikalash.	O't-oldirish g'altagi, uzgich taqsimlagich qopqog'i va kontaktlari, o't-oldirish shami elektrodleri orasidagi tirqishlarni tekshirish., zanjirlardagi izolyatsiyalarni shikastlanganligi, ifloslanganligi va eskirganligi yuqori kuchlanishni yuzaga o'tib ketishiga olib kelish xolatlarini tekshirish.	6	A	2
7.	Avtomobil dvigatelini o't oldirish tizimi datchik taqsimlagichini	Avtomobil dvigatelini o't oldirish tizimi datchik taqsimlagichini ishlashini o'z vaqtida tokni taqsimlashini tekshirish va sozlash.	6	A	2

	diagnostikalash.				
8	Yoritish va yorug'lik darakchilarini ishlatishni diagnostikalash.	Yoritish texnikasi asboblardan. Yorug'likni yetarli darajada yetkazib berish kenglik va masofayi diagnostikalash. Tovushli signalni yetarli chastotada chalinishini va lampalarni yoritish darajasini diagnostikalash.	6	A	2
9	Avtomobil faralarini diagnostikalash.	Fara lampalari patronini almashtirish, simlarini ko'zdan kechirish, fara korpuslarini kuzovga mahkamlash vintlarini qotirish, darz ketgan bo'lsa almashtirish	6	A	2
10	Axborot tizimlarini ishlashini diagnostikalash.	Nazorat o'lchov asboblari, datchiklar, elektron blok, displeylar, spidometr, taxometr, bosib o'tilgan yo'lni xisoblagich holatini tekshirish va txk	6	A	2
11	Axborot tizimlarini ishlashini diagnostikalash va sozlash ishlari.	Zanjirlardagi uzilishlar, qisqa tutashuvlarni aniqlash, yaroqsiz simlar va kuygan saqlagichlarni almashtirish.	6	A	2
12	Yordamchi elektr jixozlarni diagnostikalash.	Elektr uzatmasi mexanizmlari va yordamchi elektr jixozlariga, oyna tozalagichlar, fara tozalagichlar va fara yuvgichlar, oyna ko'targichlar, oyna va o'rindiq elektr isitgichlar, orqa ko'rinish oynasi va antennalar holatini sozlavchi motoreduktorlari sozligini ta'minlash.	6	A	3
13	Avtomobil elektr isitgichi va sovitish izimi elektr jihozlarini diagnostikalash	Elektr isitgich radiatorlarini kavsharlash, kondinsioner tasmalarini yangisiga almashtirish, shlang va quvurlarni butligini tekshirish. Termostat elektr simlari va kontaktlari sozligi, sovitish ventilatori dvigateli va elektr simlarini butligini tekshiriish va nazorat qilish.	6	A	2
14	Benzin dvigatelli avtomobillar yonilg'i purkash elektronboshqarish tizimini diagnostikalash	Yonish kamerasiga yonilg'ini purkash va o'z vaqtida yetkazib berish tizimini diagnostikalash ishlari va sozlash ishlarini olib borish.	6	A	3

	ishlari.				
15	Avtomobillar elektr jihozlari umumiy texnik ko'rikdan o'tkazib borish	Avtomobilni barcha elektr tizimlarini surunkali nazorat qilish, diagnostika jihozlari bilan ishlash.	6	A	2
	Jami		90	A	32

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi. Baholash usullari savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yhati:

1. O.U.Salimov "Avtomobillarni tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash", "Ilm Ziyo" Toshkent-2016 yil.
2. O.Salimov, J.Qulmuhamedov Avtomobillarning tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash "Ilm Ziyo" Toshkent-2017 yil
3. A.Muhitdinov, J.Qulmuhamedov "Transport vositalarining tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2019yil.
4. G'.N.Mahmudov "Avtotransport vositalarining elektrjihozlari", "Ilm Ziyo" Toshkent-2014yil.
5. A.I.Komilov, Q.A.Sharipov, N.T.Umirov, Z.Y.Yusupov "Traktor va avtomobillar", "Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi" Toshkent-2007yil.
6. A.Muhitdinov, V.Sattivaldiyev, Sh.Hakimov "Transport vositalarinig tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2014yil.
7. D.I.Hoshimov "GM-Uzbekistan avtomobillarning konstruksiyasi", "Avtomsan" Toshkent-2017yil.
8. K.Shestonalov "Ustroystvo, tehlicheskoye obslujivaniye i remont legkovqh avtomobiley", Izdatelskiy sentr "Akademiya"-2000g.
9. D.I. Hoshimov, G'.N.Mahmudov "Yengil avtomobillarning tuzilishi", "Avtomsan" Toshkent-2019 yil.

Internet saytlar.

1. https://kitobsevar.uz/khpv/hrpt_66kpm9sh3hucre8md2shjc0jz3k0hyjssv97trdk1zmg5ku8bculfuh6l859uepd1o0j8cuh294.pdf
2. <https://kitobhon.com/oz/kitob/mehnat-muhofazasi-va-tehnika-havfsizligi>
3. <https://uz.denemetr.com/docs/134/indeh-234700.html>]
4. <http://staff.tiame.uz/storage/users/516/books/huVOHVRPjPV3N7OSHwRrpV5w9lWkrdNpAiBMkVFc.pdf>
5. https://vaqt.ucoz.com/publ/avtomobillar_olami/avtomobillarni_diagnozlash_va_ularga_tehnik_xizmat_ko'rsatish_va_ta'mirlash_tizimi/2-1-0-12

6. <http://staff.tiiame.uz/storage/users/300/books/Hq9aCFAJwi5DhApSZqeFNbBbctAZgK5rn5HPz4gE.pdf>
7. <https://cyberleninka.ru/article/n/avtotransport-korhonalarda-tehnika-xizmat-korshatish-va-ta-mirlash-ishchilarini-kompetensiyaviy-yondoshuv-asosida-tayyorlash>
8. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.mirodil.avtotest/>
9. <https://fvv.uz/uz/handbook/behavestrstreetroud>
10. <https://www.google.com/search?q=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidalari+60mashg+to%27plami&rlz=1C1IHYC ruUZ948UZ948&oq=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidalari+60mashg+to%27plami&aqs=chrome..69i57j69i58.59262j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8>
11. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.chorraha.uz/>

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAHSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, KASB-HUNAR TA'LIMI
BOSHQARUV HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA
TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH INSTITUTI**

BOSHLANG'ICH PROFESSIONAL TA'LIMNING

**30711404- Avtomobil elektr va elektron jihozlariga xizmat ko'rsatish kasbi
bo'yicha.**

Ishlab chiqarish amaliyotidan

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	1.Avtomobil diagnostika operator	texnik qilish	holatini bo'yicha
O'quv rejadagi tartib raqami:	3.2.3		
Ajratilgan soat:	180		

O'quv dasturi pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Yer usti transport tizimlari va ularning ekspluatatsiyasi (transport turlari bo'yicha) yo'nalishlari bo'yicha o'quv-metodik birlashmasining 2022-yil 24-avgustdagi 4-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2022-yil 29-avgustdagi 5-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2022-yil 30-avgustdagi 295-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.**

Tuzuvchilar:	A.Madjitov	Pedagogik innovatsiyalar instituti Ta'lim texnologiyalari, o'quv reja va dasturlarini ishlab chiqish bo'limi bosh mutaxassisi
	A.Mirzayev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi O'IBDO'
	E.Ergashev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi'
	O.Nurmatov	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi'
	F.Mirzayev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
	O.Urmonov	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
Taqrizchilar:	S.Ibragimova	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
	J.Hamidov	«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish bo'limi boshlig'i
	R. Ataboyev	«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish bo'yicha ikkinchi mutaxasiz

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

Dastur nomi	Ishlab chiqarish amaliyoti
Ajratilgan soat	180
Mavzular soni	22
Dasturning maqsadi	O'quvchilarda avtomobillardagi elektr va elektron jihoz va uskunalarini diagnostika qilishda foydalaniladigan apparatlar tuzilishi va ishlash prinsiplari bo'yicha ko'nikmalar xosil qilish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	Avtotransport vositalarining texnik xolatini tekshirish uchun ish joylarini tayyorlaydi; Avtotransport vositalarini texnik xolatini diagnostika qurilmalarini qo'llay oladi; Avtotransport vositalarining texnik xolatini tekshirish uchun texnologik uskunalarini ishlatay oladi; Ish jarayonida mehnatni muhofaza qilish va havfsizlikni ta'minlaydi.
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fanning nomi	Fizika, Matematika va Kimyo, Elektrotexnika va elektronika asoslari, Elektrochilangarlik ishlari, Avtomobillar tuzilishi, avtomobil elektr jihozlariga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash ishlari va Diagnostika apparatlarini ishlatish va ularni sozlash nosozliklarini bartaraf etish Ishlari
O'qitishning tashkiliy shakli	A – Amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhda belgilangan o'qitish tili asosida
Baholash tartibi	Baholash bo'yicha amaldagi tartib asosida
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2 O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Avtokorxona texnika xavfsizligi qoidalarini o'rganish. Mehnat muhofazasi, yonin xavfsizligi, atrof-muxit muhofazasi bo'yicha ma'lumotlar berish.	Kirish. Xavfsizlik texnikasini o'rgatish va tekshirish mashulot mazmuni, o'quvchilarni avtokorxonaning ichki tarkibi, ish vaqti tartibi bilan tanishtirish, texnik xizmat ko'rsatish zonasi bilan tanishtirish.	6	A	
2	Avtomobillarni elektr jixozlarini ta'mirlash ustaxonalarida mehnat muhofazasi, texnika havfsizligi va yong'in xavfsizligi qoidalarini	Elektr jixozlarini ta'mirlash ustaxonalarida mehnat muhofazasi va xavfsizlik texnikasi bo'yicha amalga oshirilgan tadbirlar. Me'yoriy hujjatlar. Texnika xavfsizligi bo'yicha yo'riqnoma olish. Yong'in xavfsizligi qoidalariga rioya qilish.	12	A	2
3	Avtomobil elektr jixozlarini diagnostika qilish jihozlarini ishlatish.	Tashqi yoritish va daraklash tizimlari, Akkumulator batareyasi zichligi, Starter, generator, datchik va nazorat o'lchov a sboblarini tashxislash	18	A	5
4	Akkumulator batareyasini diagnostika qilish va ta'mirlash	Akkumulator batareyasini muntazam ravishda qutb quloqlarini tozalash ularga texnik vazilin surtish vabatareyaning ustki qismiga 10% li nashater spirti eritmasi bilan tozalash, akkumulatorbatareyasining yaxshi maxkamlanganligini tekshirish, elektrolit satxini va zichligini tekshirish, akkumulatorni zaryadlash.	12	A	2
5	O'zgaruvchan va o'zgarmas to'k generatorlarini diagnostika qilish va nosozliklarini bartaraft etish.	O'ramlar orasidagi qisqa tutashuvlarini aniqlash, rotni tozalash,ulanish joylarini tekshirish va tozalash, sirpanish podshipniklarini almashtirish generatorni yig'ish., o'rnatish, generator tasmasini taranglik holatini tekshirish va rostlash	12	A	5
6	Avtomobil starterlarini diagnostika qilish va ta'mirlash..	Har bir texnik qarov vaqtida statorning ifloslangan joylarini tozalash, maxkamlash va tortish boltlarini qotirish, statorni kankak boltlarini tozalash, qisqichlar mustaxkam	12	A	5

		tortilganini tekshirish, akkumulator va statorni o'zaro bog'lab turuvchi o'tgazgichni ulanganjoylarini tekshirish.			
7	Avtomobil elektr sxemalarini o'rganish	Turli rusimdagi avtomobillarning elektr sxemalarini o'rganish.	12	A	5
8	Kontaktli o't- oldirish tizimini diagnostika qilish	O't-oldirish g'altagi, uzgich taqsimlagich qopqog'i va kontaktlari, o't-oldirish shami elektrodleri orasidagi tirqishlarni tekshirish, zanjirlardagi izol yatsiyalarni shikastlanganligi, ifloslanganligi va eskirganligi yuqori kuchlanishni yuzaga o'tib ketishiga olib kelishini bartaraf qilish.	12	A	5
9	Avtomobil o't oldirish tizimi datchik taqsimlagichini diagnostika qilish	Ko'mirli kontakti almashtirish, rotni kuygan markaziy kontaktlarini tozalash yoki almashtirish, rotor qopqog'ini almashtirish	12	A	5
10	Yoritish va yorug'lik darakhilarini diagnostika qilish	Yoritish texnikasi asboblari. Yorug'lik va tovushli signal, almashlab ulagich yoki uzgichdagi nosozlik, yoritish zanjiri va simlarida uzilish, saqlagichlarning kuyishi, lampa patroni kontaktlarining o'ksidlanishi.	12	A	5
11	Yoritish va yorug'lik tizimlarini diagnostika qilish darakhilarini ishlatish, nosozliklarini aniqlash va ularni bartaraft etish.	Qisqa tutashuv, lampa spiralining kuyishi, izolyatsiya buzilishi, faralarni sozlanishining buzilishi, burilish ko'rsatkichlardagi nosozliklarni ta'mirlash va bartaraf qilish.	12	A	5
12	Yordamchi elektr jixozlarni ishlatish va diagnostika qilish	Elektr uzatmasi mexanizmlari va yordamchi elektr jixozlariga, oyna tozalagichlar, fora tozalagichlar va fara yuvgichlar , oyna ko'targichlar, oyna va o'rindiqlik elektr isitgichlar, orqa ko'rinish oynasi va antennalar holatini sozlavchi motoreduktorlar	12	A	5
13	Avtomobil sovitish tizimi elektr jixozlarini nosozliklarini aniqlash va ularni bartaraft etish.	Termostat elektr simlari va kontaktlari sozligi, sovitish ventilatori dvigateli va elektr simlarini butligini tekshirish va nazorat qilish.	12	A	5

14	Benzin dvigatelli avtomobillar yonilg'i purkash elektron boshqarish tizimiga servisxizmat ko'rsatish	Taqsimlagich kontaktlarini texnik sozligini tekshirish, yonilg'i purkashni sozlash	12	A	5
15	Kundalik xamda xisobotlarini rasmiylashtirish va topshirish.	Avtomobillarni elektr jixozlarini ta'mirlash ustaxonasida ishlab chiqarish amaliyoti jarayonida o'rgangan bilim va ko'nikmalari kundalik xisobotlarida umumlashtirish rasmiylashtirish va topshirish	12	A	4
	Jami		180		60

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim, ko'nikma va malakalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi. Baholash usullari, savol-javob va amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yhati:

1. Shavkat Mirziyoyev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
2. Shavkat Mirziyoyev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shahsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston"-2017.
3. O..Salimov , J.Kulmuhamedov "Avtomobillarni tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash", "Ilm Ziya" Toshkent-2017 yil.
4. A.Muhitdinov, J.Qulmuhamedov "Transport vositalarining tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2019 yil.
5. A.I.Kamilov, "Traktor va avtomobillar", "Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi" Toshkent-2007 yil.
6. A.Muhitdinov, V.Sattivaldiyev, Sh.Hakimov "Transport vositalarining tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2014 yil.
7. D.I.Hoshimov "GM-Uzbekistan avtomobillarning konstruksiyasi", "Avtomsan" Toshkent-2017 yil.
8. D.I. Hoshimov, G'.N.Mahmudov "Yengil avtomobillarning tuzilishi", "Avtomsan" Toshkent-2019 yil.
9. A.Abdurahmonov Avtomobillarni elektr jihozlarini ishlatish, diagnostika qilish va ta'mirlash(ihtisosliklar bo'yicha "Ilm Ziya" 2016yil

Internet manbalari.

1. https://kitobsevar.uz/khpv/hrpt_66kpm9sh3hucre8md2shjc0jz3k0hyjssv97trdk1zmg5ku8bculfuh6l859uepd1o0j8cuh294.pdf
2. <https://kitobhon.com/oz/kitob/mehnat-muhofazasi-va-tehnika-havfsizligi>
3. <https://uz.denemetr.com/docs/134/indeh-234700.html>]
4. <http://staff.tiiame.uz/storage/users/516/books/huVOHVRPjPV3N7OSHwRrpV5w9lWkrdNpAiBMkVFc.pdf>
5. https://vaqt.ucoz.com/publ/avtomobillar_olami/avtomobillarni_diagnozlash_va_ularga_tehnik_xizmat_ko'rsatish_va_ta'mirlash_tizimi/2-1-0-12
6. <http://staff.tiiame.uz/storage/users/300/books/Hq9aCFAJwi5DhApSZqeFNbBbctAZgK5rn5HPz4gE.pdf>
7. <https://cyberleninka.ru/article/n/avtotransport-korhonalarida-tehnik-xizmat-ko-rsatish-va-ta-mirlash-ishchilarini-kompetensiyaviy-yondoshuv-asosida-tayyorlash>
8. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.mirodil.avtotest/>
9. https://fvv.uz/uz/handbook/behave_street_roud
10. https://www.google.com/search?q=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+goidalari+60mashg+to%27plami&rlz=1C1IHYC_ruUZ948UZ948&oq=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+goidalari+60mashg+to%27plami&aqs=chrome..69i57j69i58.59262j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8
11. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.chorraha.uz/>

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAHSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, KASB-HUNAR TA'LIMI
BOSHQARUV HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA
TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH INSTITUTI**

BOSHLANG'ICH PROFESSIONAL TA'LIMNING

**30711404- Avtomobil elektr va elektron jihozlariga xizmat ko'rsatish kasbi
bo'yicha**

Diplom oldi amaliyoti fanidan

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	1.Avtomobil diagnostika operator	texnik qilish	holatini bo'yicha
O'quv rejadagi tartib raqami:	3.2.4		
Ajratilgan soat:	96		

Toshkent – 2022

O'quv dasturi pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Yer usti transport tizimlari va ularning ekspluatatsiyasi (transport turlari bo'yicha) yo'nalishlari bo'yicha o'quv-metodik birlashmasining 2022-yil 24-avgustdagi 4-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2022-yil 29-avgustdagi 5-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2022-yil 30-avgustdagi 295-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.**

Tuzuvchilar:	A.Madjitov	Pedagogik innovatsiyalar instituti Ta'lim texnologiyalari, o'quv reja va dasturlarini ishlab chiqish bo'limi bosh mutaxassisi
	A.Mirzayev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi O'IBDO'
	E.Ergashev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi'
	O.Nurmatov	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi'
	F.Mirzayev	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
	O.Urmonov	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
	S.Ibragimova	Asaka tuman 2-son kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
Taqrizchilar:	J.Hamidov	«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish bo'limi boshlig'i
	R. Ataboyev	«UZAUTO MOTORS» aksiyadorlik jamiyati o'qitish ishlarini tashkil qilish bo'yicha ikkinchi mutaxasiz

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Diplom oldi amaliyoti.
Ajratilgan soat	96
O'qituvchining mashg'ulotida qatnashib o'zlashtirilishi lozim bo'lgan mavzular soni	9
Dasturning maqsadi	Amaliyotni o'tash kasb-hunar maktabi bilan avtokorhona va birlashmalar bilan tuzilgan shartnomaga muvofiq avtokorhonalarda o'tkaziladi. Amaliyotning maqsadi: Avtomobillarni diagnostika qilish apparatlarini ishlatish va ularni sozlash nosozliklarini bartaraf etish haqidagi bilimlarni o'rganish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	Avtomobillarni diagnostika apparatlarini ishlatishni; Avtomobillarni diagnostika apparatlarini orqali nosozliklarini aniqlashni; -mehanzmlar, asboblar, detallarning tuzilishi va ishlashini o'rganish.
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fanning nomi	Dasturdagi barcha umumkasbiy va maxsus fanlar bilan bog'liq
O'qitishni tashkiliy shakli	A – Amaliy ta'lim
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhda belgilangan o'qitish tili asosida
Baholash tartibi	Baholash bo'yicha amaldagi tartib asosida
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
a) Ishlab chiqarish amaliyoti					
1	Kirish. Avtokorxona bilan tanishish. Xavfsizlik texnikasi bilan tanishish va xujjatlashtirish. Korxona mutaxassislari bilan suxbat.	Avtokorxona bilan tanishish. Xavfsizlik texnikasi bilan tanishish va hujjatlashtirish. Korxona mutaxassislari bilan suxbat. Avtomobil dvigatellarini ta'mirlash, servis xizmat ko'rsatishni tashkil qilish, ishlab-chiqarish uchastkalarini texnik yoritish, korxonaning vazifasi va strukturasi. O'quvchilar bajaradigan ish turlari. Korxonaning ish rejimi. Ichki kun tartibi. Korxonada mehnatni muhofaza qilish. Ish joylarida xavfsizlik texnikasini o'rganish, hujjatlashtirish.	6	A	
2	Avtomobil texnik holatini diagnostika va tashxislash postlarida (liniyalarida) ishlash	Hujjatlarni rasmiylashtirishni, avtomobil kuzovi va kabinalarning texnik holatlari haqida xulosa qilish, kuzov va kabinalarning texnik holati ko'rsatkichlarini aniqlashni bilish. Tasxishlash postlarini qayta jihozlash, aniqlangan parametrlarni normativga taqqoslash. Texnik hujjatlarni qoida bo'yicha hujjatlashtirishni bilish, ish joyida xavfsizlik qoidalariga rioya qilish. Avtomobil texnik holatini diagnostika qilish.	12	A	4
3	Avtomobil texnik holatini diagnostika va servis xizmat ko'rsatish postlarida (liniyalarida) ishlash	Asbob va moslamalar qo'llash yordamida servis xizmat ko'rsatishni bilish. Hujjatlashtirish ishlarini, yong'inga qarshi qoidalarining bilish, sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilish, xavfsizlik texnikasini ta'minlash va hujjatlashtirish. Servis xizmat ko'rsatish tartibi. Yonilg'i-moylash materiallarini tejash va salomatlikni himoya qilish, ish unumdorligini oshirishni yo'naltirish va tashkil qilish. Asbob va moslamalarni qo'llash yordamida servis xizmat ko'rsatish ishlarini bajarishni bilish, hujjatlashtirishni o'rganish.	12	A	4
4	Avtomobil texnik holatini diagnostika postlarida ishlash	Asbob va moslamalar yordamida joriy ta'mirlash ishlarini bilish. Hisob-hisobot ishlarini, hujjatlashtirish, mehnatni muhofaza qilish, moylash materiallarini tejashni bilish. oriy ta'mirlash ish unumdorligini oshirishning texnik masalalarini hal qilishni tashkil qilish. Ish joylarida mehnat muhofazasi va xavfsizlik	12	A	4

		texnikasiga rioya qilish. Avtomobil texnik holatini diagnostika qismlarini almashtirish va ularga talabnomalar to'ldirish, material va ehtiyot qismlarni o'z o'rnida ishlatishni bilish. taxshlash tekshirish ishlarini bilish.			
5	Ishlab chiqarish uchastkalarida (bo'limlarida) ishlash	Avtokorxona ishlab-chiqarish bo'limlarida karbyurator, injektor, elektrotexnik jihozlarni avtomobillardan yechish, mexanizm va asboblarni joriy ta'mirlash va servis xizmat ko'rsatishga bog'liq shlarni bilishlari kerak. Avtokorxona sex, bo'limlarida ishlab-chiqarishning tartibi belgilarini, joriy ta'mirlash va servis xizmat ko'rsatish postlariga bog'liq jihoz va texnologik ishlarni sexlarda bajarish, ish joylarida xavfsizlik texnikasiga rioya qilishni bilish.	12	A	5
	b) Bitiruv malakaviy ishi oldi amaliyoti				
6	Xavfsizlik texnikasi qoidalari bilan tanishish. Avtotransport korxonasi bilan tanishish.	Xavfsizlik texnikasi qoidalari bilan tanishish. Avtokorxona vazifasi va harakatlanuvchi qismga servis xizmat Ko'rsatish hamda uni saqlash tartibini o'rganish.	6	A	3
7	Tashkiliy diplom oldi amaliy ish. O'quvchilarning ishlab chiqarishda, Korxonadagi muxandis-texnik xodimlar vazifalarida ishlash.	Bo'lim (sex)ning ishlab chiqarish bazasini, ishlab-chiqarishdagi xodimlarni, ishchilarning mehnatini tashkil qilishni hamda mehnatga haq to'lash tizimini o'rganish. Bo'lim (sex) ustalarining lavozimi vazifalarini bilish. Bo'lim (sex)ning ishlab-chiqarish bazasi: -bo'lim (sex)ning tavsifi va undagi dastgohlar; -dastgohlarni joylashtirish; -bo'limdagi texnika xavfsizligi holati va ishlab-chiqarish sanitariyasi; -ishlab-chiqarish bo'limidagi xodimla -xodimlarni kvalifikatsiyasi va mehnat staji bo'yicha xarakteristikasi; -ilg'or ishchilar va ularning ish tajribalari; -ishchilarning malakasini oshirish; -jamoada tarbiyaviy ishlarni tashkil qilish. Mehnatni tashkil qilish: -Bo'lim (sex)ning ish tartibi; -smena vazifasini taqsimlash tartibi va uning bajarilishini nazorat qilish; -ishchi o'rinlarni material va asbob-uskunalari bilan ta'minlash: -bajarilgan ishni qabul qilish va uning sifatini nazorat qilish: -mehnatga haq, to'lash sistemasi.	6	A	3

		Hisob-hisobot hujjatlarini rasmiylashtirishni o'rganish. Harakatlanuvchi qismning, texnik holati hamda harakatlanuvchi qismga texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlashni hisobga olga holda, shina va yoqilg'i moylash materiallari bo'yicha texnik xizmat ko'rsatish grafigini, shina yoqilg'i materiallarini saqlash va ishlatilishini nazorat qilish. Texnik nazorat bo'limining ishini tashkil qilish, texnik nazorat bo'limi ustasi ishini bajarish. Texnik nazorat bo'limining vazifalari va tarkibi hamda ishchilarning vazifalari. Avtomobil dvigatellarini qaytganidan so'ng hamda chiqilishdan oldin tekshirishni o'rganish. Nosozliklar va avariya holatlarida akt hujjatlarini rasmiylashtirish, yo'l varaqasini tuzish va nazorat qilish.			
8	Korxonaning ekspluatatsiya bo'limi ishini O'rganish.	Ekspulatsiya bo'limining vazifalari va tarkibi. Tashiladigan yukning xarakteri. Tashishning yangi ilg'or uslublarini o'rganish. Harakatlanuvchi vositalarning kunlik ishini rejalashtirish.	6	A	3
9	Rejalashtirish bo'limining ishini o'rganish.	Rejalashtirish bo'limining vazifasi va tarkibi. Korxona ish rejasining asosiy ko'rsatkichlari. Tashish tannarxini hisoblash.	12	A	5
10	Ishlab chiqarish ekskursiyasi.	Ishlab chiqarish bo'limlariga ekskursiya.	6	A	3
11	Diplom ishlar uchun olingan hujjatlarni umumlashtirish. Shaxsiy topshiriq va hisobotini rasmiylashtirish	Avtotransport korxonasi ishlab-chiqarish texnika bo'limining ish faoliyati. Rejalashtirish bo'limining ish faoliyati. Ekspulatsiya bo'limining ish faoliyati. -ATK tarixi bo'yicha ma'lumot. -ATK harakatlanuvchi qism to'g'risida ma'lumotlar (turi, soni, sutkada bosib o'tilgan yo'li va boshqalar). ATK (ARZ) bosh rejasini yoki ishlab chiqarish (uchastka) korpusining plani: O'quvchi ish rejasiga moslab bajarilgan ishi va kO'rganlarini yozadi va hisobotda korxona tarixi, ish faoliyatini ifodalaydi. Shuningdek, ishlab-chiqarish bo'limlari mansabdor shaxslarining burchlari, ish faoliyatidagi kamchiliklar, yutuqlar, mavjud kamchiliklarni bartaraf etish yo'llari ko'rsatiladi. Hisobotda korxona bosh plani, boshqarish sxemasi, ishlab chiqarish uchastkalari, sexlarning plani (eskiz holatda jihozlar bilan) aks etgiriladi. Hisobot hajmi 25-30 varroqda qo'lyozmadan iborat bo'lishi kerak.	6	A	
	Jami		96	A	34

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim, ko'nikma va malakalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi. Baholash usullari, savol-javob va amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yhati

1. Shavkat Mirziyoyev "Halqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
2. Shavkat Mirziyoyev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shahsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston"-2017.
3. O..Salimov , J.Kulmuhamedov "Avtomobillarni tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash", "Ilm Ziyo" Toshkent-2017 yil.
4. A.Muhitdinov, J.Qulmuhamedov "Transport vositalarining tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2019 yil.
5. A.I.Kamilov, "Traktor va avtomobillar", "Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi" Toshkent-2007 yil.
6. A.Muhitdinov, V.Sattivaldiyev, Sh.Hakimov "Transport vositalarining tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2014 yil.
7. D.I.Hoshimov "GM-Uzbekistan avtomobillarning konstruksiyasi", "Avtomsan" Toshkent-2017 yil.10. D.I. Hoshimov, G'.N.Mahmudov "Yengil avtomobillarning tuzilishi", "Avtomsan" Toshkent-2019 yil.
8. A.Abdurahmonov Avtomobillarni elektr jihozlarini ishlatish, diagnostika qilish va ta'mirlash (ihtisosliklar bo'yicha) "Ilm Ziyo" 2016yil

Internet manbalari

1. https://kitobsevar.uz/khvp/hrpt_66kpm9sh3hucre8md2shjc0jz3k0hyjssv97trdk1zmg5ku8bculfuh6l859uepd1o0j8cuh294.pdf
2. <https://kitobhon.com/oz/kitob/mehnat-muhofazasi-va-tehnika-havfsizligi>
3. <https://uz.denemetr.com/docs/134/indeh-234700.html>]
4. <http://staff.tiiame.uz/storage/users/516/books/huVOHVRPjPV3N7OSHwRrpV5w9lWkrdNpAiBMkVFc.pdf>
5. https://vaqt.ucoz.com/publ/avtomobillar_olami/avtomobillarni_diagnozlash_va_ularga_tehnik_xizmat_ko'rsatish_va_ta'mirlash_tizimi/2-1-0-12
6. <http://staff.tiiame.uz/storage/users/300/books/Hq9aCFAJwi5DhApSZqeFNbBbctAZgK5rn5HPz4gE.pdf>
7. <https://cyberleninka.ru/article/n/avtotransport-korhonalarida-tehnika-xizmat-ko-rsatish-va-ta-mirlash-ishchilarini-kompetensiyaviy-yondoshuv-asosida-tayyorlash>
8. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.mirodil.avtotest/>
9. https://fvv.uz/uz/handbook/behave_street_roud
10. https://www.google.com/search?q=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+goidalari+60mashg+to%27plami&rlz=1C1IHYC_ruUZ948UZ948&oq=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+goidalari+60mashg+to%27plami&aqs=chrome..69i57j69i58.59262j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8
11. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.chorraha.uz/>

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, PROFESSIONAL TA'LIM
BOSHQARUV HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA
TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH INSTITUTI**

BOSHLANG'ICH PROFESSIONAL TA'LIMNING

**30711404- Avtomobil elektr va elektron jihozlariga xizmat ko'rsatish kasbi
bo'yicha**

Yo'l harakati qoidalar va harakat xavfsizligi fanidan

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	1.“B” yoki “BC” toifali avtomobil haydovchisi.
O'quv rejadagi tartib raqami:	3.3.1
Ajratilgan soat:	180

Toshkent – 2022

O'quv dasturi pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Yer usti transport tizimlari va ularning ekspluatatsiyasi (transport turlari bo'yicha) yo'nalishlari bo'yicha o'quv-metodik birlashmasining 2022-yil 24-avgustdagi 4-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2022-yil 29-avgustdagi 5-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2022-yil 30-avgustdagi 295-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.**

Tuzuvchilar:	J. Kulmuxamedov	Toshkent avtomobil va yo'llar texnikumi direktori
	X.Yo'ldoshev	Toshkent avtomobil va yo'llar texnikumi xo'jalik ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari
	SH.Odilov	Toshkent avtomobil va yo'llar texnikumi maxsus fan o'qituvchisi.
Taqrizchilar:	A.Muxitdinov	Toshkent davlat transport universiteti "Transport vositalari" kafedrasida t.f.d., professor
	A.Najidov	Toshkent davlat transport universiteti "Intellectual transport tizimlari" kafedrasida t.f.n., dotsent Toshkent shahridagi 7-avtobus saroyi tasarruf bo'limi boshlig'i, i.f.n. dotsent

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Yo'l harakati qoidalar va harakat xavfsizligi
Ajratilgan soat	180
O'qituvchining mashg'ulotida qatnashib o'zlashtirilishi lozim bo'lgan mavzular soni	36
Dasturning maqsadi	Bo'lajak avtomobil vositalari haydovchisiga yo'l harakati qoidalar, yo'llarda harakatlanish xavfsizligini ta'minlash, transport vositalarini xavfsiz boshqarish va yo'l transporti hodisasi sodir etilganda jarohatlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatishni o'rgatish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	O'quvchilar ushbu fan dasturini o'zlashtirish natijasida: -yo'llarda harakatlanish qoidalarini; -xaydovchining huquqiy javobgarligini; -yo'l belgilari va chiziqlari talablarini ; -yo'l harakati qoidalarini ; -yuk va yo'lovchi tashish qoidalarini o'rganadi.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> - umumiy qoidalar asosiy tushunchalar, va terminlar, haydovchi, piyoda va yo'lovchilarning vazifalari; - harakat tartibi transport vositalarini to'xtashi va to'xtab turish tartibi; - yo'l belgilari; - o'ling qatnov qismidagi belgilar va ularning tasviri; - yo'llarda harakatni tartibga solish; - chorrahalardan o'tish; - piyodalarning o'tish joylari, umumiy foydalanadigan transport vositalarining to'xtash joylaridan va temir yo'l kesish-malaridan o'tish; - harakatning maxsus sharoitlari; - transport vositalarida odam va yuk tashish; - transport vositalarini texnik holati va jihozlari; - nomer va taniqlik belgilari, ogohlantiruvchi yozuv va qurilmalar; - harakat havfsizligini ta'minlash bo'yicha avtotransport va boshqa tashkilotlar mansabdor shaxslarining vazifalari; - kolonnada harakatlanish. fuqaro mudofaasi bo'yicha haydovchilarning vazifalari; - kirish avtomobilni boshqarish jihozlaridan foydalanish texnikasi; - avtomobilni chegaralangan oraliqda boshqarish; - avtomobilni chorrohalarda va piyodalar o'tish joyida boshqarish; - avtomobilni transport oqimida boshqarish; - avtomobilni kunning qorong'i vaqtida va yetarlicha

	<p>ko'rinmaydigan sharoitlarda boshqarish;</p> <ul style="list-style-type: none"> – avtomobilni murakkab va alohida yo'l sharoitlarida boshqarish; – avtomobilni tejamli boshqarish; – transport hodisasi; – haydovchining kasbiy ishonchliligi; – haydovchi mehnatining psixofiziologik asoslari; – haydovchining ahloqiy hulqi; – avtomobildan foydalanish xususiyatlari; – yo'l sharoitlari; – avtotransport xo'jaliklarida harakat xavfsizligi xizmati ishlarini tashkil qilish; – haydovchining ishlash qobiliyatiga algogol va narkotik moddalarining ta'siri; – umumiy vaziyatlar; – odam anatomiyasi va fiziologiyasi asoslarini; – hayot uchun xavfli holatlar va jarohatlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish; – yo'l-transport hodisalarida jarohatlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish ketma-ketligi; – yo'llarda baxtsiz hodisa tufayli jarohatlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish qoidalarini
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – umumiy qoidalar asosiy tushunchalar, va terminlar, haydovchi, piyoda va yo'lovchilarning vazifalari; – harakat tartibi transport vositalarini to'xtashi va to'xtab turish tartibi; – yo'l belgilari; – yo'lning qatnov qismidagi belgilar va ularning tasviri; – yo'llarda harakatni tartibga solish; – chorrahalaridan o'tish; – piyodalarning o'tish joylari, umum foydalanadigan transport vositalarining to'xtash joylaridan va temir yo'l kesish-malaridan o'tish; – transport vositalarida odam va yuk tashish; – transport vositalarini texnik holati va jihozlari; – nomer va taniqlik belgilari, ogohlantiruvchi yozuv va qurilmalar; – harakat havfsizligini ta'minlash bo'yicha avtotransport va boshqa tashkilotlar mansabdor shaxslarining vazifalari; – avtomobilni chorrahalarda va piyodalar o'tish joyida boshqarish; – avtomobilni transport oqimida boshqarish; – avtomobilni kunning qorong'i vaqtida va yetarlicha ko'rinmaydigan sharoitlarda boshqarish; – avtomobilni tejamli boshqarish; – yo'l-transport hodisasi; – haydovchining kasbiy ishonchliligi;

	<ul style="list-style-type: none"> – haydovchi mehnatining psixofiziologik asoslari; – haydovchining ahloqiy hulqi; – avtotransport xo‘jaliklarida harakat xavfsizligi xizmati ishlarini tashkil qilish; – haydovchining ishlash qobiliyatiga algogol va narkotik moddalarining ta’siri; – umumiy vaziyatlar; – odam anatomiyasi va fiziologiyasi asoslarini; – hayot uchun xavfli holatlar va jarohatlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish; – yo‘l-transport hodisalarida jarohatlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish ketma-ketligi; - yo‘llarda baxtsiz hodisa tufayli jarohatlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish kasbiy faoliyatini mustaqil bajarish
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fanning nomi	fizika, matematika va kimyo, avtomobillar tuzilishi, kasb madaniyati va etikasi, “B” hamda “BC” toifadagi avtotransport vositalarining tuzilishi va ularga servis xizmat ko‘rsatish.
O‘qitishni tashkiliy shakli	<p>N – Nazariy ta’lim;</p> <p>A – Amaliy ta’lim;</p> <p>NA – Nazariy va amaliy ta’lim birgalikda tashkil etiladi;</p> <p>MX – Maxsus xonada o‘tkaziladigan mashg‘ulot.</p>
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhda belgilangan o‘qitish tili asosida
Baholash tartibi	Baholash bo‘yicha amaldagi tartib asosida
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1.	Kirish	Mamlakatimizda harakat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha amalga oshirilayotgan ishlar to'g'risida	2	N	
	I-bo'lim. Yo'l harakati qoidalari.		108	NA	36
2.	Yo'l harakati sohasidagi qonunchilik asoslari.	Yo'l harakati sohasidagi O'zbekiston Respublikasining qonunlari, Vazirlar Mahkamasi, Vazirlik va idoralarning qarorlari hamda meyoriy hujjatlari	2	N	1
3.	Haydovchining huquqiy javobgarligi.	Yo'l harakati qoidalarini buzganlik uchun belgilangan ma'muriy, fuqarolik hamda jinoiy javobgarlik meyorlari.	6	N	2
4.	Umumiy qoidalar. Qoidalarda qo'llaniladigan asosiy tushuncha va atamalar.	Umumiy qoidalar. Yo'l harakati qoidalarining tarixi. Yo'l harakati xavfsizligini ta'minlashda Qoidalarining o'rnini. Qoidalarining umumiy tuzilmasi. Qoidalarda qo'llaniladigan asosiy tushuncha va atamalar.	6	N,A, MX	2
5.	Yo'l harakati ishtirokchilarining vazifalari.	Mexanik transport vositasi haydovchisining yonida olib yurishi shart bo'lgan hujjatlar. Transport vositasidan foydalanishga imkon berish shart bo'lgan holatlar. Transport vositasining harakatlanishini taqiqlovchi shartlar.	6	N,A, MX	2
6.	Yo'l belgilari.	Yo'l harakatini tashkil etishni. Yo'l belgilarining o'rnatilishiga qo'yiladigan talablar. Takrorlanuvchi, mavsumiy va vaqtinchalig umumiy tizimida yo'l belgilarining ahamiyati. Yo'l belgilarining guruhlarik belgilar.	20	N,A, MX	7
7.	Yo'l chiziqlari.	Yo'l harakatini tashkil etishda chiziqlarning ahamiyati. Yo'l chiziqlarining turlari. Yotiq chiziqlar. Yotiq chiziqlarning vazifasi. Har bir yotiq chiziqning rangi va qo'llanish shartlari. Yotiq chiziqlarning talablariga muvofiq haydovchining hatti-harakati. Tik chiziqlar. Tik chiziqlarning vazifasi. Har bir chiziqning qo'llanish shartlari.	6	N,A, MX	2
8.	Harakatlanish tartibi, transport vositalarining to'xtashi va to'xtab	Ogohlantiruvchi ishoralar. Ogohlantiruvchi ishoralarining turlari va vazifasi. Yorug'lik ko'rsatkichi va qo'l bilan beriladigan ogohlantiruvchi ishoralarni berish qoidalari. Quvib o'tishda beriladigan ogohlantiruvchi	20	N,A, MX	6

	turishi.	ishoralar. Tovush ishoralaridan foydalanish ruxsat etilgan holatlar. Ogohlantiruvchi ishoralarni berish qoidalariga rioya etmaslikning xavfli oqibatlari.			
9.	Yo'l harakatini tartibga solish.	Sветофор ishoralarining ahamiyati. Светофор yoki tartibga soluvchining taqiqlovchi ishoralarida to'xtash tartibi. Tartibga soluvchining ishora va ko'rsatmalari svetoforning ishorasi, yo'l belgilari va chiziqlariga zid kelgan holatlarda haydovchi va piyodalarning harakati.	6	N,A, MX	2
10.	Chorralarda harakatlanish.	Chorralarda harakatlanishning umumiy qoidalari. Tramvay haydovchilari imtiyozga ega bo'lgan holatlar. Tartibga solingan chorralar. Светофор ishoralari bilan imtiyoz belgilarining o'zaro munosabati. Tartibga solingan chorralarda harakatlanish tartibi va ketma-ketligi. Tartibga solinmagan chorralar. Teng ahamiyatga ega bo'lmagan yo'llar kesishgan chorralarda harakatlanish tartibi. Teng ahamiyatga ega bo'lgan yo'llar kesishgan chorralarda harakatlanish tartibi.	6	N,A, MX	2
11.	Piyodalar o'tish joylari, yo'nalishli transport vositalarining bekatlari va temir yo'l kesishmalari orqali harakatlanish.	Piyodalar o'tish joylari, yo'nalishli transport vositalarining bekatlari. Tartibga solinmagan piyodalar o'tish joyiga, yo'nalishli transport vositalarining bekatiga yoki "Bolalar guruhini tashish" taniqlik belgilari o'rnatilgan transport vositasiga yaqinlashib kelayotgan haydovchining vazifalari.	8	N,A, MX	3
12.	Harakatlanish-ning alohida shartlari.	Avtomagistrallarda harakatlanish. Avtomagistrallarda kiritilgan taqiqlar. Avtomagistrallarning qatnov qismida va qatnov qismining chetini bildiruvchi chiziqdan o'ng tomonda majburan to'xtagan haydovchilarning vazifalari. Turar joy dahalarida harakatlanish	8	N,A, MX	3
13.	Odam va yuklarni tashish.	Yuk avtomobillarida odam tashishga qo'yiladigan talablar. Harakatni boshlashdan oldin haydovchining vazifalari. Bolalarni tashishda qo'yiladigan qo'shimcha talablar. Odamlarni tashish taqiqlangan holatlar. Transport vositasida yuk tashishda yukni joylashtirish va mahkamlash qoidalari. Transport vositasining o'lchamlaridan chiqib turadigan yuklarni tashish va belgilanishi.	6	N,A, MX	2

14.	Transport vositalarining texnik holati va jihozlanishi.	Umumiy talablar. Transport vositalaridan foydalanish taqiqlangan nosozliklar va shartlar. Transport vositalaridan foydalanish taqiqlangan nosozliklar aniqlanganda haydovchining vazifalari. Yo'l harakati xavfsizligiga tahdid soladigan nosozliklari bo'lgan transport vositalaridan foydalanishning xavfli oqibatlari.	4	N,A, MX	1
15.	Raqam va taniqlik belgilari, ogohlantiruvchi qurilmalar, yozuvlar va belgilar. Velosiped va aravalarni harakatlanishi, shuningdek, hayvonlarni haydab o'tishga doir qo'shimchalar.	Transport vositalarini raqam va taniklik belgilari, ogohlantiruvchi qurilmalar bilan jihozlanishiga bo'lgan talablar. Transport vositalarining raqam va taniklik belgilari, ogohlantiruvchi qurilmalarni o'rnatish qoidalariga amal qilmaslikning xavfli oqibatlari. Velosiped va aravalarni harakatlanishi, shuningdek, hayvonlarni haydab o'tishga doir qo'shimchalar.	4	N,A, MX	1
II-bo'lim. Avtotransport vositalarini xavfsiz boshqarish va harakat xavfsizligi asoslari			48	NA	18
16.	Haydovchi faoliyatining psixofiziologik asoslari.	Haydovchining axborotni sezish kanallari – ko'rish, eshitish va sezish. Ruhiy jarayonlar haqida tushuncha (diqqat, xotira, fikrlash, psixomotorika, his etish va qabul qilish) va ularning avtotransport vositasini boshqaruviga ta'siri.	6	N,A, MX	2
17.	Haydovchi madaniyati va etikasi.	Etika haqida tushuncha. Haydovchining etika meyorlari. Turli yo'l sharoitlarida avtomototransport vositasini boshqarish madaniyati. Haydovchining yo'l harakati boshqa qatnashchilari bilan o'zaro muloqot munosabatlari.	24	N,A, MX	8
18.	Yo'l sharoitlari va zaruriyatdan kelib chiqib, yo'lga chiqishni rejalashtirish.	Yo'l harakatining sharoitidan kelib chiqqan holda yo'lga chiqish zaruriyatini baholash: kunduzi yoki qorong'i paytda, yetarlicha ko'rinmaslik sharoitida, harakatning tig'iz paytida, qatnov qismi qoplamasining holatidan kelib chiqib va h.k.	2	A	1
19.	Avtotransport vositasini boshqaruvida	Oldindagi masofa ko'rinishining uchta asosiy zonasi: uzoq (30-120 soniya), o'rta (12-15 soniya) va yaqin (4-6 soniya). Yo'ldagi	2	A	1

	kuzatishni tashkillashtirish, qabul qilinayotgan axborotning xavflilik darajasini baholash.	sharoitning o'ziga xosligini oldindan bilish uchun ko'rinishning uzoq masofasidan, xatarning xavflilik darajasini bilish uchun o'rta masofasidan va xavfdan himoyalaniшни boshlash uchun yaqin masofasidan foydalanish.			
20.	Avtotransport vositasini boshqarish texnikasi.	Haydovchining avtotransport vositasiga o'tirishi. Haydovchining optimal ish holatini ta'minlash uchun o'rindiqni rostlash va boshqaruv organlaridan foydalanish qulayligini tekshirish.	2	A	1
21.	Avtotransport vositasini boshqarishda haydovchining harakatlari.	Tormozlanish va to'xtash yo'lini baholash. Turli xil tezliklarda avtotransport vositasining atrofida xavfsiz makonni shakllantirish. Haydovchining reaksiya vaqti. Tormoz yuritmasining ish vaqti.	2	A	1
22.	Transport vositalarining foydalanish ko'rsatkichlari.	Transport vositasi ishini samarali va xavfsiz bajarish bo'yicha mumkin bo'lgan ko'rsatkichlar: gabarit o'lchamlari, vazn parametrlari, yuk ko'tarish qobiliyati (yo'lovchilar tashish imkoniyati), tezlik va tormoz xususiyatlari, ag'darilishga, surilib ketishga va yon tomonga sirpanishga qarshi turg'unligi, yoqilg'i tejamkorligi, har xil sharoitlarda foydalanishga moslashish, ishonchlilik.	2	A	1
23.	Murakkab vaziyatlarda haydovchining harakatlari.	Harakatni boshlashda, tormozlashda va burilishda avtotransport vositasi turg'unligining yo'qolishi. Avtotransport vositasining harakatlanishi jarayonida ag'darilib ketish holatlari. Harakatlanish jarayonida avtotransport vositasi turg'unligini saqlash usullari.	2	A	1
24.	To'xtab turish joylari va ularda harakatlanish.	Avtomobillashtirish va to'xtab turish joylariga bo'lgan talablar. To'xtab turish joylari va ularning turlari. Yer osti, ko'p qavatli va boshqa turdagi to'xtab turish joylari. Avtotransport vositasini to'xtab turish joylariga qo'yish bilan bog'liq yo'l-transport hodisalari.	2	A	1
25.	Yo'l-transport hodisalari.	Yo'l-transport hodisasi to'g'risida tushuncha. Yo'l-transport xodisalarining turlari. Yo'l-transport xodisasininng kelib chiqishi sabab va sharoitlari. Yo'l-transport hodisalarining	4	N,A, MX	1

		statistikasi. Yil mavsumlari, haftaning kunlari, sutkaning vaqti, yo'lining toifalari, transport vositalarining turlari va boshqa faktorlar bo'yicha yo'l-transport hodisalarining taqsimlanishi.			
	III -bo'lim. Yo'l-transport hodisasida jabrlanganlarga birinchi yordam ko'rsatish		22	NA	9
26.	Yo'l-transporti hodisalari oqibatida jarohatlanishlarning umumiy tasnifi. Yo'l-transport hodisasidajabrlanuvchilarga tibbiy yordam ko'rsatishning huquqiy asoslari.	Yo'l-transport hodisasining turiga qarab jarohatlanish tasnifi. Transport vositalarining xavfsizlik vositalari bilan jihozlanishi. YTH oqibatida halok bo'lganlar uchun haydovchi, tibbiyot xodimi, qutqaruv va boshqa xizmat xodimlarining javobgarligi.	2		1
27.	Odam anatomiyasi va fiziologiyasi.	Odam organizmining tuzilishi va ishlashi to'g'risida asosiy tushunchalar. Yurak-qon tomirlari, nafas olish, asab va tayanch-harakat tizimlari.	2	N,A, MX	1
28.	Terminal holat. Shok, o'tkir nafas yetishmovchiligi, asfiksiya, hushni yo'qotish sindromi	Terminal holatlarni aniqlash va ularning tasnifi. Hayot va o'lim holatlarining alomatlari, hayot alomatlari mavjudligida reanimatsiyasi (jonlantirish) bo'yicha hatti-harakatlar. Shokning alomat va belgilari.	2	N	1
29.	Yurak-o'pka reanimatsiyasini o'tkazish.	Jabrlanuvchi holatining og'irligini baholash va yurak-o'pka reanimatsiyasini o'tkazish bo'yicha ko'rsatkichlarni aniqlash. Mustaqil nafas olish funksiyasini tiklash. Og'iz bo'shlig'ini tozalash, yuqori nafas olish yo'llaridan havo o'tishini ta'minlash."Og'izdan-og'izga", "Og'izdan-burunga" usullari orqali sun'iy nafas berishni o'tkazish. Havo o'tkazuvchi vositadan foydalanish usuli.	2	N,A, MX	1
30.	Qon oqishi va uni to'xtatish usullari.	Qon oqishining turlari. Qon oqishini to'xtatish usullari (barmoq bilan bosish, siquvchi bog'lam, jgut va buragich-jgutni qo'yish). Burundan, quloqlardan va og'iz bo'shlig'idan qon oqishini to'xtatishning o'ziga xos xususiyatlari. O'pkada va qorin bo'shlig'ida qon oqishi belgilariga shubha bo'lsa, birinchi tibbiy yordam ko'rsatish	2	N,A, MX	1

31.	Jarohatlanishda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. Yarani tozalash va uni bog'lash (desmurgiya).	Jarohatlarning umumiy tasnifi, YTHdagi jarohatlarning o'ziga xos xususiyatlari. Boshning jarohatlanishi. Yumshoq to'qimalarning yopiq jarohatlari. Uzoq vaqt bosilish sindromi va birinchi yordam ko'rsatish usullari. Suyaklarning sinishi, suyak sinishining o'ziga xos ko'rinishlari. Kuyish. Sovuq urishi, cho'kish, issiqlik urishi	2	N,A, MX	1
32.	Transport immobilizatsiyasi	Transport immobilizatsiyasining umumiy prinsiplari. Turli xil shikastlanishlarda transport immobilizatsiyasini qo'yishning o'ziga xos xususiyatlari va qo'llaniladigan vositalar. Transport immobilizatsiyasini qo'yishdagi tipik xatolar va asoratlari.	2	N	1
33.	Bintli bog'lamlarning turlari va ularni qo'yish qoidalari.	Tananing turli qismlariga bog'lam qo'yish usullari. Shaxsiy bog'lovchi paketdan foydalanish qoidalari	2	N,A, MX	
34.	Shoshilinch holatlarda jabrlanuvchilarga va noadekvat holatidagi jabrlanuvchilarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish.	O'tkir yurak-qon yetishmovchiligida, gipertonik kriz, qandli diabet komasi va bronxial astma xurujida birinchi tibbiy yordam ko'rsatishning xususiyatlari. Zaharlanishning ko'rinishi, alomatlari va birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. Qorin bo'shlig'i organlari o'tkir kasallanishlarining ko'rinishi. Psixik reaksiyalar va noadekvat holatlar. Tutqanoq tutishi.	2	N,A, MX	1
35.	Yo'l-transport hodisasidajabrlanuvchilarni davolash muassasasiga transportirovka qilishning o'ziga xosligi.	Jabrlanuvchilarni zambilda tashish qoidalari. Jabrlanuvchilarni qo'lda tashish usullari. Turli xildagi shikastlanishlarda tashishning o'ziga xos xususiyatlari. Tashishda vujudga kelishi mumkin bo'lgan turli xil jarohatlarning oldini olish.	2	N,A, MX	1
36.	Tibbiy qutichadan foydalanish qoidalari.	Tibbiy qutichaning tarkibi. Tibbiy quticha tarkibidagi vositalardan foydalanish	2	N,A, MX	
	Jami		180	N,A, MX	63

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati:

1. Shavkat Mirziyoyev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston"-2017.
2. J.Qulmuxamedov va boshq.Yo'l harakati qoidalari va harakat xavfsizligi Niso poligraf 2017
3. YE.Karimov Avtotransport vositalarida yuk va yo'lovchilarni tashishni tashkilot Davr 2017
4. O'.Yuldoshev Mexnat muhofazasiva texnika xavfsizligiDavr 2017
5. O.Salimov, J.Qulmuxamedov Avtomobillar tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash Ilm Ziya 2017
6. A.Alaberganov Kasb etikasi va psixologiyasi Cho'lpon 2017
7. J.R.Qulmuxamedov Avtotransport vositalarida yo'lovchilar tashishni tashkil etishl ImZiya 2016
8. Azizov K.X.va b. " Yo'l xarakati koidalari va xavfsizligi' .Toshkent-2008-yil. Chulpon-2009 yil 226-227 betlar.
9. Kulmuxamedov J.R. "Yo'l transport hodisasida shikastlanishlarda birinchi yordam ko'rsatish" Toshkent-2008-yil

Internet manbalari

1. https://kitobsevar.uz/khvp/hrpt_66kpm9sh3hucre8md2shjc0jz3k0hyjssv97trdk1zmg5ku8bculfuh6l859uepd1o0j8cuh294.pdf
2. <https://kitobhon.com/oz/kitob/mehnat-muhofazasi-va-tehnika-havfsizligi>
3. [https://uz.denemetr.com/docs/134/indeh-234700.html \]](https://uz.denemetr.com/docs/134/indeh-234700.html)
4. <http://staff.tiiame.uz/storage/users/516/books/huVOHVRPjPV3N7OSHwRrpV5w9lWkrdNpAiBMkVFc.pdf>
5. https://vaqt.ucoz.com/publ/avtomobillar_olami/avtomobillarni_diagnozlash_va_ularga_tehnik_xizmat_ko'rsatish_va_ta'mirlash_tizimi/2-1-0-12
6. <http://staff.tiiame.uz/storage/users/300/books/Hq9aCFAJwi5DhApSZqeFNbBbctAZgK5rn5HPz4gE.pdf>
7. <https://cyberleninka.ru/article/n/avtotransport-korhonalarida-tehnika-xizmat-ko-rsatish-va-ta-mirlash-ishchilarini-kompetensiyaviy-yondoshuv-asosida-tayyorlash>
8. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.mirodil.avtotest/>
9. https://fvv.uz/uz/handbook/behave_street_roud
10. https://www.google.com/search?q=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidalari+60mashg+to%27plami&rlz=1C1IHYC_ruUZ948UZ948&oq=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidalari+60mashg+to%27plami&aqs=chrome..69i57j69i58.59262j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8
11. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.chorraha.uz/>

**O O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, PROFESSIONAL TA'LIM
BOSHQARUV HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA
TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH INSTITUTI**

BOSHLANG'ICH PROFESSIONAL TA'LIMNING

**30711404- Avtomobil elektr va elektron jihozlariga xizmat ko'rsatish kasbi
bo'yicha**

**"B" toifadagi avtotransport vositalarining tuzilishi va servis xizmat ko'rsatish
fanidan**

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	1. "B" yoki "BC" toifali avtomobil haydovchisi.
O'quv rejadagi tartib raqami:	3.3.2.
Ajratilgan soat:	40

Toshkent – 2022

O'quv dasturi pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Yer usti transport tizimlari va ularning ekspluatatsiyasi (transport turlari bo'yicha) yo'nalishlari bo'yicha o'quv-metodik birlashmasining 2022-yil 24-avgustdagi 4-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2022-yil 29-avgustdagi 5-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2022-yil 30-avgustdagi 295-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.**

Tuzuvchilar:	J. Kulmuxamedov	Toshkent avtomobil va yo'llar texnikumi direktori
	X.Yo'ldoshev	Toshkent avtomobil va yo'llar texnikumi xo'jalik ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari
	SH.Odilov	Toshkent avtomobil va yo'llar texnikumi maxsus fan o'qituvchisi.
Taqrizchilar:	A.Muxitdinov	Toshkent davlat transport universiteti "Transport vositalari" kafedrası t.f.d., professor
	A.Najidov	Toshkent davlat transport universiteti "Intellectual transport tizimlari" kafedrası t.f.n., dotsent Toshkent shahridagi 7-avtobus saroyi tasarruf bo'limi boshlig'i, i.f.n. dotsent

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	“B” toifadagi avtotransport vositalarining tuzilishi va servis xizmat ko'rsatish.
Ajratilgan soat	40
O'qituvchining mashg'ulotida qatnashib o'zlashtirilishi lozim bo'lgan mavzular soni	14
Dasturning maqsadi	Avtomobillar klassifikatsiyasi. Avtomobillar umumiy tuzilishi va ularga servis xizmat ko'rsatish hamda ularning tavsifnomalari haqidagi bilimlarni o'rganish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	O'quvchilar ushbu fan o'quv dasturini o'zlashtirish natijasida: - avtomobil mexanizmlari, asboblari va detallarini; - ichki yonuv dvigatelida sodir bo'layotgan jarayonlarni; - o't oldirish, elektr ta'minoti va ishga tushirish tizimlariga servis xizmat ko'rsatishni; - zamonaviy avtomobillarning tuzilishini; - avtomobil dvigatellari tuzilishi va servis xizmat ko'rsatishni; - avtomobillarni ekspluatatsion xususiyatlarini; - mexanizmlar, asboblari, detallarning tuzilishi va ishlashini o'rganish bo'yicha nazariy va amaliy bilimlarga ega bo'ladi.
Bilimlar	– dvigatelning umumiy tuzilishi va ishlashi; – sovitish tizimi; – moylash tizimi; – ta'minlash tizimi; – elektr energiyasining manba va iste'molchilari; – transmissiyaning vazifasi va umumiy tuzilishi; – yurish qismi; – tormoz tizimi; – rul boshqarmasi; – aktiv va passiv xavfsizlik tizimlari;
Ko'nikmalar	– avtotransport vositalariga servis xizmat ko'rsatishning turlari va davriyligi; – xavfsizlik texnikasi va atrof muhitni muhofaza qilish; – avtotransport vositalarida amalda uchraydigan nosozliklar va ularni bartaraf etish usullari;
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fanning nomi	fizika, matematika, kimyo texnik mexanika, elektrotexnika va elektronika asoslari, mahsulot sifatini standartlashtirish va metrologiya asoslari hamda chizmachilik, avtomobillar tuzilishi, avtomobillarga servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash.
O'qitishni tashkiliy shakli	N- Nazariy, A – Amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhda belgilangan o'qitish tili asosida
Baholash tartibi	Baholash bo'yicha amaldagi tartib asosida
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
I-bo'lim. "B" toifadagi avtotransport vositalarining tuzilishi					
1.	"B" toifadagi avtotransport vositalarining umumiy tuzilishi.	Yengil avtomobillarning vazifasi va tasnifi. Umumiy tuzilishi. Asosiy agregat, uzellar, mexanizmlar va tizimlarning vazifasi, joylashishi xamda uzaro boglanishi. Avtotransport vositlarining kiskacha texnik tavsiflari. Boshkaruv organlari. Xaydovchini axborot bilan taminlaydigan vositalar. Boshlarishni avtomatlashtirish tizimlari. Avtomobil salonida shinamlikni yaratish va taminlash vositalari. Elektromobillarning umumiy tuzilishi.	2	N	1
2.	Dvigatellarning umumiy tuzilishi va ishlashi.	Benzin va dizel yoilgisida ishlaydigan dvigatellarning vazifasi, tuzilishi va ishlash prinsipi. Suyultirilgan neft gazi va sikilgan tabiiy gazda ishlaydigan dvigatellar. Krivoship-shatun mexanizmining vazifasi, tuzilishi va ishlashi. Gaz taksimlash mexanizmining vazifasi, tuzilishi va ishlashi. Elektromobillarning tuzilishi va ishlashi.	2	N/A	1
3.	Sovitish tizimi.	Sovitish tizimining vazifasi va turlari. Sovitish tizimining ishlash sxemasi. Sovitish suyuiliklari va ularga kuyiladigan talablar. Dvigatelning issiklik rejimi. Sovitish asboblarining vazifasi va joylashishi. Dvigatelni ishga tushirishdan oldingi kizdirish vositalari.	2	N/A	1
4.	Moylash tizimi.	Moylash tizimining vazifasi. Moylash tizimining ishlash sxemasi. Detallarning ishkalanish yuzalariga moyni uzatish usullari. Dvigatellarda kulaniladigan moylar, ularning asosiy xususiyatlari va rusumlanishi. Moyning bosimini nazorat kilish. Dvigatelda moyni sovitish va tozalash usullari.	2	N	1
5.	Taminlash tizimi.	Turli xildagi (benzin, dizel va gaz) yokilgilarda ishlaydigan dvigatellar taminlash tizimining vazifasi, tuzilishi va ishlashi. Avtomobil dvigatellari uchun kulaniladigan yokilgilarning turi, tasnifi va xususiyatlari. Taminlash tizimining sxemalari. Yokilgini, xavoni tozalash va uzatish asboblarining vazifasi, joylashishi, umumiy tuzilishi va ishlashi.	2	N	1
6.	Elektr energiyasining manbai va istemolchilari.	Akkumulyator batareyasining vazifasi va turlari. Akkumulyator batareyalarining rusumlanishi va xususiyatlari. Elektrolit va u bilan ishlaganda extiyot choralari. Akkumulyator batareyalariga texnik xizmat kursatish. Generatorning vazifasi, tuzilishi va	4	N/A	1

		ishlashi. Startyorning vazifasi, tuzilishi va ishlashi. Ut oldirish tizimining vazifasi, tuzilishi va ishlashi. Tashki yoruglik asboblari, yoruglik va tovush ishorasi, nazorat-ulchov asboblari, oyna tozalagich va oyna yuvgichlar, salonni isitish va shamollatish tizimlarining vazifasi va ishlashi.			
7.	Transmissiyaning vazifasi va umumiy tuzilishi.	Transmissiyaning vazifasi va umumiy tuzilishi. Turli yuritmalı transmissiyalarning sxemalari. Bir va bir nechta yetaklovchi ukli transmissiyalarning sxemalari. Transmissiya agregatlarini, uzellarini va detallarini moylash usullari. Transmissiya moylari va konsistent surkovlar, ularning kullanilishi, asosiy xususiyatlari varusumlanishi. Ilashish mexanizmi, uning vazifasi, umumiy tuzilishi va ishlashi. Mexanik xamda gidravlik yuritmalı ilashish mexanizmining yuritmasini sozlash. Uzatmalar kutisining vazifasi. Uzatmalar kutisining turlari. Uzatmalar nisbati. Uzatmalarni almashtirish sxemasi. Uzatmalar kutisining tuzilishi va ishlashi. Taksimlash kutisining vazifasi, tuzilishi va ishlashi. Kuvvat olish kutisining vazifasi, tuzilishi va ishlashi. Avtomat uzatmalar kutisining tuzilishi va ishlashi. Kardan uzatmasi va yetaklovchi gildiraklar yuritmalarining vazifasi, tuzilishi va ishlashi. Asosiy uzatma differensial va yarim ukklar. Transmissiyada sodir buladigan nosozliklar, ularning alomatlariva sabablari, ularni bartaraf etish usullari.	4	N/A	1
8.	Yurish qismi.	Yurish qismi. Oldingi boshkariladigan kuprik. Osmalarning turlari. Amortizatorlarning vazifasi va ishlashi. Oldingi osmaning vazifasi va tuzilishi. Oldingi osma detallarining ishlashi. Oldingi gildiraklarning urnatilish burchagi. Orka osmaning tuzilishi va ishlashi. Gildiraklar va shinalarning tuzilishi, gildiraklarning maxkamlanishi. Shina va disklarning rusumlanishi. Shinalardagi xavo bosimlarining meyorlari. Shinalardagi xavo bosimini rostlash tizimi. Shatakka oladigan kurilma. Egarli- ulovchi kurilma. Lebedka.	2	N	1
9.	Tormoz tizimi.	Tormoz tizimlarining vazifasi va turlari. Tormoz tizimlarinig sxemasi va ishlash prinsipi. Gidravlik yuritmalı tormoz tizimining tuzilishi va ishlashi. Tormoz suyuukliklari, ularning xususiyati va rusumlanishi. Yordamchi tormoz tizimining vazifasi, tuzilishi va ishlashi. Tormoz tizimidagi nosozliklar, ularning alomatlari va sabablari. "ABS" tormoz tizimining tuzilishi va ishlashi.	4	N/A	1
10.	Rul boshqarmasi.	Rul boshkarmasining vazifasi, joylashishi, umumiy tuzilishi va ishlashi. Rul mexanizmi, rul yuritmasi, rul boshkarmasining kuchaytirgichi,	4	N/A	1

		boshkaraladigan gildiraklar yuritmasi. Rul boshkarmasiga kuyiladigan asosiy talablar. Rul boshkarmasidagi nosozliklar, ularning alomatlar va sabablari.			
11.	Aktiv va passiv xavfsizlik tizimlari.	Aktiv xavfsizlik tizimlarining turlari: gildiraklarni jilmayaylanishiga karshi, sirpanib tormozlanishiga karshi tizimlar, tormoz kuchlarini taksimlash tizimi va boshkalar. Parktronik tizimi, vazifasi va ulardan xarakatlanishda foydalanish. Xaydovchining passiv xavfsizligi. Xavfsizlik kamarlari, xavfsizlik yostiklari, bolalarni ushlab turuvchi maxsus kurilmalar. Ularning vazifasi va yul-transport xodisasi yuz berganda afzalligi.	2	N	1
II-bo'lim. "B" toifadagi avtotransport vositalariga servis xizmat ko'rsatish.					
12.	"B" toifadagi avtotransport vositalariga servis xizmat ko'rsatishning turlari va davriyligi.	Foydalaniladigan materiallar va ularning vazifasi. Shinalar va akkumulyator batareyalarini muddatdan oldin ishdan chikishi va ekspluatatsion materiallarining jadal sarfini keltirib chikaruvchi sabablar. Shinalar va akkumulyator batareyalarining ishlatish muddatlari. Avtomobillarda yonilgi sarfining meyorlari. Xavo xarorati past bulganda, toglik xududlarda va ogir yul sharoitlarida yonilgi sarfining mikdorlari. Motor va transmission moylar, yopishkok surkovlar va maxsus suyukliklar sarfining meyorlari. Shina va akkumulyator batareyalarining ishlatish muddatlarini uzaytirish, yonilgi-moylash va ekspluatatsion materiallar sarfini tejash usullari.	2	N/A	1
13.	Xavfsizlik texnikasi va atrof-muxitni muhofaza qilish.	Avtotransport vositalarini ekspluatatsiyasida xavfsizlikka kuyiladigan asosiy talablar. Chikindi gazlar, benzin va xar xil ekspluatatsion suyukliklar bilan zaxarlanish xavfi. Elektr jixozlaridan foydalanishda xavfsizlik koidalari. Texnik xizmat kursatish va mayda nosozliklarni tuzatishda mexnat muhofazasi. Yuk ortish va tushirish va tashishda xamda shinalarni yechish va montaj kilishda mexnat xavfsizligi. Yongin xavfsizligi va yonginni uchirish koidalari. Avtotransport vositasini ekspluatatsiya kilishda va tamirlashda atrof-muxitni saklash buyicha kilinadigan asosiy ishlar. Avtomobildan ishlab chikarilayotgan gazlarning mikdori va zaxarlilik darajasini kamaytirish buyicha bajaraladigan ishlar.	2	N/A	1
14.	"B" toifadagi avtotransport vositalarida amalda uchraydigan nosozliklar va ularni bartaraf	Dvigatel ishga tushmayapti. Dvigatelni ishlashida turli xil shovkinlar mavjud. Chikayotgan chikindi gazlardagi tutunning kurinishi. (kuk, kora, ok). Dvigatelning kizib ketishi. Dvigateldagi moy bosiming pasayib ketishi. Dvigatel tulik kuvvatga erisha olmayapti. Rul chamberaging erkin	6	N/A	1

	qilish usullari.	aylanishi ortib ketgan. Rul chambaragi kiyinchilik bilan aylanmokda. Tormozlanish samaradorligi yetarli emas. Gildiraklarning tormozlanishdan keingi xolati bir xil emas. Tormozlashda avtomobil yonga surilib yoki sirpanib ketmokda.			
	Jami		40	N/A	14

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi. Baholash usullari savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati.

1. O.U.Salimov "Avtomobillarni tuzilishi, servis xizmat ko'rsatish va ta'mirlash", "Ilm Ziyo" Toshkent-2014yil.
2. A.Muxitdinov, J.Qulmuxamedov "Transport vositalarining tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2019yil.
3. G'.N.Maxmudov "Avtotransport vositalarining elektrjixozlari", "Ilm Ziyo" Toshkent-2014yil.
4. A.I.Komilov, Q.A.Sharipov, N.T.Umirov, Z.Y.Yusupov "Traktor va avtomobillar", "Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi" Toshkent-2007yil.
5. A.Muxitdinov, V.Sattivaldiyev, Sh.Xakimov "Transport vositalarinig tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2014yil.
6. D.I.Xoshimov "GM-Uzbekistan avtomobillarning konstruksiyasi", "Avtomsan" Toshkent-2017yil.

Internet saytlar.

1. https://kitobsevar.uz/khvp/hrpt_66kpm9sh3hucre8md2shjc0jz3k0hyjssv97trdk1zmg5ku8bculguh6l859uepd1o0j8cuh294.pdf
2. <https://kitobhon.com/oz/kitob/mehnat-muhofazasi-va-tehnika-havfsizligi>
3. <https://uz.denemetr.com/docs/134/indeh-234700.html>]
4. <http://staff.tiame.uz/storage/users/516/books/huVOHVRPjPV3N7OSHwRrpV5w9lWkr dNpAiBMkVFc.pdf>
5. https://vaqt.ucoz.com/publ/avtomobillar_olami/avtomobillarni_diagnozlash_va_ularg_a_tehnik_xizmat_ko'rsatish_va_ta'mirlash_tizimi/2-1-0-12
6. <http://staff.tiame.uz/storage/users/300/books/Hq9aCFAJwi5DhApSZqeFNbBbctAZgK5rn5HPz4gE.pdf>
7. <https://cyberleninka.ru/article/n/avtotransport-korhonalarda-tehnika-xizmat-ko-rsatish-va-ta-mirlash-ishchilarini-kompetensiyaviy-yondoshuv-asosida-tayyorlash>
8. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.mirodil.avtotest/>
9. <https://fvv.uz/uz/handbook/behav street roud>
10. <https://www.google.com/search?q=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidalari+60mas hg+to%27plami&rlz=1C1IHYC ruUZ948UZ948&oq=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoi>

[dalari+60mashg+to%27plami&aqs=chrome..69i57j69i58.59262j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8](#)

11. [https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.chorraha.uz/](#)

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, PROFESSIONAL TA'LIM
BOS HQARUV HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA
TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH INSTITUTI**

BOSHLANG'ICH PROFESSIONAL TA'LIMNING

**30711404- Avtomobil elektr va elektron jihozlariga xizmat ko'rsatish kasbi
bo'yicha**

Yo'l harakati qoidolari va harakat xavfsizligi fanidan

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	1. "B" yoki "BC" toifali avtomobil haydovchisi.
O'quv rejadagi tartib raqami:	3.3.1
Ajratilgan soat:	180

Toshkent –2022

O'quv dasturi pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Yer usti transport tizimlari va ularning ekspluatatsiyasi (transport turlari bo'yicha) yo'nalishlari bo'yicha o'quv-metodik birlashmasining 2022-yil 24-avgustdagi 4-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2022-yil 29-avgustdagi 5-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2022-yil 30-avgustdagi 295-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.**

Tuzuvchilar:	J. Kulmuxamedov	Toshkent avtomobil va yo'llar texnikumi direktori
	X.Yo'ldoshev	Toshkent avtomobil va yo'llar texnikumi xo'jalik ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari
	SH.Odilov	Toshkent avtomobil va yo'llar texnikumi maxsus fan o'qituvchisi.
Taqrizchilar:	A.Muxitdinov	Toshkent davlat transport universiteti "Transport vositalari" kafedrasida t.f.d., professor
	A.Najidov	Toshkent davlat transport universiteti "Intellectual transport tizimlari" kafedrasida t.f.n., dotsent Toshkent shahridagi 7-avtobus saroyi tasarruf bo'limi boshlig'i, i.f.n. dotsent

37. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Yo'l harakati qoidalar va harakat xavfsizligi
Ajratilgan soat	180
O'qituvchining mashg'ulotida qatnashib o'zlashtirilishi lozim bo'lgan mavzular soni	36
Dasturning maqsadi	Bo'lajak avtomobil vositalari haydovchisiga yo'l harakati qoidalar, yo'llarda harakatlanish xavfsizligini ta'minlash, transport vositalarini xavfsiz boshqarish va yo'l transporti hodisasi sodir etilganda jarohatlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatishni o'rgatish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	O'quvchilar ushbu fan dasturini o'zlashtirish natijasida: -yo'llarda harakatlanish qoidalarini; -xaydovchining huquqiy javobgarligini; -yo'l belgilari va chiziqlari talablarini ; -yo'l harakati qoidalarini ; -yuk va yo'lovchi tashish qoidalarini o'rganadi.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> - umumiy qoidalar asosiy tushunchalar, va terminlar, haydovchi, piyoda va yo'lovchilarning vazifalari; - harakat tartibi transport vositalarini to'xtashi va to'xtab turish tartibi; - yo'l belgilari; - o'ling qatnov qismidagi belgilar va ularning tasviri; - yo'llarda harakatni tartibga solish; - chorrahalardan o'tish; - piyodalarning o'tish joylari, umumiy foydalanadigan transport vositalarining to'xtash joylaridan va temir yo'l kesish-malaridan o'tish; - harakatning maxsus sharoitlari; - transport vositalarida odam va yuk tashish; - transport vositalarini texnik holati va jihozlari; - nomer va taniqlik belgilari, ogohlantiruvchi yozuv va qurilmalar; - harakat havfsizligini ta'minlash bo'yicha avtotransport va boshqa tashkilotlar mansabdor shaxslarining vazifalari; - kolonnada harakatlanish. fuqaro mudofaasi bo'yicha haydovchilarning vazifalari; - kirish avtomobilni boshqarish jihozlaridan foydalanish texnikasi; - avtomobilni chegaralangan oraliqda boshqarish; - avtomobilni chorrohalarda va piyodalar o'tish joyida boshqarish; - avtomobilni transport oqimida boshqarish; - avtomobilni kunning qorong'i vaqtida va yetarlicha

	<p>ko'rinmaydigan sharoitlarda boshqarish;</p> <ul style="list-style-type: none"> – avtomobilni murakkab va alohida yo'l sharoitlarida boshqarish; – avtomobilni tejamli boshqarish; – transport hodisasi; – haydovchining kasbiy ishonchliligi; – haydovchi mehnatining psixofiziologik asoslari; – haydovchining ahloqiy hulqi; – avtomobildan foydalanish xususiyatlari; – yo'l sharoitlari; – avtotransport xo'jaliklarida harakat xavfsizligi xizmati ishlarini tashkil qilish; – haydovchining ishlash qobiliyatiga algogol va narkotik moddalarining ta'siri; – umumiy vaziyatlar; – odam anatomiyasi va fiziologiyasi asoslarini; – hayot uchun xavfli holatlar va jarohatlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish; – yo'l-transport hodisalarida jarohatlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish ketma-ketligi; – yo'llarda baxtsiz hodisa tufayli jarohatlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish qoidalarini
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – umumiy qoidalar asosiy tushunchalar, va terminlar, haydovchi, piyoda va yo'lovchilarning vazifalari; – harakat tartibi transport vositalarini to'xtashi va to'xtab turish tartibi; – yo'l belgilari; – yo'lning qatnov qismidagi belgilar va ularning tasviri; – yo'llarda harakatni tartibga solish; – chorrahalaridan o'tish; – piyodalarning o'tish joylari, umum foydalanadigan transport vositalarining to'xtash joylaridan va temir yo'l kesish-malaridan o'tish; – transport vositalarida odam va yuk tashish; – transport vositalarini texnik holati va jihozlari; – nomer va taniqlik belgilari, ogohlantiruvchi yozuv va qurilmalar; – harakat havfsizligini ta'minlash bo'yicha avtotransport va boshqa tashkilotlar mansabdor shaxslarining vazifalari; – avtomobilni chorrahalarda va piyodalar o'tish joyida boshqarish; – avtomobilni transport oqimida boshqarish; – avtomobilni kunning qorong'i vaqtida va yetarlicha ko'rinmaydigan sharoitlarda boshqarish; – avtomobilni tejamli boshqarish; – yo'l-transport hodisasi; – haydovchining kasbiy ishonchliligi;

	<ul style="list-style-type: none"> – haydovchi mehnatining psixofiziologik asoslari; – haydovchining ahloqiy hulqi; – avtotransport xo‘jaliklarida harakat xavfsizligi xizmati ishlarini tashkil qilish; – haydovchining ishlash qobiliyatiga algogol va narkotik moddalarining ta’siri; – umumiy vaziyatlar; – odam anatomiyasi va fiziologiyasi asoslarini; – hayot uchun xavfli holatlar va jarohatlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish; – yo‘l-transport hodisalarida jarohatlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish ketma-ketligi; – yo‘llarda baxtsiz hodisa tufayli jarohatlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish kasbiy faoliyatini mustaqil bajarish
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fanning nomi	fizika, matematika va kimyo, avtomobillar tuzilishi, kasb madaniyati va etikasi, “B” hamda “BC” toifadagi avtotransport vositalarining tuzilishi va ularga servis xizmat ko‘rsatish.
O‘qitishni tashkiliy shakli	<p>N – Nazariy ta’lim;</p> <p>A – Amaliy ta’lim;</p> <p>NA – Nazariy va amaliy ta’lim birgalikda tashkil etiladi;</p> <p>MX – Maxsus xonada o‘tkaziladigan mashg‘ulot.</p>
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhda belgilangan o‘qitish tili asosida
Baholash tartibi	Baholash bo‘yicha amaldagi tartib asosida
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1.	Kirish	Mamlakatimizda harakat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha amalga oshirilayotgan ishlar to'g'risida	2	N	
	I-bo'lim. Yo'l harakati qoidalari.		108	NA	36
2.	Yo'l harakati sohasidagi qonunchilik asoslari.	Yo'l harakati sohasidagi O'zbekiston Respublikasining qonunlari, Vazirlar Mahkamasi, Vazirlik va idoralarning qarorlari hamda meyoriy hujjatlari	2	N	1
3.	Haydovchining huquqiy javobgarligi.	Yo'l harakati qoidalarini buzganlik uchun belgilangan ma'muriy, fuqarolik hamda jinoiy javobgarlik meyorlari.	6	N	2
4.	Umumiy qoidalar. Qoidalarda qo'llaniladigan asosiy tushuncha va atamalar.	Umumiy qoidalar. Yo'l harakati qoidalarining tarixi. Yo'l harakati xavfsizligini ta'minlashda Qoidalarining o'рни. Qoidalarining umumiy tuzilmasi. Qoidalarda qo'llaniladigan asosiy tushuncha va atamalar.	6	N/A	2
5.	Yo'l harakati ishtirokchilarining vazifalari.	Mexanik transport vositasi haydovchisining yonida olib yurishi shart bo'lgan hujjatlar. Transport vositasidan foydalanishga imkon berish shart bo'lgan holatlar. Transport vositasining harakatlanishini taqiqlovchi shartlar.	6	N/A	2
6.	Yo'l belgilari.	Yo'l harakatini tashkil etishnii. Yo'l belgilarining o'rnatilishiga qo'yiladigan talablar. Takrorlanuvchi, mavsumiy va vaqtinchalng umumiy tizimida yo'l belgilarining ahamiyati. Yo'l belgilarining guruhlarik belgilar.	20	N,A ,MX	7
7.	Yo'l chiziqlari.	Yo'l harakatini tashkil etishda chiziqlarning ahamiyati. Yo'l chiziqlarining turlari. Yotiq chiziqlar. Yotiq chiziqlarning vazifasi. Har bir yotiq chiziqning rangi va qo'llanish shartlari. Yotiq chiziqlarning talablariga muvofiq haydovchining hatti-harakati. Tik chiziqlar. Tik chiziqlarning vazifasi. Har bir chiziqning qo'llanish shartlari.	6	N,A ,MX	2
8.	Harakatlanish tartibi, transport vositalarining to'xtashi va to'xtab	Ogohlantiruvchi ishoralar. Ogohlantiruvchi ishoralarning turlari va vazifasi. Yorug'lik ko'rsatkichi va qo'l bilan beriladigan ogohlantiruvchi ishoralarni berish qoidalari.	20	N,A ,MX	6

	turishi.	Quvib o'tishda beriladigan ogohlantiruvchi ishoralar. Tovush ishoralaridan foydalanish ruxsat etilgan holatlar. Ogohlantiruvchi ishoralarni berish qoidalariga rioya etmaslikning xavfli oqibatlar.			
9.	Yo'l harakatini tartibga solish.	Svetofoor ishoralarining ahamiyati. Svetofoor yoki tartibga soluvchining taqiqlovchi ishoralarida to'xtash tartibi. Tartibga soluvchining ishora va ko'rsatmalari svetofoorning ishorasi, yo'l belgilari va chiziqlariga zid kelgan holatlarda haydovchi va piyodalarning harakati.	6	N/A	2
10.	Chorrahalarida harakatlanish.	Chorrahalarida harakatlanishning umumiy qoidalar. Tramvay haydovchilari imtiyozga ega bo'lgan holatlar. Tartibga solingan chorrahalar. Svetofoor ishoralari bilan imtiyoz belgilarining o'zaro munosabati. Tartibga solingan chorrahalarida harakatlanish tartibi va ketma-ketligi. Tartibga solinmagan chorrahalar. Teng ahamiyatga ega bo'lmagan yo'llar kesishgan chorrahalarida harakatlanish tartibi. Teng ahamiyatga ega bo'lgan yo'llar kesishgan chorrahalarida harakatlanish tartibi.	6	N,A ,MX	2
11.	Piyodalar o'tish joylari, yo'nalishli transport vositalarining bekatlari va temir yo'l kesishmalari orqali harakatlanish.	Piyodalar o'tish joylari, yo'nalishli transport vositalarining bekatlari. Tartibga solinmagan piyodalar o'tish joyiga, yo'nalishli transport vositalarining bekatiga yoki "Bolalar guruhini tashish" taniqlik belgilari o'rnatilgan transport vositasiga yaqinlashib kelayotgan haydovchining vazifalari.	8	N,A ,MX	3
12.	Harakatlanish-ning alohida shartlari.	Avtomagistrallarda harakatlanish. Avtomagistrallarda kiritilgan taqiqlar. Avtomagistrallarining qatnov qismida va qatnov qismining chetini bildiruvchi chiziqdan o'ng tomonda majburan to'xtagan haydovchilarning vazifalari. Turar joy dahalarida harakatlanish	8	N,A ,MX	3
13.	Odam va yuklarni tashish.	Yuk avtomobillarida odam tashishga qo'yiladigan talablar. Harakatni boshlashdan oldin haydovchining vazifalari. Bolalarni tashishda qo'yiladigan qo'shimcha talablar. Odamlarni tashish taqiqlangan holatlar. Transport vositasida yuk tashishda yukni joylashtirish va mahkamlash qoidalar. Transport vositasining o'lchamlaridan chiqib turadigan yuklarni tashish va belgilanishi.	6	N,A ,MX	2

14.	Transport vositalarining texnik holati va jihozlanishi.	Umumiy talablar. Transport vositalaridan foydalanish taqiqlangan nosozliklar va shartlar. Transport vositalaridan foydalanish taqiqlangan nosozliklar aniqlanganda haydovchining vazifalari. Yo'l harakati xavfsizligiga tahdid soladigan nosozliklari bo'lgan transport vositalaridan foydalanishning xavfli oqibatlari.	4	N,A ,MX	1
15.	Raqam va taniqlik belgilari, ogohlantiruvchi qurilmalar, yozuvlar va belgilar. Velosiped va aravalarni harakatlanishi, shuningdek, hayvonlarni haydab o'tishga doir qo'shimchalar.	Transport vositalarini raqam va taniklik belgilari, ogohlantiruvchi qurilmalar bilan jihozlanishiga bo'lgan talablar. Transport vositalarining raqam va taniklik belgilari, ogohlantiruvchi qurilmalarni o'rnatish qoidalariga amal qilmaslikning xavfli oqibatlari. Velosiped va aravalarni harakatlanishi, shuningdek, hayvonlarni haydab o'tishga doir qo'shimchalar.	4	N,A ,MX	1
II-bo'lim. Avtotransport vositalarini xavfsiz boshqarish va harakat xavfsizligi asoslari			48	NA	18
16.	Haydovchi faoliyatining psixofiziologik asoslari.	Haydovchining axborotni sezish kanallari – ko'rish, eshitish va sezish. Ruhiy jarayonlar haqida tushuncha (diqqat, xotira, fikrlash, psixomotorika, his etish va qabul qilish) va ularning avtotransport vositasini boshqaruviga ta'siri.	6	N,A ,MX	2
17.	Haydovchi madaniyati va etikasi.	Etika haqida tushuncha. Haydovchining etika meyorlari. Turli yo'l sharoitlarida avtomototransport vositasini boshqarish madaniyati. Haydovchining yo'l harakati boshqa qatnashchilari bilan o'zaro muloqot munosabatlari.	24	N,A ,MX	8
18.	Yo'l sharoitlari va zaruriyatdan kelib chiqib, yo'lga chiqishni rejalashtirish.	Yo'l harakatining sharoitidan kelib chiqqan holda yo'lga chiqish zaruriyatini baholash: kunduzi yoki qorong'i paytda, yetarlicha ko'rinmaslik sharoitida, harakatning tig'iz paytida, qatnov qismi qoplamasining holatidan kelib chiqib va h.k.	2	A	1
19.	Avtotransport vositasini boshqaruvida	Oldindagi masofa ko'rinishining uchta asosiy zonasi: uzoq (30-120 soniya), o'rta (12-15 soniya) va yaqin (4-6 soniya). Yo'ldagi	2	A	1

	kuzatishni tashkillashtirish, qabul qilinayotgan axborotning xavflilik darajasini baholash.	sharoitning o'ziga xosligini oldindan bilish uchun ko'rinishning uzoq masofasidan, xatarning xavflilik darajasini bilish uchun o'rta masofasidan va xavfdan himoyalaniшни boshlash uchun yaqin masofasidan foydalanish.			
20.	Avtotransport vositasini boshqarish texnikasi.	Haydovchining avtotransport vositasiga o'tirishi. Haydovchining optimal ish holatini ta'minlash uchun o'rindiqni rostlash va boshqaruv organlaridan foydalanish qulayligini tekshirish.	2	A	1
21.	Avtotransport vositasini boshqarishda haydovchining harakatlari.	Tormozlanish va to'xtash yo'lini baholash. Turli xil tezliklarda avtotransport vositasining atrofida xavfsiz makonni shakllantirish. Haydovchining reaksiya vaqti. Tormoz yuritmasining ish vaqti.	2	A	1
22.	Transport vositalarining foydalanish ko'rsatkichlari.	Transport vositasi ishini samarali va xavfsiz bajarish bo'yicha mumkin bo'lgan ko'rsatkichlar: gabarit o'lchamlari, vazn parametrlari, yuk ko'tarish qobiliyati (yo'lovchilar tashish imkoniyati), tezlik va tormoz xususiyatlari, ag'darilishga, surilib ketishga va yon tomonga sirpanishga qarshi turg'unligi, yoqilg'i tejamkorligi, har xil sharoitlarda foydalanishga moslashish, ishonchlilik.	2	A	1
23.	Murakkab vaziyatlarda haydovchining harakatlari.	Harakatni boshlashda, tormozlashda va burilishda avtotransport vositasi turg'unligining yo'qolishi. Avtotransport vositasining harakatlanishi jarayonida ag'darilib ketish holatlari. Harakatlanish jarayonida avtotransport vositasi turg'unligini saqlash usullari.	2	A	1
24.	To'xtab turish joylari va ularda harakatlanish.	Avtomobillashtirish va to'xtab turish joylariga bo'lgan talablar. To'xtab turish joylari va ularning turlari. Yer osti, ko'p qavatli va boshqa turdagi to'xtab turish joylari. Avtotransport vositasini to'xtab turish joylariga qo'yish bilan bog'liq yo'l-transport hodisalari.	2	A	1
25.	Yo'l-transport hodisalari.	Yo'l-transport hodisasi to'g'risida tushuncha. Yo'l-transport xodisalarining turlari. Yo'l-transport xodisasining kelib chiqishi sabab	4	N,A ,MX	1

		va sharoitlari. Yo'l-transport hodisalarining statistikasi. Yil mavsumlari, haftaning kunlari, sutkaning vaqti, yo'lining toifalari, transport vositalarining turlari va boshqa faktorlar bo'yicha yo'l-transport hodisalarining taqsimlanishi.			
	III -bo'lim. Yo'l-transport hodisasida jabrlanganlarga birinchi yordam ko'rsatish		22	NA	9
26.	Yo'l-transporti hodisalari oqibatida jarohatlanishlarning umumiy tasnifi. Yo'l-transport hodisasidajabrlanuvchilarga tibbiy yordam ko'rsatishning huquqiy asoslari.	Yo'l-transport hodisasining turiga qarab jarohatlanish tasnifi. Transport vositalarining xavfsizlik vositalari bilan jihozlanishi. YTH oqibatida halok bo'lganlar uchun haydovchi, tibbiyot xodimi, qutqaruv va boshqa xizmat xodimlarining javobgarligi.	2	N,A ,MX	1
27.	Odam anatomiyasi va fiziologiyasi.	Odam organizmining tuzilishi va ishlashi to'g'risida asosiy tushunchalar. Yurak-qon tomirlari, nafas olish, asab va tayanch-harakat tizimlari.	2	N,A ,MX	1
28.	Terminal holat. Shok, o'tkir nafas yetishmovchiligi, asfiksiya, hushni yo'qotish sindromi	Terminal holatlarni aniqlash va ularning tasnifi. Hayot va o'lim holatlarining alomatlari, hayot alomatlari mavjudligida reanimatsiyasi (jonlantirish) bo'yicha hatti-harakatlar. Shokning alomat va belgilari.	2	N	1
29.	Yurak-o'pka reanimatsiyasini o'tkazish.	Jabrlanuvchi holatining og'irligini baholash va yurak-o'pka reanimatsiyasini o'tkazish bo'yicha ko'rsatkichlarni aniqlash. Mustaqil nafas olish funksiyasini tiklash. Og'iz bo'shlig'ini tozalash, yuqori nafas olish yo'llaridan havo o'tishini ta'minlash."Og'izdan-og'izga", "Og'izdan-burunga" usullari orqali sun'iy nafas berishni o'tkazish. Havo o'tkazuvchi vositadan foydalanish usuli.	2	N,A ,MX	1
30.	Qon oqishi va uni to'xtatish usullari.	Qon oqishining turlari. Qon oqishini to'xtatish usullari (barmoq bilan bosish, siquvchi bog'lam, jgut va buragich-jgutni qo'yish). Burundan, quloqlardan va og'iz bo'shlig'idan qon oqishini to'xtatishning o'ziga xos xususiyatlari. O'pkada va qorin	2	N,A ,MX	1

		bo'shlig'ida qon oqishi belgilariga shubha bo'lsa, birinchi tibbiy yordam ko'rsatish			
31.	Jarohatlanishda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. Yarani tozalash va uni bog'lash (desmurgiya).	Jarohatlarning umumiy tasnifi, YTHdagi jarohatlarning o'ziga xos xususiyatlari. Boshning jarohatlanishi. Yumshoq to'qimalarning yopiq jarohatlari. Uzoq vaqt bosilish sindromi va birinchi yordam ko'rsatish usullari. Suyaklarning sinishi, suyak sinishining o'ziga xos ko'rinishlari. Kuyish. Sovuq urishi, cho'kish, issiqlik urishi	2	N,A ,MX	1
32	Transport immobilizatsiyasi	Transport immobilizatsiyasining umumiy prinsiplari. Turli xil shikastlanishlarda transport immobilizatsiyasini qo'yishning o'ziga xos xususiyatlari va qo'llaniladigan vositalar. Transport immobilizatsiyasini qo'yishdagi tipik xatolar va asoratlari.	2	N	1
33.	Bintli bog'lamlarning turlari va ularni qo'yish qoidalari.	Tananing turli qismlariga bog'lam qo'yish usullari. Shaxsiy bog'lovchi paketdan foydalanish qoidalari	2	N,A ,MX	
34.	Shoshilinch holatlarda jabrlanuvchilarga va noadekvat holatidagi jabrlanuvchilarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish.	O'tkir yurak-qon yetishmovchiligida, gipertonik kriz, qandli diabet komasi va bronxial astma xurujida birinchi tibbiy yordam ko'rsatishning xususiyatlari. Zaharlanishning ko'rinishi, alomatlari va birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. Qorin bo'shlig'i organlari o'tkir kasallanishlarining ko'rinishi. Psixik reaksiyalar va noadekvat holatlar. Tutqanoq tutishi.	2	N,A ,MX	1
35.	Yo'l-transport hodisasidajabrlanuvchilarni davolash muassasasiga transportirovka qilishning o'ziga xosligi.	Jabrlanuvchilarni zambilda tashish qoidalari. Jabrlanuvchilarni qo'lda tashish usullari. Turli xildagi shikastlanishlarda tashishning o'ziga xos xususiyatlari. Tashishda vujudga kelishi mumkin bo'lgan turli xil jarohatlarning oldini olish.	2	N,A ,MX	1
36.	Tibbiy qutichadan foydalanish qoidalari.	Tibbiy qutichaning tarkibi. Tibbiy quticha tarkibidagi vositalardan foydalanish	2	N,A ,MX	
	Jami		180	N,A ,MX	63

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsia etiladigan adabiyotlar ro'yxati:

1. J.Qulmuxamedov va boshq.Yo'l harakati qoidolari va harakat xavfsizligi Niso poligraf 2017
2. YE.Karimov Avtotransport vositalarida yuk va yo'lovchilarni tashishni tashkilotish Davr 2017
3. O'.Yuldoshev Mexnat muhofazasiva texnika xavfsizligi Davr 2017
4. O.Salimov, J.Qulmuxamedov Avtomobillarning tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash Ilm Ziyo 2017
5. A.Alaberganov Kasb etikasi va psixologiyasi Cho'lpon 2017
6. J.R.Qulmuxamedov Avtotransport vositalarida yo'lovchilar tashishni tashkil etish ImZiyo 2016
7. Azizov K.X.va b. "Yo'l xarakati koidalari va xavfsizligi" .Toshkent-2008-yil. Chulpon-2009 yil 226-227 betlar.
8. Kulmuxamedov J.R. "Yo'l transport hodisasida shikastlanishlarda birinchi yordam ko'rsatish" Toshkent-2008-yil

Internet manbalari

1. https://kitobsevar.uz/khvp/hrpt_66kpm9sh3hucre8md2shjc0jz3k0hyjssv97trdk1zmg5ku8bculfulh6l859uepd1o0j8cuh294.pdf
2. <https://kitobhon.com/oz/kitob/mehnat-muhofazasi-va-tehnika-havfsizligi>
3. <https://uz.denemetr.com/docs/134/indeh-234700.html>]
4. <http://staff.tiame.uz/storage/users/516/books/huVOHVRPjPV3N7OSHwRrpV5w9lWkrdNpAiBMkVFc.pdf>
5. https://vaqt.ucoz.com/publ/avtomobillar_olami/avtomobillarni_diagnozlash_va_ularga_tehnik_xizmat_ko'rsatish_va_ta'mirlash_tizimi/2-1-0-12
6. <http://staff.tiame.uz/storage/users/300/books/Hq9aCFAJwi5DhApSZqeFNbBbctAZgK5rn5HPz4gE.pdf>
7. <https://cyberleninka.ru/article/n/avtotransport-korhonalarda-tehnika-xizmat-ko-rsatish-va-ta-mirlash-ishchilarini-kompetensiyaviy-yondoshuv-asosida-tayyorlash>
8. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.mirodil.avtotest/>
9. https://fvv.uz/uz/handbook/behave_street_roud
10. https://www.google.com/search?q=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidolari+60mashg+to%27plami&rlz=1C1IHYC_ruUZ948UZ948&oq=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidalari+60mashg+to%27plami&aqs=chrome..69i57j69i58.59262j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8
11. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.chorraha.uz/>

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, PROFESSIONAL TA'LIM
BOSHQARUV HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA
TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH INSTITUTI**

BOSHLANG'ICH PROFESSIONAL TA'LIMNING

**30711404- Avtomobil elektr va elektron jihozlariga xizmat ko'rsatish kasbi
bo'yicha**

**"B" va "C" toifadagi avtotransport vositalarining tuzilishi va ularga servis xizmat
ko'rsatish fanidan**

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	1."B" yoki "BC" toifali avtomobil haydovchisi.
O'quv rejadagi tartib raqami:	3.4.2.
Ajratilgan soat:	80

O'quv dasturi pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Yer usti transport tizimlari va ularning ekspluatatsiyasi (transport turlari bo'yicha) yo'nalishlari bo'yicha o'quv-metodik birlashmasining 2022-yil 24-avgustdagi 4-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2022-yil 29-avgustdagi 5-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2022-yil 30-avgustdagi 295-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.**

Tuzuvchilar:	J.R.Kulmuxamedov	Toshkent avtomobil va yo'llar texnikumi direktori
	S.O.Mirshaxo'jaev	Toshkent avtomobil va yo'llar texnikumi o'quv-tarbiyaviy ishlar bo'yicha direktor o'rinbosari
	Sh.R.Odilov	Toshkent avtomobil va yo'llar texnikumi maxsus fan o'qituvchisi.
Taqrizchilar:	A.A.Muhiddinov	Toshkent davlat transport universiteti "Transport vositalari" kafedrasida t.f.d., professor
	A.A.Nazarov	Toshkent davlat transport universiteti "Intellektual transport tizimlari" kafedrasida t.f.n., dostent

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	"B" va "C" toifadagi avtotransport vositalarining tuzilishi va ularga servis xizmat ko'rsatish
Ajratilgan soat	80
O'qituvchining mashg'ulotida qatnashib o'zlashtirilishi lozim bo'lgan mavzular soni	14
Dasturning maqsadi	Respublikamizda avtomobil transportining rivojlanish bosqichlari va avtomobil sanoatini barpo qilish muammolari, avtomobillar klassifikatsiyasi, avtomobil va dvigatellarning tuzilishi va ularga texnik xizmat ko'rsatish bo'yicha bilimlarni shakllantirish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> -avtomobil mexanizmlari, asboblari va detallarini; -ichki yonuv dvigatelida sodir bo'layotgan jarayonlarni; -o't oldirish, elektr ta'minoti va ishga tushirish tizimlariga texnik xizmat ko'rsatishni; -zamonaviy avtomobillarning tuzilishini; -avtomobil dvigatellari tuzilishi va texnik xizmat ko'rsatishni; -avtomobillarni ekspluatatsion xususiyatlarini; -mexanizmlar, asboblari, detallarning tuzilishi va ishlashini o'rganish.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> - avtotransport vositalarining umumiy tuzilishini; - dvigatellarning umumiy tuzilishi va ularga texnik xizmat ko'rsatishni; - dvigatel mexanizm, tizimlari tuzilishi va texnik xizmat ko'rsatishni; -o't oldirish, elektr ta'minoti va ishga tushirish tizimiga texnik xizmat ko'rsatishni; - transmissiyaning vazifasi, tuzilishi, ishlashi va texnik xizmat ko'rsatishni; - yurish qismining tuzilishi va texnik xizmat ko'rsatishni; -avtomobillarni ekspluatatsion xususiyatlarini; - boshqarish organlarining vazifasi va tuzilishini bilish;
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> - dvigatellarning umumiy tuzilishi va ishlash jarayonini; - dvigatel mexanizm va tizimlari tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ishlash jarayonini; -akkumulyator, generator va startyor tuzilishi va texnik xizmat ko'rsatish jarayonini; - transmissiyaning tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ishlash jarayonini;

	<ul style="list-style-type: none"> - yurish qismining tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ishlash jarayonini; - boshqarish organlarining tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ishlash jarayonini; -avtomobillar xarakatida ta'sir etuvchi omillarni; - barcha turdagi avtomobillarni tuzilishini bo'laklarga bo'lib, amaliy mashg'ulotlarni mustaqqil ravishda bajarish ko'nikmasiga ega bo'lish.
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fanning nomi	Texmexanika, avtomobilda ishlatiladigan ashyolar, fizika, kimyo.
O'qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim, A – Amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhda belgilangan o'qitish tili asosida
Baholash tartibi	Baholash bo'yicha amaldagi tartib asosida
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
I BO'LIM. "B" va "C" toifadagi avtotransport vositalarining tuzilishi					
1.	"B" va "C" toifadagi avtotransport vositalarining umumiy tuzilishi	Yuk va engil avtomobillarning vazifasi va tasnifi. Umumiy tuzilishi. Asosiy agregat, uzellar, mexanizmlar va tizimlarning vazifasi, joylashishi va o'zaro bog'lanishi. Avtotransport vositalarining qisqacha texnik tavsiflari. Boshqaruv organlari. Haydovchini axborot bilan ta'minlaydigan vositalar. Boshqarishni avtomatlashtirish tizimlari. Avtomobil salonida shinamlikni yaratish va ta'minlash vositalari. Elektromobillarning umumiy tuzilishi.	4	N	1
2.	Dvigatelning umumiy tuzilishi va asosiy ko'rsatkichlari.	Benzin va dizel yoqilg'isida ishlaydigan dvigatellarning vazifasi, tuzilishi va ishlash prinsipi. Suyultirilgan neft gazi va siqilgan tabiiy gazda ishlaydigan dvigatellar. Krivoship-shatun mexanizmining vazifasi, tuzilishi va ishlashi. Gaz taqsimlash mexanizmining vazifasi, tuzilishi va ishlashi.	4	N	1
3.	Sovitish tizimi	Sovitish tizimining vazifasi va turlari. Sovitish tizimining ishlash sxemasi. Sovitish suyuqliklari va ularga qo'yiladigan talablar. Dvigatelning issiqlik rejimi. Sovitish tizimidagi asboblarning vazifasi va joylashishi. Dvigatelni ishga tushirishdan oldingi qizdirish vositalari.	4	N	1
4	Moylash tizimi	Moylash tizimining vazifasi. Moylash tizimining ishlash sxemasi. Detallarning ishqalanish yuzalariga moyni uzatish usullari. Dvigatellarda qo'llaniladigan moylar, ularning asosiy xususiyatlari va rusumlanishi. Moyning bosimini nazorat qilish. Dvigatelda moyni sovitish va tozalash usullari.	4	N	1
5.	Ta'minlash tizimi	Turli xildagi (benzin, dizel va gaz) yoqilg'ilarda ishlaydigan dvigatellar ta'minlash tizimining vazifasi, tuzilishi va ishlashi. Avtomobil dvigatellari uchun qo'llaniladigan yoqilg'ilarning turi, tasnifi va xususiyatlari. Ta'minlash tizimining sxemalari. Yoqilg'ini, xavoni tozalash va uzatish asboblarning vazifasi, joylashishi, umumiy tuzilishi va ishlashi.	4	N	2
6	Elektr energiyasining	Akkumulyator batareyasining vazifasi va	4	N	2

	manbalari va iste'molchilari	<p>turlari. Akkumulyator batareyalarining rusumlanishi va xususiyatlari. Elektrolit va u bilan ishlaganda ehtiyot choralari. Akkumulyator batareyalariga xizmat ko'rsatish. Generatorning vazifasi, tuzilishi va ishlashi. Starterning vazifasi, tuzilishi va ishlashi. O't oldirish tizimining vazifasi, tuzilishi va ishlashi.</p> <p>Tashqi yorug'lik asboblari, yorug'lik va tovush ishorasi, nazorat-o'lchov asboblari, oyna tozalagich va oyna yuvgichlar, salonni isitish va shamollatish tizimlarining vazifasi va ishlashi.</p>			
7.	Transmissiyaning vazifasi va umumiy tuzilishi	<p>Transmissiyaning vazifasi va umumiy tuzilishi. Turli yuritmalı transmissiyalarning sxemalari. Bir va bir nechta etaklovchi o'qli transmissiyalarning sxemalari. Transmissiya agregatlarini, uzellarini va detallarini moylash usullari. Transmissiya moylari va konsistent surkovlar, ularning qo'llanishi, asosiy xususiyatlari va rusumlanishi.</p> <p>Ilashish mexanizi, uning vazifasi, umumiy tuzilishi va ishlashi. Mexanik va gidravlik yuritmalı ilashish mexanizmining tuzilishi va ishlashi. Ilashish mexanizmining yuritmasini sozlash.</p> <p>Uzatmalar qutisining vazifasi. Uzatmalar qutisining turlari. Uzatmalar nisbati. Uzatmalarni almashtirish mexanizmining sxemasi. Uzatmalar qutisining umumiy tuzilishi va ishlashi. Uzatmalarni bo'luvchi va demultiplikatorning vazifasi, tuzilishi va ishlashi. Bo'luvchi va demultiplikatorga ega uzatmalar qutisidan foydalanish. Sinxronizatorning vazifasi, ishlash prinsipi, tuzilishi va ishlashi.</p> <p>Taqsimlash qutisining vazifasi, tuzilishi va ishlashi. Quvvat olish qutisining vazifasi, tuzilishi va ishlashi. Taqsimlash va quvvat olish qutisini qo'shish mexanizmlarini tuzilishi.</p> <p>Avtomat uzatmalar qutisining tuzilishi va ishlashi.</p> <p>Kardan uzatmasi va etaklovchi g'ildiraklar yuritmalarining vazifasi, tuzilishi va ishlashi. Asosiy uzatma, differensial va yarim o'qlar. Turli xildagi transmissiyalardan foydalanishning xususiyatlari. Transmissiyada sodir bo'ladigan nosozliklar, ularning alomatları va sabablari, ularni bartaraf etish usullari.</p>	4	N	2
8	Yurish qismi	Yurish qismi. Ramaning vazifasi va umumiy	4	N	2

		<p>tuzilishi. Oldingi boshqariladigan ko'priklari. Osmalarning turlari. Amortizatorlarning vazifasi va ishlashi. Oldingi osmaning vazifasi va tuzilishi. Oldingi osma detallarining ishlashi. Oldingi g'ildiraklarning o'rnatilish burchagi. Orqa osmaning tuzilishi va ishlashi.</p> <p>G'ildiraklar va shinalarning tuzilishi. G'ildiraklarning mahkamlanishi. Shina va diskarning rusumlanishi. Shinalardagi havo bosimining me'yorlari. Shinalardagi havo bosimini rostlash tizimi.</p> <p>Kabinaning turlari. Kabinaning tayanchi. Yukxona.</p> <p>O'ziag'dargich avtomobillari tuzilishining o'ziga xosligi.</p> <p>Shatakka oladigan qurilma. Egarli-ulovchi qurilma. Lebedka.</p>			
9	Tormoz tizimi	<p>Tormoz tizimlarining vazifasi va turlari.</p> <p>Tormoz tizimlarining sxemasi va ishlash prinsipi.</p> <p>Gidravlik yuritmal tormoz tizimining tuzilishi va ishlashi. Tormoz suyuqliklari, ularning xususiyati va rusumlanishi.</p> <p>Pnevmatik yuritmal tormoz tizimining tuzilishi va ishlashi. Pnevmatik yuritmal tormoz tizimidagi havo bosimining nazorati.</p> <p>Yordamchi tormoz tizimining vazifasi, tuzilishi va ishlashi.</p> <p>Tormoz tizimidagi nosozliklar, ularning alomatlari va sabablari.</p>	4	N	2
10	Rul boshqarmasi	<p>Rul boshqarmasining vazifasi, joylashishi, umumiy tuzilishi va ishlashi. Rul mexanizmi, rul yuritmasi, rul boshqarmasining kuchaytirgichi, boshqariladigan g'ildiraklar yuritmasi.</p> <p>Rul boshqarmasiga qo'yiladigan asosiy talablar.</p> <p>Rul boshqarmasidagi nosozliklar, ularning alomatlari va sabablari.</p>	4	N	2
11	Aktiv va passiv xavfsizlik tizimlari	<p>Aktiv xavfsizlik tizimlarining turlari: g'ildiraklarni jilmay aylanishiga qarshi, sirpanib tormozlanishiga qarshi tizimlar, tormoz kuchlarini taqsimlash tizimi va boshqalar. Parktronik tizimi. Vazifasi va ulardan harakatlanishda foydalanish.</p> <p>Haydovchining passiv xavfsizligi. Xavfsizlik kamarlari, xavfsizlik yostiqlari, bolalarni ushlab turuvchi maxsus qurilmalar. Ularning vazifasi va yo'l-transport hodisasi yuz berganda afzalligi.</p>	4		2

II BO'LIM. "B" va "C" toifadagi avtotransport vositalariga servis xizmat ko'rsatish					
12	"B" va "C" toifadagi avtotransport vositalariga texnik xizmat ko'rsatishning turlari va davriyligi	<p>Foydalaniladigan materiallar va ularning vazifasi.</p> <p>Shinalar va akkumulyator batareyalarini muddatdan oldin ishdan chiqishi va ekspluatatsion materiallarining jadal sarfini keltirib chiqaruvchi sabablar. Shinalar va akkumulyator batareyalarining ishlatilish muddatlari.</p> <p>Avtomobillarda yonilg'i sarfining me'yorlari. Havo harorati past bo'lganda, tog'lik hududlarda va og'ir yo'l sharoitlarida yonilg'i sarfining miqdorlari. Motor va transmission moylar, yopishqoq surkovlar va maxsus suyuqliklar sarfining me'yorlari. Shina va akkumulyator batareyalarining ishlatish muddatlarini uzaytirish, yonilg'i-moylash va ekspluatatsion materiallar sarfini tejash usullari.</p>	12	N	2
13	Xavfsizlik texnikasi va atrof-muhitni muhofaza qilish	<p>Avtotransport vositalarini ekspluatatsiyasida xavfsizlikka qo'yiladigan asosiy talablar. Chiqindi gazlar, benzin va har xil ekspluatatsion suyuqliklar bilan zaharlanish xavfi.</p> <p>Elektr jixozlaridan foydalanishda xavfsizlik qoidalari. Texnik xizmat ko'rsatish va mayda nosozliklarni tuzatishda mehnat muhofazasi. Yuk ortish, tushirish va tashishda hamda shinalarni echish va montaj qilishda mehnat xavfsizligi.</p> <p>Yong'in xavfsizligi va yong'inni o'chirish qoidalari.</p> <p>Avtotransport vositasini ekspluatatsiya qilishda va ta'mirlashda atrof-muhitni saqlash bo'yicha qilinadigan asosiy ishlar.</p> <p>Avtomobildan ishlab chiqarilayotgan gazlarning miqdori va zaharlilik darajasini kamaytirish bo'yicha bajariladigan ishlar.</p>	4	N	2
14	"B" va "C" toifadagi avtotransport vositalarida amalda uchraydigan nosozliklar va ularni bartaraf qilish usullari	<p>Dvigatel ishga tushmayopti.</p> <p>Dvigatelni ishlashida turli xil shovqinlar mavjud.</p> <p>Chiqayotgan chiqindi gazlardagi tutunning ko'rinishi (ko'k, qora, oq).</p> <p>Dvigatelning qizib ketishi.</p> <p>Dvigateldagi moy bosimining pasayib ketishi.</p> <p>Dvigatel to'liq quvvatga erisha olmayopti.</p> <p>Rul chambaragining erkin aylanishi ortib ketgan.</p> <p>Rul chambaragi qiyinchilik bilan aylanmoqda.</p> <p>Tormozlanish samaradorligi etarli emas.</p>	20	N\A	6

		<p>G'ildiraklarning tormozlanishdan keyingi holati bir xil emas.</p> <p>Tormozlashda avtomobil yonga surilib yoki sirpanib ketmoqda.</p> <p>Amaliy mashg'ulotlarda bajariladigan ko'nikmalar quyidagilardan iborat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sovitish tizimining texnik holatini tekshirish. Sovitish suyuqligining sathini tekshirish. - Moylash tizimining texnik holatini tekshirish. Moy sathini tekshirish. - Ta'minlash tizimining texnik xolatini tekshirish. Havo tozalovchining filtrlovchi elementini almashtirish. - Oldingi osmaning texnik holatini tekshirish. - Shinalardagi havo bosimini tekshirish. G'ildirakni almashtirish. - Rul chambaragidagi lyuftni tekshirish. - Gidravlik va pnevmatik yuritmalı tormoz tizimining zichligini tekshirish. Tormoz yo'lini aniqlagan holda tormoz tizimining holatini baholash. - Akkumulyator batareyasining holatini tekshirish. - Nosoz elektr lampalari va eruvchan saqlagichlarni (predoxranitel) almashtirish. - O't oldiruvchi shamlarning (svecha) holatini tekshirish va ularni almashtirish. - Dvigatel yuritma tasmalarining tarangligini tekshirish va ularni almashtirish. - To'xtab turish tormozining holatini tekshirish va uning yuritmasini rostlash. - Kabinani isitish, shamollatish va havoni konditionerlash tizimlarini tekshirish. - Oyna ko'targichlar, peshoynalarni oyna tozalagich va oyna yuvgich moslamalarining sozligini tekshirish. 			
	Jami		80	N/A	28

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi. Baholash usullari savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

3. Tavsiya etilgan adabiyotlar, internet resurslari: Asosiy adabiyotlar.

1. O.U.Salimov "Avtomobillarni tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash", "Ilm Ziyo" Toshkent-2014yil.

2. A.Muxitdinov, J.Qulmuxamedov "Transport vositalarining tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2019yil.
3. F.N.Maxmudov "Avtotransport vositalarining elektrjixozlari", "Ilm Ziyo" Toshkent-2014yil.
4. A.I.Komilov, Q.A.Sharipov, N.T.Umirov, Z.Yu.Yusupov "Traktor va avtomobillar", "Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi" Toshkent-2007yil.
5. A.Muxitdinov, V.Sattivaldiev, Sh.Xakimov "Transport vositalarining tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2014yil.
6. D.I.Xoshimov "GM-Uzbekistan avtomobillarning konstruktsiyasi", "Avtomsan" Toshkent-2017yil.
7. К.Шестоналов «Строительство, техническое обслуживание и ремонт легковых автомобилей», Издательский центр «Академия» -2000г.
8. D.I. Xoshimov, G'.N.Maxmudov "Yengil avtomobillarning tuzilishi", "Avtomsan" Toshkent-2019yil.
9. Yu.I.Borovskiy, Yu.V.Buralev, K.A.Morozov, V.M.Nikiforov, A.I.Feshenko "Avtomobillarning tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash", "Mexnat" Toshkent-2001yil.
10. K.A.Loshakov "Avtomobillarning tuzilishi", "O'qituvchi" Toshkent-1992yil.
11. "Avtomobillarning tuzilishi" fani bo'yicha o'quv uslubiy qo'llanma.

Internet manbalari.

1. https://kitobsevar.uz/khvp/hrpt_66kpm9sh3hucre8md2shjc0jz3k0hyjssv97trdk1zmg5k_u8bculguh6l859uepd1o0j8cuh294.pdf
2. <https://kitobhon.com/oz/kitob/mehnat-muhofazasi-va-tehnika-havfsizligi>
3. [https://uz.denemetr.com/docs/134/indeh-234700.html \]](https://uz.denemetr.com/docs/134/indeh-234700.html)
4. http://staff.tiiame.uz/storage/users/516/books/huVOHVRPjPV3N7OSHwRrpV5w9IWkr_dNpAiBMkVFc.pdf
5. https://vaqt.ucoz.com/publ/avtomobillar_olami/avtomobillarni_diagnozlash_va_ularga_tehnik_xizmat_ko'rsatish_va_ta'mirlash_tizimi/2-1-0-12
6. <http://staff.tiiame.uz/storage/users/300/books/Hq9aCFAJwi5DhApSZqeFNbBbctAZgK5rn5HPz4gE.pdf>
7. <https://cyberleninka.ru/article/n/avtotransport-korhonalarda-tehnika-xizmat-korsatish-va-ta-mirlash-ishchilarini-kompetensiyaviy-yondoshuv-asosida-tayyorlash>
8. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.mirodil.avtotest/>
9. https://fvv.uz/uz/handbook/behav_street_roud
10. https://www.google.com/search?q=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidalar+60mas+to%27plami&rlz=1C1IHYC_ruUZ948UZ948&oq=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidalar+60mas+to%27plami&aqs=chrome..69i57j69i58.59262j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8
11. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.chorraha.uz/>

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, PROFESSIONAL TA'LIM
BOSHQARUV HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA
TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH INSTITUTI**

BOSHLANG'ICH PROFESSIONAL TA'LIMNING

**30711404- Avtomobil elektr va elektron jihozlariga xizmat ko'rsatish kasbi
bo'yicha**

Tashishlarni tashkil etish fanidan

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	1. "B" yoki "BC" toifali avtomobil haydovchisi
O'quv rejadagi tartib raqami:	3.4.3.
Ajratilgan soat:	22

Toshkent – 2022

O'quv dasturi pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Yer usti transport tizimlari va ularning ekspluatatsiyasi (transport turlari bo'yicha) yo'nalishlari bo'yicha o'quv-metodik birlashmasining 2022-yil 24-avgustdagi 4-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2022-yil 29-avgustdagi 5-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2022-yil 30-avgustdagi 295-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.**

Tuzuvchilar:	J.R.Kulmuxamedov	Toshkent avtomobil va yo'llar texnikumi direktori
	S.O.Mirshaxo'jaev	Toshkent avtomobil va yo'llar texnikumi o'quv-tarbiyaviy ishlar bo'yicha direktor o'rinbosari
	Sh.R.Odilov	Toshkent avtomobil va yo'llar texnikumi maxsus fan o'qituvchisi.
Taqrizchilar:	A.A.Muhiddinov	Toshkent davlat transport universiteti "Transport vositalari" kafedrası t.f.d., professor
	A.A.Nazarov	Toshkent davlat transport universiteti "Intellektual transport tizimlari" kafedrası t.f.n., dostent

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Tashishlarni tashkil etish
Ajratilgan soat	22
O'qituvchining mashg'ulotida qatnashib o'zlashtirilishi lozim bo'lgan mavzular soni	5
Dasturning maqsadi	O'quvchilarda yuk va yo'lovchi tashish bo'yicha ko'nikmalarni shakllantirish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - Avtomobillarda tashish texnologiyalarini o'zlashtirish. - Transport vositalari harakatini tashkil etish. - Avtokorxonalarda nozimlik boshqaruvi. Yo'nalishda nozimlik boshqarish. Avtomobillarni yo'nalishga chiqishi va qaytishini nazorat qilish. - Yo'lda ish bajarish jarayonida xujjatlarni to'ldirish.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> - Transport va transport jarayoni haqida umumiy tushuncha; - Yuklar va ularning turkumlari. Yuk oqimlari va yuk punktlari; - Avtomobillar ishi tasarruf ko'rsatkichlari; - Avtomobillarga yuk ortish-tushirish ishlari; - Avtobuslarda yo'lovchilar tashishni tashkil qilish; - Avtobus yo'nalishlari .Yo'lovchilar oqimi; - Haydovchilar mexnatini tashkil etish; - Yengil avtomobillar mexnatini tashkil etish; - Yuk va yo'lovchilar tashishda nozimlik boshqarish qoidalari.
Ko'nikmalar	Transportda tashish bilan bog'liq xujjatlarni to'ldirishni; Tashish jarayonini nazorat qilishni; Tashish sifatini baholashni; Texnologik sxemalarni o'qish
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fanning nomi	"Yo'l harakati qoidalari va harakat xavfsizligi" dasturi
O'qitishni tashkiliy shakli	N – Nazariy ta'lim; A – Amaliy ta'lim; NA – Nazariy va amaliy ta'lim birgalikda tashkil etiladi; MX – Maxsus xonada o'tkaziladigan mash'ulot.
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhda belgilangan o'qitish tili asosida
Baholash tartibi	Baholash bo'yicha amaldagi tartib asosida
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Harakatlanuvchi tarkib ishining asosiy ko'rsatkichlari	Fanning maqsadi, mohiyati va vazifalari. O'zbekiston respublikasining Yagona transport tizimi va uning tavsifi. Avtokorxonaning tashkiliy tuzilishi. Transport jarayonlari haqida tushuncha. Avtomobil transporti tizimining tarkibi. Avtomobil transporti harakat tarkibi turlari	6	N	2
2	Yuk va yo'lovchilarni tashishni tashkil etish	Yuklar va ularning turkumlari. Yuk oqimlari va yuk punktlari. Transport yuklari. Taralar. Yuk tamg'alari. Yuk sinflari. Yuk tashish hajmi. Yuk aylanishi. Yuk oqimi. Yuk punktlari. Yuk tashish yo'nalishlari. Rastional yo'nalishlar	4	N	2
3	Xarakatlanuvchi tarkibning ishiga dispetcherlik qilish	Yuk tashishda harakatlanuvchi tarkibdan samarali foydalanish darajasini tavsiflaydigan ko'rsatkichlar. Harakatlanuvchi tarkiblar parkidan foydalanish ko'rsatkichlari. O'rtacha qatnov va o'rtacha tashish uzunligi. harakatlanuvchi tarkibning ish vaqti va o'rtacha harakatlanish tezligi. Harakatlanuvchi tarkibning ish unumini hisoblash. Ayrim texnik-ekspluatation ko'rsatkichlarning xarakatlanuvchi tarkib ish unumiga ta'siri	4	N	1
4	Haydovchining mehnat qilish va dam olish rejimi	Avtomobil transporti korxonasi Ustavi. Avtomobil transportida eksplutastiya xizmatining tarkibi va vazifasi. Tashishni tashkil qilish jarayoni. Buyurtmachi tashkilotlar o'rtasida munosabatlar. Yuk tashishlar shartnomasi. Yo'l varaqasi. Tovar - transport xujjati. Tashish ishlari rejasi. Yuk tashishni tezkor boshqarish	4	N	2

5	Haydovchi mehnatini muhofaza qilish	Texnik-ekspluatatsiya ko'rsatkichlari. Miqdoriy ko'rsatkichlar. Sifat ko'rsatkichlar. Yo'lovchilar tashish hajmi. Avtomobilning ish unumdorligi	4	N	1
	Jami		22	N	11

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati:

1. Shavkat Mirziyoyev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston"-2017.
2. Qulmuxamedov J.R. va boshqalar "Avtotransport vositalarida yo'lovchilar tashishni tashkil etish" T. Ilm ziyo, 2016 yil.
3. E. Karimov "Korxona va aholiga transport ekspeditsiya xizmati ko'rsatish" –Toshkent "Sharq" 2006.
4. J.R.Kulmuxamedov va boshqalar "Xususiy avtotransport vositalarida yo'lovchilar tashishni tashlid etish" , T., Ilm ziyo, 2016y

Internet manbalari

1. https://kitobsevar.uz/khvp/hrpt_66kpm9sh3hucre8md2shjc0jz3k0hyjssv97trdk1zmg5k_u8bcufuh6l859uepd1o0j8cuh294.pdf
2. <https://kitobhon.com/oz/kitob/mehnat-muhofazasi-va-tehnika-havfsizligi>
3. <https://uz.denemetr.com/docs/134/indeh-234700.html>]
4. http://staff.tiame.uz/storage/users/516/books/huVOHVRPjPV3N7OSHwRrpV5w9IWkr_dNpAiBMkVFc.pdf
5. https://vaqt.ucoz.com/publ/avtomobillar_olami/avtomobillarni_diagnozlash_va_ularg_a_tehnik_xizmat_ko'rsatish_va_ta'mirlash_tizimi/2-1-0-12
6. <http://staff.tiame.uz/storage/users/300/books/Hq9aCFAJwi5DhApSZqeFNbBbctAZgK5rn5HPz4gE.pdf>
7. <https://cyberleninka.ru/article/n/avtotransport-korhonalarda-tehnika-xizmat-ko-rsatish-va-ta-mirlash-ishchilarini-kompetensiyaviy-yondoshuv-asosida-tayyorlash>
8. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.mirodil.avtotest/>
9. https://fvv.uz/uz/handbook/behave_street_roud
10. https://www.google.com/search?q=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoidalari+60mas hg+to%27plami&rlz=1C1IHYC_ruUZ948UZ948&oq=http%2F%2Fsau.uz+Yol+harakati+qoi dadari+60mashg+to%27plami&aqs=chrome..69i57j69i58.59262j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8
11. <https://www.appannie.com/ru/apps/google-play/app/com.chorraha.uz/>